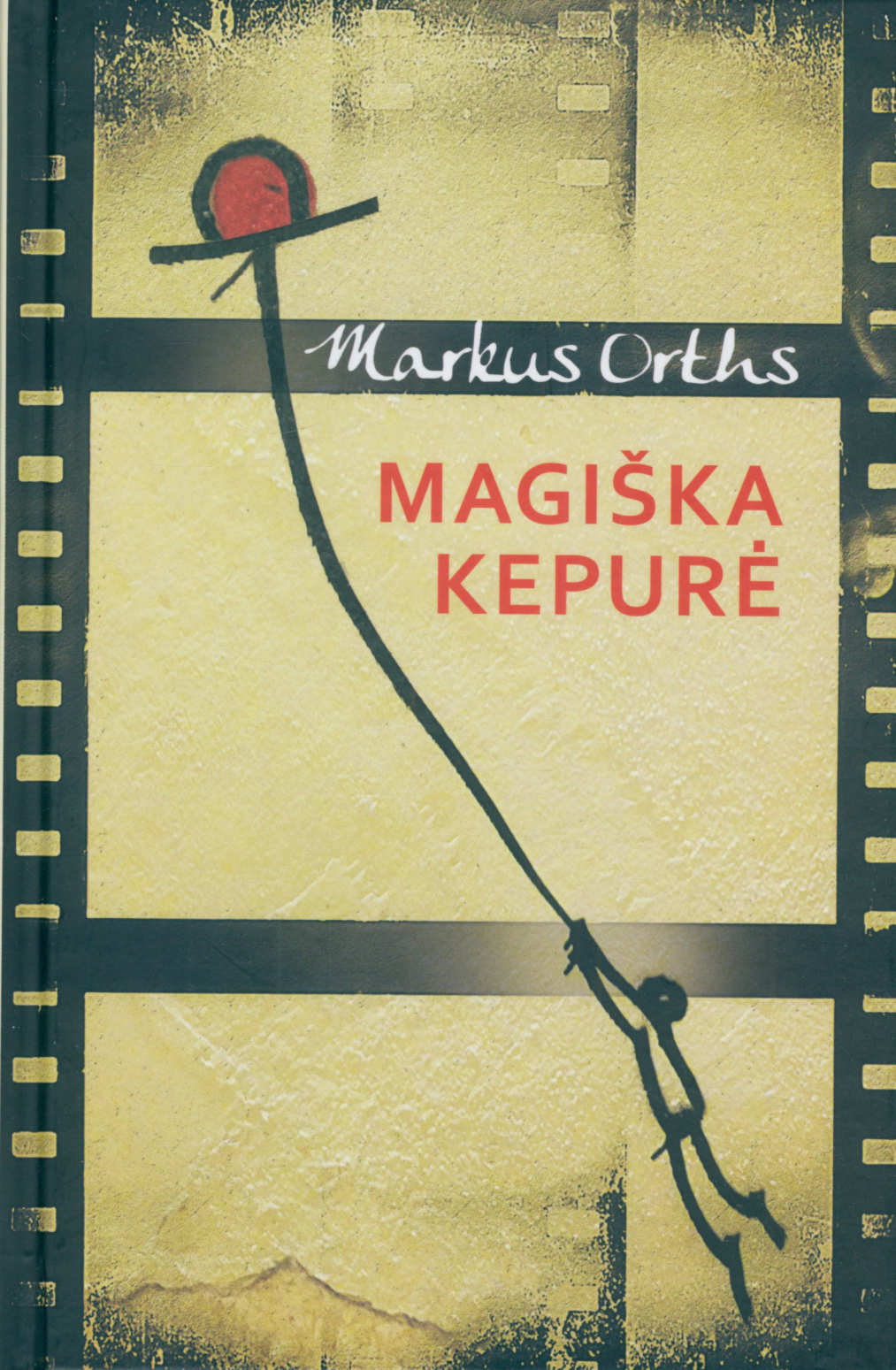
Markus Orths
MAGIŠKA KEPURĖ

Markus Orths

MAGIŠKA KEPURĖ

romanas

Iš vokiečių kalbos vertė Regina Ivanauskienė

LIETUVOS
RAŠYTOJŲ
SĄJUNGOS
LEIDYKLA
VILNIUS

VERSTA IŠ:

© Schöffling & Co. Verlagsbuchhandlung GmbH,
Frankfurt am Main, 2011

UDK 821.112.2-31
Or91
ISBN 978-9986-39-806-6

© Vertimas į lietuvių kalbą, Regina Ivanauskienė, 2014
© Apipavidalinimas, Deimantė Rybakovienė, 2014
© Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2014

I

Ir štai tau! Jis ką tik buvo atsisėdęs, kojas susikėlęs ant pufo: užsidėjo plokštelę, pasiėmė ausines ir jau norėjo pamiršti gyvenimą ir kasdienybę, o pirmiausiai tą keistą susitikimą ryte, ir va tau – skambutis, trumpas, kartą, antrą, vėl skambutis, trissyk. Simonas užsidėjo ausines: po ilgesnio laiko vėl klausysis Sako ir Vancečio[1], muzikos *Laisvės statulos eilėraščiui*, didingosios Morikonės[2] dainos. Bet Simonui galvoje vis tebečirškė skambutis, tas skambutis dabar, laisvą jo šeštadienio popietę, kurią buvo numatęs praleisti klausydamasis kino filmų muzikos. Mėgino tikinti save, kad kaimynas atėjo

[1] Ferdinando Sacco (1891–1927), Bartolomeo Vanzetti (1888–1927) – JAV gyvenę Italijos išeiviai, anarchistinio darbininkų judėjimo dalyviai, apkaltinti ginkluotu užpuolimu bei dviguba žmogžudyste ir Čarlstaune (Masačusetso valstija) nuteisti mirties bausme elektros kėdėje.

[2] Ennio Morricone (g. 1928) – pasaulinio garso italų kompozitorius, sukūręs muziką daugiau nei 500 filmų. Jo muzika lyriška, kupina dramatizmo. Labiausiai žinomas iš muzikos serialui *Aštuonkojis*, filmams *Geras, blogas ir bjaurus, Misija, Kartą laukiniuose Vakaruose*. 2007 m. apdovanotas *Oskaru* už viso gyvenimo kūrybą.

kokiu nors paprastu reikalu – paprašyti cukraus ar svogūnų, bet, Džoanai Baez[3] užtraukus apie pavargėlius, skurdžius ir neturinčius tėvynės, Simonas žinojo, kad nori save apgauti, žinojo, kad Sako ir Vancečio plokštelę išsitraukė dėl vienintelės priežasties – tas susitikimas ryte prie tramvajaus stotelės, elgetaujantis vyras su skara ir šiaudine skrybėle ant galvos. O jei ten iš tiesų buvo Gregoras? O jei Gregoras jį, Simoną, pažino? O jei vyriškis šūktelėjo „ei!“ jį atpažinęs? Tada Gregoras galėjo stotelėje palaukti, kol jis grįš, ir slapčiomis pasekti, kur gyvena; gal Gregoras dabar stovi lauke ir skambina.

Simonas tiesiai atsisėdo ir ėmė ratais sukti galvą, norėdamas atsipalaiduoti. Bet ir per pertraukėlę tarp dainų net ir pro ausines skverbėsi silpnas skambučio garsas. Simonas sėdėjo ir laukė, kol baigsis plokštelė, paskutinės apsukos, pasigirs dūzgimas ir adatos kojelė sugrįš į savo vietą. *Here's to you Nicola and Bart / Rest forever here in our hearts / The last and final moments is yours / That agony is your triumph*[4]. Simonas negalėjo mėgautis priedainiu, be paliovos kartojamomis eilutėmis, muzika smelkėsi primygtinai, ji neplaukė pirmyn,

[3] Joan Baez (g. 1941) – žinoma JAV folko stiliaus dainininkė, pacifistė, žmogaus teisių gynėja, išgarsėjusi aštriais pasisakymais prieš karą Vietname ir rasizmą, vadinama „septinto dešimtmečio sąžine ir balsu“.

[4] Už jus, Nikola ir Bartai,
Amžiais ilsėkitės mūsų širdyse,
Jums priklauso paskutinė akimirka.
Ši agonija – tai jūsų pergalė.

bet vis sukosi ratu ir stingdė akimirką, rakino laiką, kol Sakas ir Vancetis laukė savo egzekucijos; jis negalėjo mėgautis priedainiu, žinojo, kad muzika vis dėlto pasibaigs, turės pasibaigti, kaip pasibaigs, turėjo pasibaigti Sako ir Vancečio gyvenimas. Elektros kėdė. Kaip jaučiasi prie jos vedamas žmogus, laukiantis, kas bus? Kai žino, jog mirtis čia pat, už poros minučių, minutės, kelių sekundžių, dabar, tučtuojau, jau? „Jei mane atviromis akimis vestų prie bedugnės ir žinočiau, kad tuoj ten nustums?“ Visur esančią mirtį, visur tykojančią pražūties galimybę ištveriame tik dėl to, kad nežinome, kada ji ištiks. Simonas kilstelėjo ausinę. Dabar skambino be perstogės, šturmavo tarsi uraganas. Tai, kaip nujautė Simonas, nesiliaus, kol jis neatidarys durų. Bet atidaryti jis vengė, priėjo prie lango ir pažvelgė žemyn. Prie durų – nė gyvos dvasios. Vadinasi, Gregoras stovėjo prie buto durų čia, viršuje, tas tipas nesibeldė, nebaladojo į duris, jis tik skambino ir skambino. „Jei įsileisiu jį, – mąstė Simonas, – imsime kalbėtis apie praeitį, o šito aš nenoriu.“ Jis keikė senos statybos namą, kuriame gyveno, nes čia duryse nebuvo akutės, pro kurią būtų galėjęs pasižiūrėti, kas iš tiesų tenai už durų; bet kas, jei ne Gregoras, galėtų ten stypsoti, svarstė Simonas. Nėra kam ten būti. Kuris kitas turėtų įžūlumo šitaip nepaliaujamai skambinti? Be pertrūkio, be paliovos, be atokvėpio. Tas nesiliaus, manė Simonas, jis suprato nesąs lygus šioje kovoje, jo priešinimasis silpo, jis neturėjo

noro užsitverti sienomis, užsikimšti ausis ar su ausinėmis gultis į vonią. Kurgi jis dėsis, galiausiai turės Gregorui atidaryti. Galėjo ir išsyk. „Dvidešimt minučių jau skambina, – skaičiavo Simonas, stovėdamas virtuvėje su stiklu šaltos kolos, – noriu, kad pagaliau liautųsi." Vienu mauku ištuštino stiklinę, išlėkė iš virtuvės į koridorių ir staigiai atplėšė duris. Už jų nieko nebuvo. Nei Gregoro, nei jokio kito žmogaus, visai tuščia. O skambutis? Jį mygo nematoma ranka. Tai neįmanoma. Šito negalėjo būti. Simonas užsimerkęs susiraukė ir suvaitojo: plyšelyje už skambučio galvutės kyšojo mažutė nulaužto degtuko atplaišėlė, laikanti skambutį nuspaustą. Simonas jau vaizdavosi dantis šiepiančius kaimynų berniūkščius, iškrėtusius šį pokštą. Vis dėlto jis nusišypsojo. Šiaip ar taip, ne Gregoras. Simonas pabandė iš plyšio ištraukti degtuko nuolaužą, nepavyko, nuolauža buvo pernelyg trumpa, iš susijaudinimo tebevirpėjo rankos. Palikęs atviras duris, nuėjo į vonią, ilgiau paieškojęs rado pincetą, sugrįžo ir ištraukė degtuko atplaišą. Pagaliau ramybė. Simonas šnopavo. Bet jis girdėjo ne tik savo paties šnopavimą. Kažkas šniokštavo ir ant laiptų. Priėjęs prie turėklų Simonas pamatė ne Gregorą Štraką su skara ir šiaudine skrybėle, o seną dusulingą ponią Kubelik iš priešais esančio buto; nešina trim plastikiniais maišeliais, moteris sunkiai kopė laiptais.

– Luktelkite, aš jums padėsiu, – šūktelėjo Simonas, nulėkė laiptais žemyn ir paėmė ponios Kubelik krepšius.

– Kaip miela, – nudžiugo ponia Kubelik.

Jiedu drauge užkopė laiptais. Ponia Kubelik atrakino buto duris.

– Įnešti jūsų krepšius vidun? – paklausė Simonas.

– Taip, ačiū, būtų gerai! – atsakė kaimynė.

Simonas nusekė jai iš paskos ir padėjo krepšius ant virtuvės stalo.

– Gal norėtumėte ledinuko, jaunuoli?

Simonas atsisakė.

– Gal būtumėte toks malonus ir atidarytumėte virtuvės langą? – paprašė ponia Kubelik. – Jis visuomet kažkaip stringa.

– Mielai, – atsakė Simonas ir jau vėrė langą, langas vos neišsprūdo iš rankų: virtuvėn pūstelėjo stiprus vėjo gūsis, iš virtuvės – į koridorių, iš koridoriaus – į laiptinę, ir staiga Simonas išgirdo pokštelint. Suprato, kad nuo skersvėjo bus užsitrenkusios jo buto durys, paliko ponią Kubelik ir pamatė, kad jo nuojauta pasitvirtinusi; stovėjo priešais savo duris, kaip dabar apsižiūrėjo, basomis ant šiurkštaus demblio truputėlį žvarbdamas, tik su marškiniais ir kelnėmis, be rakto.

Ką dabar daryti? Paprasčiausia būtų grįžti pas ponią Kubelik ir paskambinti spynų atrakinimo tarnybai. Bet Simonas delsė. Stovėjo, kur stovėjęs. Kažkas jam darėsi. Kažkas plėtėsi. Jis trumpai užsimerkė. Į ponios Kubelik butą negrįžo. Nepaskambino spynų atrakinimo tarnybai. Ne. Pasielgė visiškai kitaip.

Jis paskambino.

Skambino į savo buto duris.

Skambino, nors puikiai žinojo, kad jo bute nieko negalėjo būti. O jei taip nedvejodamas paskambino, tai nelabai ir nustebo, kai durys atsivėrė, ir vyras su skarele ir šiaudine skrybėle, kyštelėjęs galvą, paklausė:

– Likai už durų, Simonai?

– Gregoras? – sukuždėjo Simonas.

– Nagi užeik, žmogau!

2

Tą šeštadienio rytą Simonas Blochas kaip paprastai nubudo pusę septintos, pažadintas čirškiančio žadintuvo, geltono, apskrito kaip teniso kamuoliukas ir gremėzdiško jo studijų dienų relikto. Simonas tą daiktą nusipirko anais laikais, kai itin bodėjosi kėlimusi ir kiekvieną rytą pasveikindavo gomuriniu kriuksėjimu, nes teniso kamuoliuko pavidalo žadintuvas buvo sumanytas rytiniams niurgzliams žadinti. Kai imdavo čirkšti, būdavo sviedžiamas į sieną, nuo smūgio jėgos išsijungdavo, kad tris keturis kartus pašokčiojęs po penkių minučių vėl atgytų, o tai miegalių priversdavo ropštis iš lovos nutildyti nelabojo. Bet, pasirašęs sutartį su Brėneriu ir K° ir nuo tada ėmęs gyventi pagal dienotvarkę, jis liovėsi svaidęs žadintuvą į sieną, pradžioje dar patrankydavo į naktinio stalelio paviršių ar lovos kraštą, vėliau pastuksendavo, paskui tik pabilsnodavo. O štai jau keleri metai Simonas keldavosi vos pasigirdus čirškimui ir paprasčiausiai išjungdavo prietaisą, neniurzgėdamas

tipendavo prie kavos aparato, į kurį iš vakaro būdavo įdėjęs naują filtrą, įpylęs maltos kavos ir vandens, kad dabar, prieš einant į vonią, pakaktų spustelti mygtuką. Paskui kiekvieną rytą jis tylutėliai, nes žinodavo kaimynus dar miegant, nutipendavo laiptais žemyn, iš pašto dėžutės išsižvejodavo laikraštį, vėl užlipdavo laiptais aukštyn, padėdavo laikraštį ant virtuvinio stalo ir susitepdavo du sumuštinius: vieną su kepenine dešra, kitą su uogiene. Kramsnodamas sumuštinį su kepenine išgerdavo stiklinę apelsinų sulčių, o sumuštinį su uogiene užsigerdavo aitria nesaldinta kava; valgydamas priešais padėto laikraščio neliesdavo, o žiūrėdavo į stalą ar į mieguistai tiksintį laikrodį ant sienos. Apie septintą dėdavo lėkštę indaplovėn, išsivalydavo dantis, apsivilkdavo švarką, apsiaudavo batus, o dešimt po septynių čiupdavo laikraštį.

Tiesą sakant, laikraščių jis nepakentė. Jie dvokė spaustuvių dažais, buvo lipnūs paliesti, be to, gerokai per dideli. Jis nemėgo kur nors sėdėti atsivertęs laikraštį, nemėgo pastangų, kurių reikėdavo laikraščiui vartyti, nemėgo skaityti išskėtęs it koks kunigas rankas, bet niekaip neįstengė atsisakyti spaudos, kad nesijaustų atitolęs nuo pasaulio. Juk turi pavykti, mąstė Simonas jau prieš daugelį metų, kaip nors sutramdyti tą laikraštinį draikalą. Ir jis sumanė ritualą, dabar pripildantį jį tylaus pasitenkinimo. Kiekvieną rytą didelius laikraščio lakštus jis persvarindavo per kėdės

atlošą taip, kad tabaluotų iš abiejų pusių, tarsi kokie nušautų angelų sparnai. Imdavo titulinį laikraščio puslapį ir neskubėdamas lankstydavo jį, procedūra teikė jam ramų malonumą, save laikė laikraščių tramdytoju, laikraščių dresuotoju, lenkdavo lapą penkis kartus, kiekvieną perlenkimą smarkiai spausdavo, kol lakštas sumažėdavo iki kišeninio formato knygos dydžio ir Simonas galėdavo įsikišti į kairę švarko kišenę. Tas pats nutikdavo ir kitiems lapams. Tuomet Simonas darsyk paplodavo per storą popieriaus paką ties širdimi ir išeidavo iš namų. Džiaugdavosi laukiančia kelione. Dabar tramvajuje kaskart pasirinkdavo vietą pačiame priekyje, už vairuotojo, išsitraukdavo pirmą sulankstytą lapą, išlankstydavo ir skaitydavo, o paskui, vėl rūpestingai sulanksčęs, įsidėdavo į dešinę švarko kišenę ir imdavosi kito. Skaitydamas Simonas atremdavo smakrą į krūtinę ir panėšėdavo į sustingusį bulių palenkta galva, besirengiantį durti į raudoną skraistę. Šitaip lapą po lapo perskaitydavo visą savo laikraštį; jau kuris laikas jis nebetraukdavo, kaip būdavo iš pradžių, laikraščio lapų paeiliui, bet imdavo nesirinkdamas, tad nežinodavo, kurį laikraščio skyrių paėmė: politiką, ekonomiką, literatūrą ar sportą. Tai buvo vienintelė staigmena jo gyvenime. Jis skaitydavo važiuodamas į darbą, grįždamas, per kavos ir pietų pertraukas. Taigi žinodavo, kas aplink vyksta, kitą dieną vėl pasirodys nauja laida, amžinas vyksmas; laikraščiams būdinga tik viena kryptis,

Simonas godžiai juos sekė, nepakentė žvalgymosi atgal ir todėl, parėjęs namo, pakelį perskaitytų lapų išsyk išmesdavo į makulatūros konteinerį. Paskui nusiaudavo batus, sėsdavosi į krėslą ir ketvirtį valandos drybsodavo, kol tas drybsojimas imdavo slėgti, tada atsikeldavo ir nudirbdavo visuos tuos darbus, kuriuos tuokart būdavo privalu nudirbti.

Bet dabar, šį šeštadienio rytą, viskas buvo kitaip. Ir šeštadieniais Simonui reikėdavo dirbti. Iki keturioliktos valandos. Lankstydamas laikraštį atsisakydavo visų priedų – kelionių, nekilnojamojo turto, skelbimų, nes švarko kišenė būtų buvusi per maža visam savaitgalio komplektui. Ir šį šeštadienį jis išėjo iš namų, laukė tramvajaus. Belaukdamas pamatė už šimto metrų nuo stotelės ant žemės sėdint vyriškį. Dirstelėjo į elektroninę švieslentę. Tramvajus turėjo atvažiuoti po dviejų minučių. Kiek pasipurtęs ir susiėmęs, Simonas pasisuko elgetos link. Žinojo, dviejų minučių užteks, kad nueitų, įmestų pinigą į skrybėlę ir grįžtų. Tramvajuje jis tą vyrą pamirš, vėliausiai – kai perskaitys antrą laikraščio lapą, o Simonui buvo svarbu pamiršti elgetaujančius vyrus ir moteris, kuriems duodavo pinigų. Mat negalėdavo pernelyg ilgai apie juos galvoti, antraip jį apimdavo liūdesys ir išmušdavo iš vėžių kelioms valandoms.

Vos žengęs žingsnį kitą, Simonas pajuto, kad kažkas ne taip. Vyras turėjo dvi skrybėles. Vieną buvo atvertęs ir padėjęs priešais save, kitą, seną šiaudinę, užsimaukš-

linęs ant galvos ir užsitraukęs ant akių, o po skrybėle dar ryšėjo skarą. Ji gobė veidą ir atrodė tvirtai surišta – neatmegsi, dengė ausis ir skruostus, netgi smakrą. Buvo matyti vien akys, nosis ir burna. Tarsi norėtų ką paslėpti, pamanė Simonas. Gal nudegimo randą, kliaudą, odos ligą. Dabar jis stovėjo prie pat elgetautojo. Vyriškis vilkėjo rausvus skylėtus marškinius, mūvėjo trumpas dviratininko kelnes, pilkas vilnones puskojines, avėjo *Birkenstock* firmos sandalais. Antroje skrybėlėje mėtėsi keli vargani centai. Simonas jau ketino, kaip buvo pratęs, mesti skrybėlėn du eurus, bet pamatė ryškiai geltonos spalvos klešnių segtuką su lipukais: jis nė iš tolo neatliko savo funkcijos. Prie dviratininko kelnių jis klaikiai nederėjo ir atrodė taip liūdnai juokingai, kad, norėdamas išvengti užplūstančio beribės nykumos jausmo, Simonas iš piniginės ištraukė dešimties eurų banknotą, palinko prie vyro ir įmetė į skrybėlę. Mesdamas pastebėjo, kad vyriškio rankos visai ne tokios, kokios turėtų būti elgetos – purvinos, sugrubusios, suskirdusios ir šiurkščios, o veikiau švelnios ir tiesiog išpuoselėtos. Vyriškis niekaip nereagavo ir į Simono dosnumą – šie du dalykai privertė jį stabtelėti. Nė ačiū, pamanė jis, bet buvo pernelyg susinervinęs, kad nueitų nieko nepasakęs.

– Galėtumėte bent jau padėkoti! – pasipiktino Simonas.

– Ačiū, – sumurmėjo vyras nepakeldamas akių.

– Arba pažvelgti į mane, – pridūrė Simonas ir išsyk pasigailėjo ištaręs šį sakinį.

Kai tik vyriškis pakėlė galvą ir markstydamasis pažvelgė, Simonas krūptelėjo lyg nusvilęs akis, išsyk nusuko žvilgsnį, palinkėjo geros dienos ir nuskubėjo atgal prie stotelės. Užnugaryje išgirdęs šūktelint „ei!" darsyk atsigręžė – vyriškis buvo pašokęs, spoksojo įkandin ištiesęs smilių. Bet Simonas prie stotelės atsidūrė tą pačią minutę, kai atvažiavo tramvajus, įšoko, paėjo priekin ir atsisėdo už vairuotojo. Žvelgdamas pro langą juto, kaip jis virpa, po vieną dėliojo laikraščio lapus iš kairės švarko kišenės į dešinę; nors ir skaitė, kas parašyta, bet tai buvo ne kas kita, kaip įnirtingas bandymas važiuojant užgniaužti mintis apie Gregorą Štraką. Juk jo nebuvo matęs ištisą amžinybę. Iš kur būtų galėjęs žinoti, kaip *dabar* jis atrodo? Galėjo būti tik paviršutiniškas panašumas, panašumo nuojauta. Simonas skaičiavo savo įkvėpimus. Tai visuomet veikdavo kaip šaltas pavilgas per kraštus besiveržiantiems jausmams. Taip buvo ir šįsyk: kai tramvajus pasiekė tikslą, Simonas puolė į darbą, į niekada nesibaigiantį darbą su dokumentais, laiškais ir elektroninėmis žinutėmis tikėdamasis, kad dabar, šiandien, kibęs su polėkiu, privalo pagaliau jį užbaigti, gal šitai šiandieną pavyks. Bent kartą užbaigti darbus buvo Simono svajonė, bent kartą savo rašomąjį stalą palikti tuščią lyg nušluotą, bet kad ir kaip jis skubėdavo, visuomet su antrąja pašto siunta ateidavo kita stirta laiškų,

kalną dokumentų atnešdavo kontoros pasiuntinys arba atkeliaudavo nauji, atsakymo reikalaujantys skundai elektroniniu paštu. „Niekada neįstengsiu užbaigti, – manė Simonas, – tai mano lemtis, tokia žmonių lemtis, kad mes niekuomet neįstengsime užbaigti darbų."

3

Simonas prasispraudė pro Gregorą į savo butą. Gregoras maloniai kvepėjo. Rodėsi, kad kvepalais. Atsidavė anaiptol ne taip, kaip turėtų atsiduoti elgetaujantis žmogus, ko gera, miegantis vyrų nakvynės namuose. Priešingai. Kvepėjo vanile, alyvomis. „Iš kur man žinoti, kuo jis dar kvepia, – pamanė Simonas, – kvapas *pernelyg* geras, žmogau, kieno jis?“ Gregoras atrodė keistai nervingas. Jis išsyk uždarė duris.

– Kur raktas? – paklausė Simono.

– Ant spintelės.

Gregoras įkišo raktą į skylutę, dusyk apsuko ir padėjo į vietą. „Velniai griebtų, – mąstė Simonas, – kas čia vyksta? Gregoras *mane* įleido, *jis* įleido *mane* į mano butą!“ Simonas išsyk pajuto įsiplieskiant tą įsiūtį, kaip jis vadino, savo gyvenimo įsiūtį, kurį manė esant seniai išblėsusį, ir tas siutas buvo nukreiptas į Gregorą, akiplėšą, įkyriai pas jį įsibrovusį. Simonas žinojo, jam prireiks to senojo nirtulio atsilaikyti prieš tai, kas dėsis vėliau,

privalėjo šiek tiek pamaišyti plėnis, kad galėtų Gregorui duoti atkirtį. Kaip, po velnių, tas tipas apskritai čionai pateko? Norėjo paklausti, bet Gregoras jau buvo svetainėje. Simonas nusekė pavymui, žvilgsnis išsyk susmigo į lagaminą. Jis tiesiog šoko į akis, tas juodas naujutėlaitis dokumentų lagaminėlis, kurio ryte prie Gregoro nematė; dabar jis gulėjo ant svetainės stalo lyg kokia neatpažįstama, niekur nepritinkanti būtybė. Gregoras atsisėdo.

– Kaip įėjai? – paklausė Simonas.

– Turime pasikalbėti. Ar turi ko atsigerti?

– Aš... Ko nori?

– Vandens.

Simonas nuėjo į virtuvę. Atsuko čiaupą, laikė pakišęs stiklinę, paėmė antrą ir paklausė savęs: o kodėl dvi? Jei dabar grįžtų nešinas dviem stiklinėm vandens, atrodytų, kviečia paplepėti, sakytum jis nieko prieš, kad Gregoras dabar sėdi jo namuose ir nori su juo pasikalbėti. Simonas turėjo pripažinti, jog jis iš tiesų nieko prieš, pabudo netikėtas smalsumas viskam, kas dabar vyko, ir, keista, parūpo net ir tai, kas nutiko per visus tuos metus, kai jiedu nesimatė.

Gregoras paėmė stiklinę Simonui iš rankų.

– Ir kaip? Pradėjai kurti muziką filmams? – paklausė mostelėjęs stikline į *Bandolero!*[5] plakatą.

Nutiko tai, ko Simonas slapčia baiminosi: aukštyn

[5] 1968 m. pasirodęs britų režisieriaus Andrew V. McLagleno (g. 1920) vesternas su pagrindinių vaidmenų atlikėjais Jamesu Stewartu ir Deanu Martinu.

kojom apvirto pranašiškieji ženklai, viskas susikeitė vietom; nors ir tvirtai ryžosi pats nieko apie save neatskleisti, tik išklausinėti Gregorą, kaip jis čionai pateko, ką reiškia anas lagaminas, kodėl jis atrodo toks sutrikęs ir vaikšto taip keistai apsirengęs, – atsitiko kitaip. Tai Gregoras jį kamantinėjo, o jis nesipriešino, netikėtai išgirdo save kalbant, jam atrodė, kad kūrinys turėjo būti grojamas *Es-dur* tonacija, o dabar suskambo *h-moll*. Po žmonos mirties Simonas dar nebuvo tiek daug kalbėjęs. Laisvalaikį labiausiai mėgo leisti vienas su savo plokštelėmis ir pianinu, o kontoroje beveik nebuvo dingsties kalbėti, priešingai, jį priėmė į darbą, nes puikiausiai mokėjo klausytis, tarsi žaibolaidis saugojo nuo tūžmingų skambučių ir buvo įvaldęs tam tikrą formuluočių meną, padedantį šiek tiek apmaldyti įsikarščiavusius skundų rašinėtojus. Bet dabar pratrūko, juo ilgiau kalbėjo, juo smarkiau liejosi žodžiai. Simonas pasakojo apie savo aistrą, apie muziką kino filmams ir ją kuriančius kompozitorius, – juos visus galėjo vardyti užsimerkęs, – apie savo muzikos studijas ir apie tai, kaip davėsi it apsėstas. Studentas jis sumeistravo virvelinę konstrukciją, turinčią padėti išplėsti nedideles jo plaštakas, kad jos įstengtų apimti klaviatūros dalį, gerokai didesne oktava, kaip skambina visi virtuozai. O tuomet pačiame kovos įkarštyje jam plyšo mažojo piršto sausgyslė, liko neatitaisoma kliauda, pirštas neteko judrumo, o aklas garbės troškimas pavertė niekais jo planus. Su tokiu suluošintu pirš-

tu jis nebūtų išlaikęs egzaminų: be mažojo piršto nepaskambinsi nei Bacho, nei Bethoveno, nei Šostakovičiaus. Tada vienas studijų draugas jam papasakojo, kad panaši nesėkmė nutiko ir Robertui Šumanui. Silpnam bevardžiam pirštui stiprinti jis buvo išradęs įtaisą, be perstogės jį bandė, kol gavo sausgyslės uždegimą ir, muzikos istorijos laimei, pirštas tapo netinkamas skambinti, nes jei šito nebūtų nutikę, Šumanas tikriausiai būtų siekęs koncertinės karjeros ir netapęs didžiu kompozitoriumi, koks galiausiai yra. Simonas įgavo naujos drąsos. Vylėsi, gal ir jis taps Šumanu, kino filmų muzikos Robertu Šumanu, gal sausgyslės plyšimas buvo ženklas. Simonas atsisveikino su aukštąja mokykla ir ėmė uždarbiauti kampinėje užeigoje, skambino fortepijonu: truputis džiazo, truputis improvizacijų, bet pirmiausiai kino filmų muzika, visi kūriniai, kuriuos galėjai paskambinti be mažojo piršto. Šeimininkas buvo tikras filmų fanatikas, o užeiga nukabinėta plakatais, greta dunksojo nutriušęs municipalinis kino teatras, užeiga buvo jo dalis. Simonas čia galėjo išsišėlti, jis skambino Tiomkiną, Štainerį, Vaksmaną, Korngoldą, taigi didžiuosius, o pirmiausiai savo mylimą Viktorą Jangą, neišsenkančio talento melodijų kūrėją, taip pat ir Džerį Golsmitą[6], produktyvųjį. Simonas girdėjo

[6] Dimitris Tiomkinas (1894–1979), Maxas Steineris (1888–1971), Franzas Waxmanas (1906–1967), Erichas Wolfgangas Korngoldas (1897–1957), Victoras Youngas (1900–1956), Jerraldas (Jerry) Kingas Goldsmithas (1929–2004) – pasaulinio garso, daugybę apdovanojimų pelnę amerikiečių kompozitoriai, labiausiai išgarsėję muzika, sukurta kino filmams.

save, jis pradėjo postringauti apie kino filmų muziką, aptarinėti dažnai cituojamą devizą, esą gera kino filmo muzika pasižyminti tuo, kad jos *negirdi*, ji turinti tarsi savaime įsilieti į filmą, neturinti trukdyti ar imti dominuoti, privalanti lydėti vaizdus neatitraukdama dėmesio. Tik kino filmų muzikos protėvis Maksas Štaineris pašiepdamas šią taisyklę atremdavo: kam reikalinga muzika, jeigu ji negirdima? Nelygu koks filmas, sakė Simonas, Enijaus Morikonės muzika yra aukščiau už vaizdus, ji svarbiausia, o štai Aleksandro Despla[7] muzika kino filmui *Sirijana*[8] priglunda prie vaizdų, sakytum oda, ir tik atsietai nuo filmo supranti, kokia ji nuostabi.

Vakarais ir naktimis jis skambino *Banginyje*. Turėjo Šneiderio pseudonimą. Kadangi kino filmų muzikos gaidų anuomet nebūdavo lengva gauti, Simonas daug ką skambindavo iš klausos, nors melodijos neretai skambėdavo kitaip nei filmuose. Niumanas, Salteris, Frydhoferis ir Grasinas[9] būtų priešinęsi laisvoms savo muzikos interpretacijoms, bet Simonui tai buvo nė motais, jis skambindavo taip, kaip manė esant teisinga. Vis

[7] Alexandre'as Desplatas (g. 1961) – prancūzų kompozitorius, sukūręs muziką daugiau nei 100 kino ir televizijos filmų.

[8] *Sirijana* – amerikiečių politinis trileris, kino teatruose pasirodęs 2006 m., sukurtas pagal režisieriaus Stepheno Gaghano parašytą scenarijų, remiantis Roberto Baero knyga *See No Evil*.

[9] Davidas Louisas Newmanas (g. 1954), Hansas Julius Salteris (1896–1994), Hugo Wilhelmas Friedhoferis (1901–1981), Robertas Davidas (Dave) Grusinas (g. 1934) – žinomi kompozitoriai, kino filmų muzikos kūrėjai.

dažniau įterpdavo ir savo paties melodijų, tad po kurio laiko užeigoje jis ėmė improvizuoti, kurti. Skambindamas stebėdavo žmones ir tai, ką matydavo, paversdavo muzika, įgarsindavo, kaip žmonės juokiasi, tauškia, tarsi amsėdami užsisakinėja patiekalus. Simonas nusižiūrėdavo kurį nors staliuką ir reaguodamas per trumputį laiką sukomponuodavo negirdėtą muziką kasdienybės kino filmui: alaus pagyvintas burbėjimas, šnabždesys, dūmai, kurie lyg nuolat atsinaujinantis tinklas kybo ore ir stingdo gyvenimą, rūkas, šliaužiantis žmonėms iš burnų ir viską sulipinantis, kiti jų garsai, kai stojasi, eina į tualetą, žvilgsniai, įsimylėję, pikti, džiugūs. Jo muzika negirdimai ir nepastebimai įsikomponuodavo į filmą, plaukiantį jam prieš akis. Simonas buvo patenkintas, nors vos sudurdavo galą su galu. Melodijas, sukurtas naktį, kitą dieną jis užrašydavo; viską darė galvodamas apie kompozitoriaus karjerą: sukrapštęs pinigų išsinuomojo studiją, įrašinėjo kūrinius, sintezatoriumi imituodamas orkestrą, visur siuntinėjo demonstracinius savo įrašus, tačiau nesėkmingai.

Paskui – Simonui tada buvo apie trisdešimt – įvyko galutinis lūžis. Tai nutiko, kai jis užeigoje bandė „įgarsinti“ vieną porelę, sėdinčią prieš pat jį. Ta porelė buvo ne daugiau ir ne mažiau kaip nykiausia vidutinybė. Vyras atrodė šaunus ir doras, moteris atrodė šauni ir dora, vyras neskubriai kalbėjo, moteris neskubriai kalbėjo, kartkartėmis vienas uždėdavo ranką ant rankos kitam,

ir ta kita ranka po kelių sekundžių atsitraukdavo, vyras gėrė obuolių sultis su selteriu, moteris – vyšnių ir bananų sultis, nė vienas iš jų nerūkė, juos abu dūmai, regis, trikdė. Vyras kalbėdavo, moteris kalbėdavo, kartais abu patylėdavo, ir Simonas matė, kaip kebliai jie jautėsi tylėdami, tad karštligiškai suko galvas, kaip čia nusitvėrus kokios nors temos kampelio, kuris palaikytų sunkiai klibikštuojantį pokalbį. Įvilkdamas šią sceną į muziką Simonas netikėtai pajuto, kad „įgarsina" ne ką kita, o save, suprato, kad priešais matoma nyki vidutinybė yra ir jis pats, kad jis žlugęs, jo gyvenimas patekęs į akligatvį, toliau taip tęstis nebegali, tik ne čia, ne šioje užeigoje, kurioje tūnojo jau kelerius metus ir barškino kino filmų melodijas ant šitos nutriušusios kėdutės, gurkšnodamas šlykštų alų, smilkstant cigaretei, graužiančiai jam akis. Gana tų popiečių, kurias leido beprasmiškai pildydamas gaidų sąsiuvinius muzika, kuri niekada nebus grojama. „Aš neturiu talento, – mąstė jis, – o jei ir turiu, tai ne kažin kokį. Nesu neišmanėlis, bet išmanau per menkai. Reikia šitai sau pripažinti. Daugiau nebegaliu švaistyti laiko. Turiu priimti iššūkį, su kuriuo kada nors susiduria visi žmonės, – gyvenimo iššūkį. Nesu kitoks nei tiedu, sėdintys čia priešais mane. Esu lygiai toks pats, vidutinybė, ne daugiau ir ne mažiau, ir tik tai supratęs galiu pradėti su tuo taikytis, tik tuomet galėsiu kaip paprastas žmogus dirbti, gyventi, mirti. Turiu liautis sau vaidinęs. Turiu liautis matęs, ko nėra ir nebus. Iki šiol nesugebė-

jau tapti kompozitoriumi ir ateityje nesugebėsiu. Mano tikslas turi pasikeisti. Privalau rasti tikslą, kurį galėsiu pasiekti, tikslą, kuris mano jėgoms, o ne tokį, kuriam norėčiau manyti turįs jėgų. Jei man šitai nepavyks, – galvojo Simonas, – pražūsiu. Ateis laikas, nebeįstengsiu liautis gėręs, rūkęs, nebepajėgsiu skambinti, nebegalėsiu išsilaikyti šiame darbe; mano pirštai jau dabar virpa, po penkerių metų virsiu nuo kėdutės.“ Simonas atsistojo, susivertė gerklėn nusivadėjusio alaus likučius, garsiai atsirūgo, nors niekada neraugėdavo ir garsiai raugėti jam visiškai nepritiko, bet taip užbaigė vieną gyvenimo etapą. Užspaudė cigaretę, padėjo praimtą pakelį ant porelės staliuko ir, pataręs jiedviem pradėti rūkyti, nuėjo pas šeimininką. Šis sužiuro nustebęs, kai išgirdo, jog daugiau Simonas nebeateis, turįs iš čia dingti. Paliko užeigą ir daugiau nebegrįžo. Nuėjo prie upės. Vaikštinėjo, žiūrėjo į antis, naktį jos susislėpdavo. Grįžo namo, paėmė prikeverzotus savo gaidų sąsiuvinius, jau ketino sudeginti, stovėjo su žiebtuvėliu prie kriauklės, bet paskui žvilgsnis apniuko, žiebtuvėlį įsimetė į kelnių kišenę, supakavo savo sąsiuvinius ir nugrūdo į tolimiausią spintos kampą. Jam buvo sunku nebegerti. Jam buvo sunku neberūkyti. Bet jis teigė sau, kad taip daugiau tęstis nebegali, reikia liautis pūtus muilo burbulus, turįs prasidėti tikras gyvenimas, girdimas gyvenimas, matomas gyvenimas. „Man trisdešimt, – mąstė Simonas, – aš neturiu darbo, neturiu nieko, teturiu supuvusią svajonę,

atėjo laikas pravėdinti galvą.“ Jis lankė tobulinimosi ir perkvalifikavimo kursus, dalyvavo pretendentų pokalbiuose, buvo priimtas į darbą Brėnerio ir K° bendrovėje. Prasidėjo monotoniškas gyvenimas, toks, kokio ieškojo, vienodas, bet tvarkingas gyvenimas, kelias į savo paties pasirinką narvą. Tas narvas iš pradžių dar buvo ankštas ir neparankus, bet Simonas prie jo pratinosi, kasdieniai darbai jį apraizgė, ir juo mažiau jis tikėjosi iš gyvenimo, juo geriau jautėsi, kol galop ėmė mėgautis, kad kasryt sėdi tramvajuje ir lapas po lapo išlanksto laikraštį.

4

Simonas nutilo. Buvo pailsęs. Jo stiklinė tuščia. Pažvelgė į Gregorą. Tas nepratarė nė žodžio. Nurijo gurkšnį vandens. Nebūtų galėjęs pasakyti, ką jis čia pasakojo Gregorui, ilgai kalbėjo ar trumpai. Ar viską taip išsamiai apsakė, kaip nešiojosi atmintyje. Veikiausiai bus atpasakojęs tik svarbiausia. Jam tai nerūpėjo. Simonas nuėjo į virtuvę, vėl pripylė stiklines, grįžo pas Gregorą, prisėdo, gurkšnojo mažais gurkšneliais, kad nevaliotų kalbėti. Dabar jau būtų atėjęs laikas prašnekti apie žmoną, o šito jis nenorėjo. Skleidėsi tyla. Gregoras, regis, kažin ką mąstė.

– O tu? – paklausė Simonas norėdamas nutraukti tylą.

– O ką aš?

– Juk ir tu tą laiką gyvenai?

Gregoras nusišypsojo.

– Kodėl tu toks lakstai po miestą? – nerimo Simonas.

Dabar Gregoro mina pakito. Keitėsi trūkčiodama, lyg veide būtų kas kraipęsis.

– Klausyk, – tarė Gregoras vis dar su skara ir skrybėle ant galvos. – Privalai man padėti.

Simonas nieko neatsakė.

– Mane persekioja keli žmonės. Nebegaliu pasislėpti. Lig šiol turėjau kur saugiai tūnoti, tai ilga istorija, lig šiol viskas klojosi sėkmingai, bet dabar, Dieve, kaip man šitai paaiškinti, netekau savo slėptuvės, ne, tarkim, mano priebėga nebetinka, nebegaliu ten slėptis, man reikia tavo pagalbos.

Gregoras kalbėjo paskubomis, jo žodžiai skambėjo kažkaip karštligiškai, ir staiga jis nuo kiaušo nusiplėšė skrybėlę. Galva liko pridengta skaros, pilkos, be jokio rašto, dabar jis kasėsi galvą, bet tai nebuvo kasymasis, tai buvo tikra krapštymo orgija abiem rankom; jis suleido nagus į skara apgobtą kiaušą, gremžė tai čia, tai ten ir kriūkė. Viską gali paprastai paaiškinti, pamanė Simonas: nakvodamas nakvynės namuose Gregoras tikriausiai bus pasigavęs utėlių ir sergėdamas, kad šios nešokinėtų, apsirišo galvą skara, o plaukus po ja įtrynė nuodais, tačiau priemonė dar nepradėjo veikti, ir dabar Gregoras per skarą, regis, kruvinai gremžėsi kiaušą. Simonas vis labiau nerimo, nežinojo, kur dėti akis, bet vis dėlto pagaliau viskas baigėsi, Gregoras vėl užsivožė skrybėlę, kiek pasitaisė, suvaitojo lyg norėdamas pasakyti: ak, kaip buvo gera... Iš vidinės kišenės išsitraukė dantų krapštuką, įsikišo tarp dantų ir kalbėjo toliau, tarsi tas kasymosi šišas nieko nebūtų reiškęs ir nieko nebūtų nutikę.

– Tu manęs ieškojai? – nelauktai pertarė jį Simonas. – Kaip sužinojai, kur gyvenu?

– Ne, ne, tai tebuvo atsitiktinumas. Kepurė mane atvedė pas tave, aš...

– Kokia kepurė?

– Ką? Ak, taip, toks posakis. Argi taip nesakoma? Kepurė, kelnės, švarkas, kaip ir kelnės, atsitiktinumas, supranti? Atsitiktinumas mane čionai užnešė. Klausyk, tiesiog turiu vienai dviem naktims kur nors pradingti, sėdėjau ten, stotelėje, išsyk tave atpažinau, keista, po tiekos metų tu nepasikeitei, dabar man reikia tavo pagalbos. Turiu dar sykį išeiti ir šį tą atlikti, tokią smulkmeną, jau vėlu, po valandos grįšiu, pažadu, tuomet pasakysiu tau viską, ką privalai žinoti, tik turi man pagelbėti, girdi, esi vienintelis, galįs man padėti, viena dvi naktys, man tereikia prieglobsčio, o *čia* jie manęs nesuras, patikėk, aš kitaip apsitaisiau, kad tu žinotum, kaip turiu verstis per galvą, jiems nevalia manęs aptikti, tiems vyrukams, negalvok, kad esu koks nors valkata ar kas, aš tik juo deduosi, tokia mano maskuotė, kai nebegali pasislėpti, turi persirenginėti, bet dabar privalau eiti, ar turi antrą namų raktą? Labai prašau tavęs, duok jį man, tik tam, kad paskui vėl galėčiau įeiti.

– Atidarysiu tau duris, kai grįši.

– O jei ne? Ką tada daryti? Kur tuomet man dėtis?

– Būgštauji dėl lagamino?

– Žinoma, dėl lagamino! Lagaminas yra viskas. Anie niekada jo negaus!

– O kas jame?

– Pasakysiu tau šįvakar. Tai... Negaliu paaiškinti tau vienu dviem sakiniais...

– Privalau žinoti, kas viduje! Gal jame pinigai! Vogti pinigai! Iš tavęs galiu tikėtis visko. Gal tai narkotikai? Negaliu čia laikyti lagamino su kvaišalais! Pažeisiu įstatymą. Iš kur man žinoti...

– Klausyk. Turi manimi pasitikėti. Žinau, tai sunku, bet privalai manimi pasitikėti. Ten ne narkotikai. Ne pinigai. Nieko nelegalaus. Prisiekiu savo motinos gyvybe, ten... Negaliu šito tau pasakyti, girdi, kol kas ne, šįvakar, dabar turiu eiti, po pusvalandžio jie užsidarys...

– Kas užsidarys?

– Viską tau paaiškinsiu grįžęs.

Simonas tylėjo. Jis delsė, nujautė, kad pasiduos. Kaip seniau, kaip visuomet, sena tradicija, jis niekada neprilygo Gregorui. Bet be kovos Simonas nenorėjo pasiduoti. Tad netikėtai paklausė to, ko nemanė galįs paklausti:

– O Karstenas?

Gregoras krūptelėjo.

– O Karstenas? – perklausė Simonas darsyk garsiau, ir Karsteno vardas išsyk užėmė visus namus, pagrindinis garsas *C*, violončelė, nenutrūkstantis griežimas stryku.

– Ar duosi man raktą? – klausimu atsakė Gregoras.

– Jis kabo prieškambaryje. Šalia durų.

Gregoras pašoko, perlėkė kambarį, lagaminas liko ant stalo.

– Ar negali jo pasiimti? – šūktelėjo Simonas.

– Negaliu, prašau tavęs, juk tuoj grįšiu, užtruks tik valandėlę, gal dvi, ne daugiau, pažadu, tuoj vėl būsiu čia, lagamino negaliu pasiimti, Simonai, prašau.

– Tebūnie, – sutiko Simonas jau nebegalvodamas apie lagaminą, o tik apie Karsteną, jo vardą, kurio taip seniai nebuvo taręs ir kuris dabar tarytum išlaisvintas iš belangės nebenorėjo į ją sugrįžti, tupėjo kertėje ir nepatikliai į jį dėbsojo; Simonas skausmingai išsilaisvino ištaręs tą vardą ir prikėlęs visa tai, kas buvo nepasakyta, nematoma, ką slėpė tas vardas. Gregoras sugrįžo į svetainę. Staiga jis labai surimtėjo ir ilgai žvelgė į Simoną.

– Simonai! – kreipėsi į jį.

– Ką?

Ir Gregoras teištarė vieną žodį:

– Ačiū.

– Ką jau čia.

– Ir dar kai kas.

– Kas?

Gregoras suvaitojo ir pagrasė:

– Tik nebandyk atidaryti lagamino!

Paskui nuskubėjo koridoriumi. Simonas girdėjo, kaip Gregoras atidaro ir užtrenkia duris. Priėjęs prie lango matė, kaip Gregoras išsvyravo pro duris, žvilgtelėjo dešinėn, kairėn, kirto gatvę eidamas pasiimti dvi-

račio, kurį ten tikriausiai buvo pasistatęs, dviračio su priekaba, prikrauta permatomų, regis, tuščių kanistrų. Galelį pavažiavo, paskui jį aplenkė limuzinas. Automobilis sustojo už kokių dešimties metrų, atsidarė galinės durelės, Gregoras apsidairė, nusėdo nuo dviračio, paliko jį su visa priekaba stovėti, nulėkė prie limuzino lyg prie kokios paskutinės priebėgos, įšoko, užtrenkė dureles, ir automobilis palengva nučiuožė.

5

Išprotėjo, pamanė Simonas, visiškai pakvaišo. Kitaip nepaaiškinsi. Gal per tą laiką Gregoras tapo turtingu žmogumi, garbėtroškos jam niekuomet netrūko, ir dabar jam priklauso limuzinas; turčius, praradęs orientaciją, nebesuvokiantis savęs, savo gyvenimo, nieko nebesuvokiantis. Simonas papurtė galvą. Nepatikėjo niekuo, ką jam pasakojo Gregoras. Lengvatikis niekada nebuvo. Jis nemokėjo pažvelgti į žmonių vidų, kai šie jam ką pasakodavo, nenutuokė, kas iš tiesų vyksta jų galvose, šito neišmanė, tų slėpinių. Simonas buvo kažkur skaitęs, kad pirminė žodžio *tiesa* reikšmė, verčiant iš graikų kalbos, buvo *nesislėpimas – aletheia*. Pirmoji raidė alfa esanti neigiamasis priešdėlis, o *letheia* reiškianti *slėpimą*, taigi reikėtų sakyti ne *tiesa*, o *nesislėpimas*. Tad žodyje *nesislėpimas* ir pagal prasmę esama slaptumo, visa, kas neslapta, kartu yra ir slapta, todėl esą galima sakyti, kad grynos tiesos išvis nėra, tiesa tėra iliuzija, visuomet susijusi su tuo, kas nematoma.

Simonas vėl atsisėdo į krėslą. Šiaip jau būtų užsidėjęs dar vieną ar dvi kitas plokšteles, dairėsi į stirtą šalimais, gal būtų klausęsis *Key Largo*[10] arba *Linko*[11], bet dabar nebebuvo tam nusiteikęs. Susitikęs su Gregoru nebenorėjo. Nebenorėjo, nes prieš kelias minutes pats ištarė Karsteno vardą. Jam buvo nejauku spoksoti į šį vardą, vis dar ten pat, kambaryje, tebetupintį, besiraivantį į visas puses ir tebesimėgaujantį atgauta laisve. Vengė telkti mintis į jį, nenorėjo būti išstumtas į praeitį, bet ką nors privalėjo daryti. Ėmė tvarkytis. Tiesą sakant, valyti nepatiko, kaip ir neuždirbti tiek pinigų, kad įstengtų nusisamdyti valytoją. Tad po kelių minučių, nušluostęs dulkes nuo svetainės palangių, grotuvo ir stiklinės spintos, liovėsi, jam tai įkyrėjo, jis staiga suprato, ką norėtų veikti laukdamas Gregoro grįžtant, jei tas apskritai grįš. Simonas prisistūmė kėdę prie svetainės spintos, pasilipo ir iš viršutinės lentynos ėmė kraustyti senus gaidų sąsiuvinius, viską, ką buvo sukūręs. Su tuo paketu prisėdo prie pianino, porą gabalų paskambino, jam nepatiko, gaidos nebuvo „išgimdytos“, nevirto tikra muzika, kurią bet kada būtų galėję klausytis kiti žmonės. Vis dėlto jis skambino retsykiais dirstelėdamas į laikrodį. Praėjo pusvalandis, valanda, dvi. Galiausiai Simonas, tarsi no-

[10] Amerikiečių dainų autoriaus ir atlikėjo Bertie Higginso (g. 1944) romantinė baladė.

[11] Kompozitoriaus Jerry'o Goldsmitho muzika britų režisieriaus Richardo Franklino trileriui *Linkas* (1986).

rėdamas išsivaduoti iš naštos, gaidų stirtą padėjo šalia pianino ir ėmėsi to, ko jau nebuvo veikęs visą amžinybę: improvizavo, skambino kūrinį, kurio nebuvo, pirminę kompoziciją, pabandė įgarsinti vidinę laukimo būseną, ilgas sinkopėmis sujungtas sveikąsias natas, ramų perėjimą iš vieno garso į kitą, nieko karštligiško, nieko patrakusio. Jautė, kaip į kūrinį smelkiasi nuobodulys, įgarsintas laukimo liūdesys, bet po kurio laiko įsiterpė kelios šviesios skiautelės, be jo valios, dešinė ranka tapo savarankiška, skambino nekantriau, ir Simonas žinojo, kad taip perteikia savo paties nerimą, susierzinimą, būdingą kiekvienam laukimui, viltį, kad laukimas pasibaigs. „Ko gi aš laukiu? – klausė savęs. – Tas nebeateis. Paliko mane kiurksoti čia su tuo lagaminu. Apmovė ir tiek.“ Vis dėlto retsykiais Simonas suklusdavo žvelgdamas durų pusėn, gal jau pareina, bet neišgirsdavo. Suglobė savo gaidas, sugrūdo atgal į spintą ir jau buvo beuždaraąs, staiga pamatė albumą su savo ir žmonos nuotraukomis. Išėmė jį, atsivertė ir žiūrėjo į Aną, ji mirė prieš trejus metus.

Simonas džiaugėsi nieko nepasakojęs Gregorui apie žmoną. Ką būtų turėjęs sakyti? Kad jos pasigenda? Žinoma. Simonas susipažino su ja pirmais metais dirbdamas Brėnerio ir K° bendrovėje. Tyli būtybė, gal netgi truputėlį drovi, bet kaip tik dėl to ir pritiko Simonui. Neprireikė didelio meno Anos paklausti, ar nenuėjus jiedviem kada nors po darbo išgerti. Vieną kitą kartą

susitiko ir atėjo laikas arba pulti vienas kitam į glėbį, arba ištiesti ranką ir likti geriems draugams. Jiedu puolė vienas kitam į glėbį ir pirmaisiais mėnesiais pranoko patys save, patyrė daug pašėlusių dienų ir ilgų didelės artumos naktų su nesibaigiančiais pokalbiais, tarsi jie būtų buvę *vienas* žmogus, nebe du. Bet ilgai netruko, ir juos apsiautė kasdienybė ir papratimas, kurių abu nebyliai ieškojo, tad gyveno gyvenimą, kuriame būta labai daug švelnumo, saugumo, visiško pasitikėjimo. Jie tapo vienas kitam atrama, abiem teikiančia tvirtumo. Netrukus Simonas su Ana susituokė, įsitaisė gyvenime dviese lyg naujame savo būste. Kasdien matydavosi ir darbe, taip vienas prie kito priprato, kad nė dienos negalėjo ištverti atskirai. Jiedu beveik niekada nesikivirčydavo. Jei ir pasibardavo, tai dėl paprastų smulkmenų. Kai kartą Simonas paprašė vakarienei parnešti dvi viščiuko puseles, Ana linktelėjo ir vakare virtuvėje stovėjo laikydama visą viščiuką. Simonas paklausė:

– Ir kas gi čia?

– Dvi viščiuko puselės, – atsakė Ana.

– Tai visas viščiukas!

– Koks skirtumas? Dvi puselės sudaro visą viščiuką.

– Skirtumas tas, kad mes neturime žirklių vištai karpyti!

Kartais dėl tokio išsiblaškymo Simonas smarkiai susinervindavo – vargani buvusio gyvenimo įniršio likučiai. Virtuvėje jis ūmiai ištraukė stalčių ir sušuko:

– Kaip aš supjaustysiu viščiuką, jei neturime specialių žirklių? Juk žinai, kad jų neturime. Vestuvėms gavome visko, ko širdis geidžia, tik žirklių viščiukui karpyti ne. Kai vedėme, vis kartodavau tau, kad mums reikia nusipirkti tokias žirkles, bet ne, tu visuomet atsakydavai, kam mums tos žirklės, o dabar atvelki visą viščiuką, nors kuo puikiausiai žinai, kad neturime žirklių viščiukams karpyti!

Dideliu duonriekiu, paimtu iš stalčiaus, Simonas pjaustė viščiuką, norėdamas Anai pademonstruoti, kad su duonai skirtu peiliu viščiuko nesudarkęs nesupjaustysi, ir tą minutę jautė didžiulį džiaugsmą galėdamas įrodyti žmonai, kokia ji kartais išsiblaškiusi, ir tas išsiblaškymas yra vienintelis jos bruožas, kurio jis nepakenčia. Jis raižė riebaluotą odą ir purią mėsą šaukdamas:

– Juk būtum galėjusi paprasčiausiai paprašyti dviejų puselių, pardavėjai dar ant prekystalio būtų viščiuką padaliję, o dabar – še kad nori! Dar ir salotas pamiršai!

Simonas atsigręžė į žmoną, bet ši buvo dingusi. Jis išgirdo trinktelint duris ir išsyk ėmė gailėtis šitaip paleidęs vadžias, retai vaidino tokį spektaklį, apskritai puikiai mokėjo tvardytis. Jau kitą vakarą Anos laukė gėlių puokštė, Simono paruošta vakarienė ir ceremoningas atsiprašymas, Ana išsyk jį priėmė, o Simonas gavo kaspinu papuoštas žirkles paukštienai pjaustyti: susikivirčijęnė vienas netvėrė ilgiau nei dieną.

Jiedu dažnai eidavo pasivaikščioti. Drauge patraukdavo iš namų, susikibę už rankų žengdavo į gatvę, pasukdavo dešinėn, paskui kairėn, kirsdavo kvartalą, kuriame gyveno, ir maždaug po dešimties minučių prieidavo pamiškę, ten vaikščiodavo giliai kvėpuodami dvi valandas, o paskui grįždavo į savo kvartalą, visuomet tuo pačiu keliu, visuomet tuo pačiu pasirinktu maršrutu, tarsi pagal nutiestą virvelę. Jie nekeitė savo įpročių, visuomet leisdavosi Hebelio gatve žemyn ir tik paskui įsukdavo į Kleisto gatvę, nors jau prieš tai būtų galėję rinktis Šilerio gatvę, bet ne, visuomet iš pradžių leisdavosi Hebelio gatve ir praeidavo pro 44-u numeriu pažymėtą namą, Hebelio gatvė, 44-as namas, nekrintantis jiems į akis, nes niekuo nesiskyrė nuo kitų. Kartą viskas žaibiškai persimainė. Prieš trejus metus, gegužės 27 dieną, neklausydami įspėjimo apie gresiančią audrą, jiedu nepanorėjo atsisakyti įprasto pasivaikščiojimo, mėgavosi miško šėlsmu ir lapų šnarėjimu nepaisydami krintančių šakų pavojaus, po dviejų valandų sveikutėliai grįžo iš miško ir, kaip paprastai, grįždami ėjo pro Hebelio gatvės 44-ą namą. Bet tądien nuo seno to namo stogo vėjas nubloškė septynias palaidas čerpes: šešios, atsitrenkusios į šaligatvio apvadą, ištiško jiems už nugarų, o septintoji nepaprastai tiksliai, tarsi smūgis būtų iš anksto apskaičiuotas, krito Anai Bloch ant galvos taip, kad Ana išsyk sukniubo nespėjusi nė riktelėti ir mirė nelaimės vietoje anksčiau, nei atvažiavo greitoji.

Simonui prireikė dviejų mėnesių, kad nustotų skaičiavęs. Jis skaičiavo dieną naktį. Kiekviena minutė buvo išskaidyta, o į nevilį jį varė klausimas, kaip galėjo būti, kad jiedu su žmona *lyg tyčia* būtent tą sekundę žingsniavo pro 44-ą namą. Bet juo ilgiau Simonas skaičiavo, juo menkiau suvokiamas buvo atsitiktinumo absurdiškumas. Iš pradžių jo svarstymai turėjo aiškią struktūrą – čia viena minutė vonioje, ten keletas sekundžių koridoriuje, tačiau laikui bėgant jam teko konstatuoti, kad, tiesą sakant, viskas būtų galėję vykti kitaip, kad iš tikrųjų viskas jo gyvenime būtų turėję vykti kitaip, nei vyko, tada jie tą sekundę nebūtų ėję pro 44-ą namą. Praėjus kelioms savaitėms po žmonos mirties Simonas kažkokiame žurnale perskaitė apie statistikos įrodytą faktą, kad daugiau žmonių pražudo krintantys kokoso riešutai, nei puolantys rykliai. Jis netvėrė vienu metu nesijuokęs ir neverkęs įsivaizduodamas, kaip įdegęs poilsiautojas tyso po palme ir nepatikliai purto galvą stebėdamas žmones, nepaisančius paskelbto ryklių pavojaus signalo ir plaukiojančius jūroje, o pats nemato, kaip už penkių metrų virš jo spragsėdamas nuo šakos atitrūksta kokoso riešutas. Jis nutarė grįžti į gyvenimą, prie įprastos tvarkos. „Mudu taip gyvenome, taip aš gyvensiu ir toliau. Viskas būtų galėję susiklostyti kitaip, – svarstė Simonas, – bet šis sakinys yra visiškai beprasmis, nes jei viskas būtų galėję būti kitaip, nieko šito ir nebūtų buvę, nes viskas ir niekas iš esmės yra tas

pats. Anos atminimui toliau gyvensiu taip, kaip mudu gyvenome, – mąstė Simonas, – vėl viską darysiu taip, kaip mudu darėme." Jis grįžo į firmą ir pranešė: „Vėl galiu pradėti dirbti!" Prieš puldamas į darbą Simonas pagalvojo: o dabar telieka laukti, laukti, laukti. Laukti, kol ant galvos užkris man skirta plyta.

6

Gregoras nebepasirodė. Simonas laukė visą šeštadienį, nors žinojo, kad tai beprasmiška. Durys bute buvo atlapos, uždarytos tik į laiptinę. Visur degė šviesa, kad Gregorui, jei jis grįžtų, nereikėtų patamsyje grabinėti ieškant šviesos jungiklių. Simonas negalėjo užmigti. Išgirdęs bet kokį garsą krūpčiojo. Paskui liovėsi skyręs, ar tie garsai tikri, ar tik įsivaizduojami. Paniro į neramų miegą. Kitą rytą suskambėjus žadintuvui jautėsi it išgręžtas, pirmą karto po ilgo laiko vėl sviedė žadintuvą į sieną, tai jį truputėlį nuramino, paskui pašoko, dirstelėjo į svetainę, koridorių, vonią, bet Gregoro – nė pėdsako. Simonas pralaukė dar ir sekmadienį. Laukė pusryčiaudamas, laukė skaitydamas nemokamą sekmadienio laikraštį: vienintelė savaitės diena, kai laikraščio nelankstydavo. Rimtai nė neskaitė, sėdėjo įbedęs kaktą tarp atverstų laikraščio lapų, būtų norėjęs įšliaužti į jį, bet paskui vėl nutyko. Tokie didelio liūdesio priepuoliai jam buvo pažįstami, ir jis mokėjo juos suvaldyti. Jie

užplūsdavo, jei išvakarėse būdavo atsiminęs ką nors, ko nebūtų turėjęs prisiminti, pavyzdžiui, Aną. Liūdesio priepuoliai, jei jiems pasiduodavo, trukdavo dvi tris valandas, bet jei priešindavosi – tik kelias minutes.

Dabar jis nuėjo į svetainę. Kažkas jį skatino uostinėti. Tai buvo lapė snapė, įsitaisiusi jo viduje. Ji kurstė Simoną niuksėdama: „Nagi, Simonai, pirmyn. Gregoras, šiaip ar taip, nebepareis." Ir palengva stumčiojo Simoną lagamino link. Jis paėmė lagaminą ir pakilnojo. Daiktas nebuvo sunkus. „Nebandyk atidaryti lagamino!" – prisakė Gregoras. Bet, kaip kiekvienas griežtas draudimas, šis irgi prašėsi sulaužomas. Simonas pakratė klausydamasis. Pasigirdo tykus šlamesys. Apžiūrėjo užraktą. Kodinė spyna. Keturių skaitmenų. Nedvejojęs Simonas surinko 1507. Liepos 15. Jų vaikystės diena, per kurią viskas pasikeitė. Tačiau lagaminas neatsidarė. Gal anie metai? 1978. Nė krust. Gregoras aklai surinko keletą kitų skaičių, tai buvo paika, juk derinių galimybės tiesiog beribės. Galiausiai Simonas ėmė sukioti auksinius skaičių ratukus priglaudęs ausį prie užrakto, lyg būtų koks vėtytas ir mėtytas seifų įsilaužėlis, gebąs girdėti užsifiksuojančius skaičius, bet kad ir apdairiai suko, nieko negirdėjo. Padėjo lagaminą ant stalo. Galėjo tą daiktą išlaužti. Tik jei Gregoras vis dėlto sugrįžtų? Rastų išlaužtą lagaminą? Pareikalautų pasiaiškinti? O jei lagamine pinigai? Daug pinigų? Jei jis, Simonas, galėtų pinigus susiglemžti ir pasislėpti? Dingti iš Vokietijos?

Gal į Ameriką? Kurį laiką Simonas atsidavė nežabotoms svajoms. Visi seniai palaidoti lūkesčiai staiga nusipurtė dulkes ir sukilo: vila Los Andžele, namas pajūryje, Simonas pinigais prasiskins kelią į vieną iš didžiausių kino studijų – *Paramount*, *Warner*, *Universal*. Jis pasiūlys joms pinigų, krūvą pinigų, kad jam leistų sukurti muziką tik vienam kino filmui, vienam vieninteliam filmui, tik kartą norėjo parodyti pasauliui, ką geba, jam pavyktų nuveikti didį darbą, sukurti kino muziką, spaudžiančią žiūrovams ašaras, ką nors tokio, ko dar nėra buvę. Vėliau kino studijos rikiuotųsi eilėje prie jo, jis būtų užverstas užsakymais, galėtų kurti muziką geriausių režisierių – Ango Ly, Halo Ešbio, Michaelio Mano filmams, Klinto Istvudo vesternui; jis privers pamiršti Enijų Morikonę, jis privers pamiršti Elmerį Bernšteiną, jis netgi privers pamiršti didingą Džerio Golsmito muziką kino filmui *Misūris*. Čia ji puiki, nes jos nėra: filmo pradžioje matome tik vaizdus, tylius Misūrio miškus, gaubiamus negirdimos muzikos, bet kuris kitas kompozitorius būtų panaudojęs muziką kraštovaizdžiui paryškinti, bet tik ne Džeris Golsmitas, išmanantis, kada muzikai dera patylėti. Taip, galvojo Simonas, sėdėdamas ten, prie stalo, greta lagamino, jis privers pamiršti patį Alaną Silvestrą ir jo genialią muziką filmui *Prarastasis*[12], kuri, sekant

[12] *Cast Away* (2000) – JAV režisieriaus Roberto Zemeckio filmas, be kita ko, pelnęs *Grammy* apdovanojimą už geriausią instrumentinę kompoziciją ir *Oskarą* už geriausią garso aranžuotę.

Golsmito pėdomis, suskamba tik tuomet, kai plausto nešamas Tomas Hanksas atsigręžia į mažutę Ramiojo vandenyno salelę, kurioje gyveno ketverius metus, salą, kurios nekentė kaip kalėjimo kameros, bet kuri dabar, apipinta muzikos, jam atrodė it saugi priebėga, palyginti su jūroje laukiančia nežinomybe. Visiškai vienas jis gyveno saloje. Vienintelis jo draugas buvo firmos *Wilson* tinklinio kamuolys, ant kurio krauju nupiešė veidą, kad turėtų bent su kuo nors pasikalbėti. Ir tik tada, kai po laukinio štormo Tomas Hanksas atsipeikėja ant plausto nuolaužų ir pamato, kad Vilsonas įkritęs į jūrą, Silvestro muzika išskleidžia savo patoso sparnus, tik tuomet kompozitorius duoda postūmį žiūrovams atsiduoti liūdesiui dėl mylimo draugo netekties. Ir kas būtų galėjęs pamanyti, kad padedant muzikai filmas įstengs pravirkdyti žiūrovus tada, kai tinklinio kamuolys jūros srovės vis nešamas tolyn, žmogus rizikuoja gyvybe bandydamas jį susigrąžinti, o kai nepavyksta, šaukia: „Vilsonai!“, vis šaukia ir šaukia širdį draskančiu balsu: „Vilsonai!“ Kažin, kiek šlamančių paklojo *Wilson*, kad tinklinio kamuolys būtų jų vardo, o ne, tarkim, *Reebok* arba *Nike*. Simonas užsisvajojo. Svajonės, kaip ir liūdesys, jį apnikdavo retai.

Bet lagaminas tebegulėjo ant stalo, ir Simonas svarstė, ar neatsinešus iš įrankių dėžės atsuktuvo. Nedrįso. Galvojo apie Gregorą. Apie jo įspėjimą. Apie keistą susitikimą išvakarėse. Kaip tas tipelis apskritai čionai pa-

teko? Nulaužtas degtukas buvo ne degtukas, o dantų krapštuko smaigalys. Gregoras veikiausiai su atplaiša prispaudė skambutį ir pasislėpė tamsioje laiptinėje, vedančioje aukštyn į kitą aukštą. Kol Simonas vonioje ieškojo pinceto, Gregoras prošal įsmuko į butą. Taip viskas galėjo būti. Bet kodėl jis pats paskambino į savo buto duris puikiai žinodamas, kad ten nieko negali būti? Pabandė prisiminti jausmą, apėmusį ten, prie skersvėjo užtrenktų savo buto durų, tą liūdesio ir lūkesčio kratinį. Gal tikėjosi, kad Ana jam atidarys, Ana, mirusi prieš trejus metus, bet vis dar tebegyvenanti šiame bute tarsi koks neišnaikinamas kvapas. Simonas keikė save dėl minčių painiavos. Kam reikalingi tie sekmadieniai, klausė savęs, sekmadieniais žmonės sėdinėja neturėdami ko nusitverti ir bando pagauti ištrūkusį laisvėn laiką. Kažkuris psichologas sugalvojo apibūdinimą: sekmadienio neurozė. Tik sekmadieniais, manė Simonas, kyla visokiausių kvailų minčių.

Jis išėjo pasivaikščioti. Ėjo tuo pačiu keliu, kuriuo visuomet eidavo su Ana. Jokių nukrypimų nuo to, kas įprasta. Jam dingojosi, kad Ana eina šalimais, tik ji nematoma. Užuot ėjęs su Ana, dabar ranka rankon ėjo su papratimu. Tai gerai jį veikė. Jis ir dabar tik nuo Hebelio gatvės pasukdavo į Kleisto gatvę. Ir dabar eidavo pro 44-ą namą. Išsyk po Anos mirties tą vietą, kur tai įvyko, jis apeidavo lankstu, bet tą lankstą kaskart vis siaurino, kol galiausiai žengė ten, kur gulėjo Ana, per

tą plotelį, ant kurio, jei tuos trejus metus nebūtų liję, vis dar matytųsi kraujo dėmė, nes kraujas tvariai laikosi ant šaligatvio apvado plytų. Na, per tuos trejus metus lijo, tad buvo nuplauti paskutiniai kraujo likučiai. Simonas retsykiais eidamas dar pažvelgdavo aukštyn, į 44-o namo stogą, kuris dabar tviskėjo naujutėlaitėmis raudonomis čerpėmis, bet galiausiai nustojo žvalgytis ir tik žingsniuodamas pro šalį prisimindavo, kad kadaise čia nukrito čerpė. Tačiau prieš metus jam pavyko nutildyti ir šitą mintį, tad dabar pro 44-ą namą praeidavo abejingai ir tik retsykiais krūptelėdavo namie prisiminęs, kad nepagalvojo apie Aną.

Simonas grįžo namo. Atidarė buto duris. Įsiklausė. Apžiūrėjo. Gregoro nė pėdsako. Nuėjo į svetainę. Žvilgsnis užkliuvo už nuotraukų albumo, gulinčio ant pianino ir vakar pamiršto sugrąžinti į spintą. Jis brūkštelėjo per nosį, tarsi nosis būtų buvusi prisiminimų buveinė ir tuo paprastu brūkštelėjimu būtų buvę galima juos išgyvendinti. Septinta valanda. Simonas paėmė albumą, pasilipo ant kėdės, atidarė spintą, pastūmė šonan gaidų stirtą, riogsančią priekyje. Spintos gilumoje kažkas blykstelėjo. Tai buvo keista. Jis pasistiebė. Ištiesė ranką virš gaidų stirtos bei albumų ir ištraukė sulamdytą balta, oranžine ir mėlyna spalva margintą plastikinį *Aldi* maišelį; ten buvo kažkas įdėta, svėrė ne itin daug. Nei jis, nei Ana *Aldi* parduotuvėse nepirko. Todėl negalėjo įsivaizduoti, kad toks maišelis gulėtų jo

spintoje. Nulipo nuo kėdės, pirštų galais ištraukė kažin ką iš maišelio, padėjo ant stalo ir išsyk susiraukė: tai buvo kepurė. Šlykšti, suskretusi kepurė. Simonas loštelėjo lyg nuo kokio utėlėto gyvūno. Kepurė buvo ruda ir dvokė. Tai buvo pusapvalė kepšė be snapelio, pasiūta ne iš medžiagos, bet iš kietos odos; ji dabar kėpsojo ant stalo it koks per vidurį perpjautas sakuotas rankinio kamuolys išorine puse į viršų. Simonas išlygino maišelį ir pakabino ant kėdės atlošo. Nežinojo, ką daryti. Suėmė noras paimti kepurę nuo stalo ir užsidėti. Keistas noras, nes kepurė buvo labiau nei atgrasi, be to, kažkuo atsidavė. Taip, kuo ji trenkė? Gal susvilusia mėsa, svarstė Simonas. Jis prisivertė ir ant kepurės uždėjo dešinę ranką. Ji buvo šiurkšti paliesti, Simonas truputį kepštelėjo, tarsi tikėdamasis, kad kepurei išaugs voro kojelės ir ji nuropos stalu ieškodama priebėgos. Bet kepurė gulėjo kur gulėjusi. Suėmęs pirštų galiukais ją apvertė. Ta oda: grublėta ir tvirta. Žvilgtelėjo vidun. Vidinė pusė buvo juodutėlė, kur ne kur ištepta raudonai. Vienur kitur buvo matyti prilipę ploni plaukeliai, kuriuos Simonas pamatė tik palinkęs, bet tuomet nosį išsyk surietė susvilusios mėsos dvokas, tad jis vėl atsitiesė. Simonas palingavo galvą, gūžtelėjo pečiais, paėmė maišelį, įmetė į jį kepurę, iš apatinio virtuvės stalčiaus ištraukė šiukšlių maišą, įdėjo maišelį, o maišą sumezgė, įmetė į koja atidaromą šiukšliadėžę po kriaukle ir nusimazgojo rankas. Jautė palengvėjimą. Buvo vėlu.

Kaip tik dar liko truputis laiko kavos aparatui paruošti, televizoriui įjungti, žinioms pažiūrėti, bet viską Simonas darė keistai išsiblaškęs, negalėjo susikaupti. Kepurė nėjo iš galvos. Nors ji gulėjo šiukšliadėžėje, Simonui dingojosi, kad ten ji drasko pančius.

7

Mėgstamiausias Paulio Brėnerio žodis buvo *outsourcing*. Simono šefui per visą jo gyvenimą buvo kilusi vienintelė gera mintis, ir jis išsyk ją įgyvendino. Visos ekonomikos šakos, telefono, dujų, elektros energijos įmonės, didelės nuomos bendrovės, automobilių ir elektrotechnikos firmos, tiesiog visur, kur pažvelgsi, o labiausiai Vokietijoje, kasdien buvo užverčiamos galybe skundų, ateinančių paštu, telefonu, elektroniniais laiškais. Toms firmoms ir bendrovėms visai nerūpėjo žmonių nepasitenkinimas, ir Brėneris įsteigė firmą, kuri buvo ne kas kita, kaip žaibolaidis nepatenkintiems klientams ir nuomininkams. Brėnerio bendrovė ėmėsi sunkiausio iš visų uždavinių – amortizuoti pyktį, nuraminti žmones ir pasirūpinti, kad jie vėl būtų patenkinti.

Pirmadienio rytą Simonas tiesiog kirste įsikirto į rytinius savo ritualus, mėgavosi lankstydamas laikraštį, kiekvienas sulankstytas lapas teikė vis daugiau ramybės,

išėjo iš namų, dviem užraktais užrakino duris ir nupėdino į tramvajaus stotelę. Įžengęs į kontorą nusišypsojo – pirmąsyk nuo tada, kai į jo gyvenimą vėl įžengė Gregoras. Viskas plaukė į jį – šviesi, šilta atmosfera, atviri langai, buvo birželis, o kontora įsikūrusi šalutinėje gatvėje, tad automobilių triukšmas netrukdė, bendradarbiai, tie, kurie jau buvo susirinkę, ir tie, kurie atėjo kartu su juo ar truputį vėliau, pavyzdžiui, ponia Špėman, akiniuota, suglamžytu sijonu, ponas Zandas automato žvilgsniu, ponas Kuncė, gebantis spausdinti greičiau už visus kitus, ponia Reitmejer, jauna, ambicinga, daili, visuomet taip išsikvėpinusi, kad kontoros oras tik dešimtą valandą prarasdavo salstelėjusį kvapą, naujokė Mirjam Haketal, dvidešimt aštuonerių, nekrintanti į akis, visuomet korektiška, niekada nesirengianti provokuojamai.

Buvo girdėti klaviatūrų *staccato*. Simonas, blaškomas kažkokio keisto nepasitenkinimo, negalėjo susikaupti. Vis dar nedavė ramybės susitikimas su Gregoru. Ant stirtos viršaus gulėjo Hanso Jozefo Konradžio laiškas. Simonas tyliai suvaitojo. Ir vėl Konradis. Jau penktas laiškas. Senyvas vyriškis, besiskundžiąs savo kaimynų vaikais nuomojamo būsto savininkams, tikriau sakant, *Ne pelno siekiančių statybos darbų rangovinių įmonių Butų ir gyvenviečių ribotos atsakomybės bendrovei*. Tas Konradis piktinosi viskuo, labiausiai triukšmu. Simonui knietėjo atsakyti, kad taip jau yra:

vaikai retsykiais parėkauja, šitai neišvengiama. Konradžiui kliuvo ir važinėjimasis vaikišku automobiliuku, ir krykštavimas baseinėlyje, o palikti žaislai tiek jį trikdė, kad jis juos išmesdavo, nes, pasak Konradžio, tokiems daiktams nedera mėtytis koridoriuje, už jų užkliuvus įmanu suklupti ir susižaloti sveikatą, be to, jie blokuoja įstatymo numatytus priešgaisrinei saugai būtinus gelbėjimosi kelius. Jis norįs, kad būtų sumažinta nuoma, jis mokėsiąs tik pusę sumos, kol Masovski-Plagės šeima išsikraustys. Simonui buvo nelengva rašant ankstesnius atsakymus išlaikyti malonų toną. Jis palingavo galvą ir atidėjo laišką į šalį, bet ir paėmus kitą laišką mintys nuplaukė į šalį, nors Simonas skaitė žodžius ir sakinius, tačiau jų nesuprato. „Nebegaliu susikaupti, – manė, – turiu žiūrėti, ką darau, kontora kitokio atspalvio, šiandien viskas yra kitaip – bendradarbiai, atmosfera, netgi geriamojo vandens aparato burbsėjimas." Simonas pažvelgė pro langą, jau dabar buvo šilta, saulė kilo vis aukščiau, jį mušė prakaitas. Ta kepurė gali būti tik Gregoro, svarstė jis. Kitaip negali būti. Apie tai Simonas pagalvojo jau vakar gulėdamas lovoje, taip galvojo ir dabar: tai Gregoras paslėpė kepurę. Jis negalėjo nujausti, kad Simonas jau kitą dieną kraustys spintoje senus albumus. Nėra geresnės slėptuvės už viršutinę spintos lentyną su dūlančiais senais albumais. Jei Gregoras taip patikimai paslėpė kepurę, tikriausiai ji jam labai svarbi, vertinga.

Važiuodamas namo Simonas pamiršo perskaityti kitą laikraščio dalį. Mąstė tik apie kepurę. Parėjęs namo paltą ir portfelį numetė ant sofos, nuėjo į virtuvę, atidarė šiukšliadėžę, prapjovė mėlyną maišą, ištraukė *Aldi* maišelį ir iškratė kepurę ant virtuvės stalo. Simonas prisėdo ir ėmė ją apžiūrinėti. Negalėjo suprasti savo susijaudinimo. Juk tai viso labo purvina, šlykšti kepuršė. Na, gerai. Dabar išneš ją laukan, išmes į juodą konteinerį, o paskui šiukšlių tvarkytojai kartu su kitomis atliekomis nubildins ją į savo mašiną ir išveš į sąvartyną, o ten ji sudūlės drauge su kitomis šiukšlėmis arba bus sudeginta, virs dūmais, ir tuomet pagaliau vėl stos ramybė. Simonas paėmė kepurę, perėjo koridorių ir jau ketino atidaryti buto duris, staiga jo galvoje ėmė slinkti vaizdai, suktis padrikas vidinis filmas, kuriame jis, Simonas Blochas, nuvinguriuoja laiptais žemyn, apačioje atplėšia konteinerio dangtį ir pamato, kad konteineris tuščias – padrikas vidinis filmas, kuriame jis įšoka į taksi, prašosi nuvežamas į sąvartyną, perrausia kalnus šiukšlių įnirtingai ieškodamas atsainiai išmestos kepurės. Ne, ne šito jis norėjo, tik ne to.

Tuomet jo rankos ėmė veikti savarankiškai, tarsi jam nepriklausytų, dvi svetimos rankos, kažkieno jam paskolintos ir laikinai prikabintos prie alkūnių, rankos susikabino ties pilvu, ropojo aukštyn centimetras po centimetro, labai palengva, oriai, artėjo prie krūtinės, smakro, kaktos ir uždėjo Simonui kepurę it kokią karūną ant galvos. Ji puikiai pritiko, ne, prisitaikė prie

jo galvos formos, sakytum rausėsi į plaukus, graužėsi į galvos odą, atrodė, kepurė čiulpsi jam ant galvos tarsi kažką rydama, gal plaukus, mintis, dalį smegenų, kažkas graužėsi sau kelią į jo vidų, jis juto kirbėjimą, tarsi kažkas giliai ir kartu čia pat po oda vyktų, lyg viskas, kas slypėjo viduje, verstųsi į paviršių, o tai, kas plytėjo paviršiuje, grimztų vidun. Jo akys nuslydo kūnu žemyn, žvelgė į tai, ką visuomet laikė svarbiausia savo dalimi, į kūną, apčiuopiamiausią, matomiausią savo dalį, kas sudarė jo tapatybę kaip niekas kitas, ir Simonui ėmė rodytis, kad kūnas tirpsta, lėtai, dalis po dalies; šitas nykimas nebuvo toks, koks būtų ant jo užmetus šydą; jis šliaužė per kūną iš vidaus it kirminas ir podraug išorėje lašėjo nuo jo apačion lyg skystis: pirmiausiai pradingo krūtinė, Simonas matė, kaip išnyko pilvas, žastai, dilbiai, kojos, pėdos, jis tol žiūrėjo žemyn, kol visas buvo panardintas į tuštumą. „Aš anku", – pamanė Simonas, bet paskui atsitokėjo dar regįs grindis, į kurias turėjo remtis jo pėdos, matė ir duris, ir patiesalą koridoriuje, spintelę, tik savęs ne – jo kūnas buvo dingęs. Jis pakėlė plaštakas ir pažvelgė per jas į sieną, rankų nematė, paklaikęs garsiai suriko ir užsimerkė, pristigo jėgų ištverti tai, kas įvyko. Tai tėra sapnas, galvojo virpėdamas, vertė save šitaip galvoti, nors žinojo, kad taip nėra, privalėjo taip galvoti, kad neprarastų proto. „Atsimerksiu, – vylėsi, – ir viskas bus kaip buvę, kitaip neįsivaizduojama." Bet kai atsimerkė, tebebuvo dingęs.

Nematomas, suvokė Simonas pirmą kartą, čiupo už galvos, traukė nuo jos kepurę, o ji nenoriai traukėsi, sviedė šalin, stovėjo, žiūrėjo į savo kūną, pamažu atgaunantį formą. Atsiduso, trynėsi rankas ir kojas, tarsi būtų sužvarbęs ir galėjęs kartu su šiluma į savo kūną įtrinti ir matomumą, apčiupinėjo jį norėdamas įsitikinti, kad čia jis, kad yra, kad tikras ir gyvas egzistuoja laike ir erdvėje, nuskubėjo į vonią, pažvelgė į veidrodį, žiūrėjo į save. „Kiek save pažįstu, nesu pasikeitęs, – galvojo tyrinėdamas, – tas pats kaip ir anksčiau veidas." Bet Simonas apčiupinėjo dar ir veidrodį, tarsi juo nepasitikėtų, skaičiavo savo kvėptelėjimus, išėjo iš vonios, patraukė į koridorių, pamatė ten kepurę, gulinčią vidine puse į viršų, dar sykį brūkštelėjo per plaukus.

Į duris kažkas pabeldė. Paskambino. Simonas paknopstom peržengė kepurę, atplėšė duris. Ten stovėjo senoji ponia Kubelik. Dar nespėjus nieko jai paklausti, Simonas sušuko:

– Ar mane matote?

– Taip, – atsakė ponia Kubelik. – Juk esu užsidėjusi akinius.

Simonas nežinojo, ką sakyti, stovėjo, laikė duris pusiau praviras, kad ponia Kubelik nematytų kepurės, gulinčios koridoriuje ant grindų.

– Girdėjau šaukiant, – paaiškino ponia Kubelik. – Ar nieko nenutiko? Pamaniau, žvilgtelsiu.

– Taip, ačiū, – išgirdo Simonas save sakant, – kaip

miela, kaip malonu, ponia Kubelik, nieko nenutiko. Aš, tai buvo, tai yra televizorius, buvau per garsiai atsukęs.

– Nieko baisaus, tik pasidingojo, gal šaukia jaunas vyriškis iš gretimo buto. Pamaniau, na taip, geriau jau užmesiu akį.

– Ačiū, aš atsidėkosiu. Jei jums ko nors prireiktų, jei jums reikėtų pagalbos, ponia Kubelik...

– Tai jau ir eisiu.

Simonas vylėsi, kad ponia Kubelik jo sutrikimo nepastebėjo, prie sienos priglausta nugara nuslydo ant grindų, paėmęs vartė kepurę ir svarstė, ar tai tiesa, juk taip negali būti, bet taip yra. „Jei tai tiesa, tai aš galiu, privalau nurimti, kur ji dingo, mano pamėgtoji ramybė, nuo tada, kai čia apsilankė Gregoras, ji prapuolė." Simonas ėmė galvoti apie Aną. Galvodamas apie ją paprastai nurimdavo. Prisiminė, kaip jaukiai ji dirbdavo darbus, kaip trindavo augalų lapus tarp pirštų, norėdama sužinoti, kiek vandens jiems reikia; kaip atidžiai, iš lėto kočiodavo picos tešlą, kaip iš trečios pavaros jungdavo į ketvirtą, ranką ant pavarų svirties palaikydama sekunde ilgiau nei būtina, kaip vakarais sėdėdama priešais veidrodį tolygiai tepdavosi kremu. Tačiau Simonas ramesnis nepasidarė. Jis sugrūdo kepurę į nedidukę kuprinę, išėjo iš namų, patraukė į stotelę dairydamasis į visas puses, instinktyviai žvalgydamasis Gregoro, ar šis kur netoliese netykoja. Įsitikinęs, kad ne, įlipo į tramvajų, nuvažiavo į geležinkelio stotį ir patraukė prie bagažo

saugojimo kamerų. Kęiktelėjo neradęs po ranka dviejų eurų monetos, todėl turėjo kioske pirkti javainių plytelę; grįžo su smulkiaisiais atgal, išsirinko 1276-ą saugojimo kamerą, įdėjo į ją kuprinę ir užrakino.

8

Kai kitą rytą Simonas rengėsi susikišti laikraštį į kairę švarko kišenę, pamatė, kad ten tebėra pusė vakarykščių lapų. Kita pusė kyšojo dešiniojoje. Įgrūdo dar ir naujuosius, tad dabar kišenė buvo it storai prikimšta apsauginė liemenė, turinti apsaugoti jo širdį nuo visokios rūšies antpuolių. Jis nuėjo prie stotelės ir laukė. Atvažiavo tramvajus, durys atsivėrė, žmonės išlipo, durys užsivėrė, bet Simonas liko stovėti nejudėdamas. Viskas vyko kaip ir kiekvieną rytą, tik jis pats tame vyksme nebedalyvavo. Kai be jo nuvažiavo ir antras tramvajus, Simonas kirto bėgius ir palaukė, kol priartės priešingos krypties tramvajus. Jis leidosi nuvežamas į geležinkelio stotį ir atsiėmė kuprinę. Grįžęs namo užrakino iš vidaus buto duris, spynoje palikdamas kyšoti skersai pasuktą raktą. Apžiūrėjo visus kambarius, bet Gregoras vis dar nebuvo grįžęs. Dabar Simonui rūpėjo, kas iš tiesų vakar buvo nutikę, norėjo dar kartą viską patirti, nedvejodamas žengė į kambario vidurį, išpakavo kepurę ir užsidėjo ant galvos.

Viskas vyko lygiai taip pat, kaip ir prieš dieną. Tik šįsyk Simonas jautėsi ramesnis. „Kokie mes įpročio vergai, – pamanė. – Pakeliame baisenybes, jei jos kartojasi. Gal todėl šitaip bijomės mirties, nes žinome, kad ji kerta tik sykį: mirtis nesikartoja." Simonas nužvelgė savo kūną – nematomas. Jautėsi nuogas. Nebuvo to, kas natūraliausia. Žengė pirmą žingsnį į butą – netvirtai, lyg kūdikis, besimokantis vaikščioti. Nedaug trūko – būtų pargriuvęs. Nors matė, kur žengia, bet nematė, *kuo* žengia. Vaikščiojimas visuomet atrodydavo esąs natūraliausias veiksmas, nes akies krašteliu matydavo, kad jo kūnas yra čia. Tad jis užsimerkė ir dabar orientavosi geriau. Dabar, kai nebematė, jog nėra kūno, radosi gerai pažįstamas jausmas. Užsimerkus protas tiksliai žinojo, kur kuri kūno dalis yra, smegenys nurodė trajektorijas, kuriomis Simonas galėjo judėti; dabar kūną juto geriau, intuityviau žinojo, kaip žengti kurį žingsnį norint pereiti kambarį. Jis apgraibomis nužirgliojo per svetainę ir patraukė į koridorių, paskui į vonią, uždėjo rankas ant prausyklės krašto, atmerkė akis, pažvelgė į veidrodį ir į jų *žvilgsnį*, to kito akimirksnio jis kaip gyvas nebepamirš. Nieko nematė – nei veido, nei kepurės, nei akių, nieko, ką matydavo kiekvieną rytą. Staigiai apsigręžė, dirstelėjo kitapus, ieškojo savęs užnugaryje, tikėjosi kur nors būti, privalėjo būti, tačiau tai tebuvo tuščias refleksas, ir Simonas džiaugėsi, kad jį sulaikė į prausyklą įsikibusios rankos, antraip būtų griuvęs. Impulsas nusiplėšti

nuo galvos kepurę buvo stipresnis nei vakar, bet Simonas jam atsispyrė, išėjo iš vonios, šįsyk atsimerkęs, eiti sekėsi jau truputėlį lengviau, jis džiaugėsi, jei pakeliui pasitaikydavo kėdė ar spinta, kurių galėjo įsitverti. Atsisėdo į krėslą. Kvėpavimas, į kurį dabar telkė dėmesį, dar labiau nei paprastai ramino. Kaip keista, svarstė Simonas, kad gyvenimą įgalinantis kvėpavimas yra nematomas. Jį gali matyti tik žiemą kaip baltą debesį priešais burną ir tik tuomet, kai šalta, tik kai drebame. Simonas palietė veidą. Viskas buvo kur buvę. Pamatė ausines ant šalimais stovinčios stiklinės spintelės ir paėmė. Jis nežinojo, ko tikėjosi, bet ausinės išliko matomos, pleveno ore laikomos jo rankų netoliese, tarsi kabotų ant virvės ir būtų iš aukštai traukiamos oru. Tą sekundę suskambo telefonas. Skambino Brėneris. Simonas žinojo, kas dabar bus.

– Kur esate? – pasiteiravo Brėneris.

– Čia, namie, – atsakė Simonas, džiaugėsi neprarasdęs humoro ir jautė visą situacijos, savo gyvenimo absurdiškumą.

– Kodėl nepranešėte neatvyksiąs į darbą?

– Juk dar nėra buvę, kad būčiau neatvykęs, – pasakė Simonas.

– Kas jums nutiko? Pramigote?

– Ne. Šiandien man ne darbas rūpi.

Simonas apstulbo ištaręs šį sakinį. Pamanė, negali būti, kad tikrai būčiau šitaip pasakęs, aš taip nekalbu.

– Šitaip negalima, pone Blochai, – sudraudė Brėneris. – Sėskite į tramvajų ir atvažiuokite. Man tai nepatinka. Kiekvienam pasitaiko prastų dienų.

– Šiandien? Ne, nežinau. Verčiau liksiu namie.

Simonas jautė, kaip pamažu perlenkia lazdą.

– Gal sergate? – paklausė viršininkas, matyt, norėdamas jam pagelbėti. – Prastai jaučiatės? Apsirgote vasariniu gripu? Skauda galvą?

Simonas uždėjo ranką ant kepurės tardamas:

– Taip. Gal galima būtų sakyti, kad skauda galvą.

– Puiku. Gerai, – atsiduso Brėneris, regis, su palengvėjimu. – Tuomet šiandien pailsėkite, o rytoj atvykite iš pat ankstyvo ryto.

– Gerai.

– Tai iki rytojaus.

– Iki rytojaus, – atsisveikino Simonas.

Jis matė, kaip telefonas oru grįžta spintelės link. Paskui nuėjo į vonią. Dar kartą pažvelgė į tuščią veidrodį. Dabar tai jam patiko. Jis šliukštelėjo vandens į veidą, lašai tiško į prausyklę ir tik krisdami tapdavo matomi. Nusitraukdamas kepurę pajuto silpną dūrį pakaušin. Matė veidrodyje vėl išnyrantį savo veidą. Tarsi piešėjas brūkšniuotų jį storais brūkšniais. Matė savo akis, ir palengva grįžo senoji savimonė, bet staiga ji pasirodė jam baisiai lėkšta. „Ar tai aš? – klausė savęs, apvertė kepurę, pažvelgė vidun, rado penkis naujus plaukus. – Mano plaukai, – Simonas juos surankiojo ir nuskalavo van-

deniu. – Mano kepurė, – tikino save, – mano kepurė.“ Staiga išsigando, kad Gregoras gali įsiveržti į butą ir atimti ją. Paskambino užraktų tarnybai ir sutarė laiką tos pačios dienos popietę. Paskui nuvažiavo į geležinkelio stotį, padėjo kuprinę su kepure į bagažo saugojimo kamerą, išėjo pasivaikščioti, giliai ir laisvai kvėpavo. „Tie žmonės, – galvojo Simonas, – štai tie kiti, jie mane mato ir mano, kad esu paprastas žmogus, jie eina prošal manęs nematydami ir dar nežino, kad greitai eis pro mane ir *nebegalės* manęs matyti.“ Džiaugėsi it vaikas ta minute, kai užsidėjęs kepurę išeis į pasaulį, nes to ir norėjo. „Bet, – svarstė jis, – pirmiausiai turiu prie jos priprasti ir išmokti kepurėtas judėti; aš suvaldysiu tai, kas nauja, kaip suvaldžiau savo laikraštį, kaskart vis truputį ilgiau išbūdamas su kepure, kaskart vis daugiau rizikuodamas; turiu kepurę paversti savo paties dalimi, tik tuomet galėsiu išeiti į žmones ir žvelgti pasauliui į veidą.“

9

Simonas jau stovėjo prie namo durų, staiga kitoje gatvės pusėje pamatė ponią Kubelik. Ji, regis, kažin ko laukė. Simonas perėjo gatvę ir pasisveikino.

– Jau iš namų?

– Kažin, kaip iš čia nuėjus į miestą? – paklausė ponia Kubelik.

Simonas klausiamai sužiuro. Kiek jam buvo žinoma, ponia Kubelik šiame name gyveno jau daugiau nei penkiasdešimt metų.

– Juk jūs tai žinote!

– Kaip manote, ar negalėtumėte manęs galelį palydėti?

Simonas pažvelgė į kaimynę.

– Kodėl gi ne? – atsakė jis.

– Kaip miela, jaunuoli, – nudžiugo ponia Kubelik. – Ar galėčiau įsikibti jums į parankę?

– Žinoma.

– Ačiū.

Jiedu nužingsniavo, ponia Kubelik šnopavo. Tai ilgokai užtruks, pamanė Simonas. Žmogau, tai užtruks. Klausė savęs, apie ką galėtų dabar su ja kalbėti ir ką žino apie ponią Kubelik: jos vyras mirė prieš daugelį metų, sustreikavo širdis, koks pasakymas, širdis sugenda, sakytum variklis, kuris ima švilpti, strigti, belsti, tarsi mašina rieda lėtėjančiu greičiu, dar kartą trukteli, paskui sustoja, nebevažiuoja, automobilis, automatas, savaeigis. Simonas nubaido mintis ir tarsteli:

– Šiandien gražus oras.

– Taip, o juk pranašavo audrą.

– Ko tik jie nepranašauja.

– Taigi, taigi, niekada nepataiko.

– Tikrai taip.

– Kas gi gali žinoti, kas bus?

– Tikrai taip.

– Oras krečia, ką nori, – samprotauja ponia Kubelik. – Paskutinę minutę oras gali apsigalvoti.

Koks sakinys, nusistebėjo Simonas kinktelėdamas.

– Pirmiausiai eikime papusryčiauti! – pasiūlė ponia Kubelik.

Simonas krūptelėjo, bet paskui tarė sau: negaliu palikti jos vienos, kas nors turi su ja pabūti. Jiedu sėdėjo kavinėje ir ponia Kubelik kalbėjo apie savo gyvenimą, o Simonas stengėsi klausytis jos žodžių, bet jie buvo tokie padriki, kad jis nedaug tesuprato. Ponia Kubelik šaukšteliu skobė greipfruto puselę. Paskui abu patraukė

į parką, prisėdo ant suolo, ponia Kubelik atrėmusi galvą į jo petį užsnūdo, o Simonas sėdėjo nejudėdamas, kol senutė nubudo ir pasiūlė:

– Dabar eikime toliau.

Ši tą nusipirkę grįžo namo. Simonas užnešė jos maišelius į virtuvę ir atsisveikino. Negalėjo neatsidusti: na pagaliau. Ponia Kubelik, nieko nesakiusi, staiga impulsyviai puolė jam ant kaklo ir stipriai apkabino. Simonas išsivadavo iš jos glėbio, žengė į koridorių. Būtų turėjęs džiaugtis tuo, ką padarė ponios Kubelik labui, bet jos atsisveikinimo liūdesys buvo kažin koks užkrečiantis, ir Simonas ūmai suvokė: šiandiena buvo ne kas kita kaip lašas ant karšto vienatvės akmens. Tuomet pamatė atsarginį ponios Kubelik buto raktą, kabaluojantį ant vinies prie pat durų, beveik toje pačioje vietoje, kur ir Simonas laikydavo antrąjį savo būsto raktą. Ilgai nesvarstęs įsimetė jį į kišenę ir išėjo į laiptinę.

Vėlesnėmis dienomis Simonui buvo labai sunku laikytis senojo dienos režimo. Bet jis nenorėjo kristi į akis, viskas turėjo vykti taip, kaip buvo įprasta jam ir visiems kitiems. Jis lankstydavo laikraštį, važiuodavo į darbą, sveikindavosi su bendradarbiais, atsisėsdavo, retsykiais gurkštelėdavo kavos, rašydavo laiškus, kalbėdavo telefonu ir visą dieną džiaugdavosi tuo, kad vakare važiuos į stotį ir atsiims kepurę. Namie ką nors perkąsdavo, tikriau sakant, tiesiog prarydavo kąsnį, šalimais ant stalo pasidėjęs kepurę. Simonas palikdavo neplautus indus,

eidavo į svetainę, susikaupdavo tarsi rengdamasis šuoliui nuo dešimties metrų bokšto ir prasižergęs atsistodavo. Tai kaskart vis labiau panėšėdavo į ritualą. Kai švelniai glostydavo kepurę, kai prieš pat užsimerkdamas žvelgdavo į ją kone maldaujamai. Kai sulaikydavo kvapą. Kai keldavo rankas. Kai dėdavosi kepurę ant galvos. Kai rankos dar minutėlę lytėdavo jos paviršių tarsi tikrindamos, ar kepurė gerai uždėta, ne, tarsi norėdamos patirti, ar ji ten aukštai ant galvos juda, nes toks būdavo pojūtis kepurei skverbiantis į jį. Simonas duodavo kepurei laiko užbaigti darbą. Stovėdavo užsimerkęs, kol įsitikindavo, kad jis pradingęs. O tada praktikuodavosi. Kiekvieną vakarą. Repetuodavo judesius, pirmiausiai ėjimą, paskui šokinėjimą, bėgimą vietoje, viską, repetuodavo nematydamas savęs, nors atmerktomis akimis. Jis sparčiai mokėsi. Ir kitus vakarus praleisdavo šitaip namie, vienas, nematomas; įgavo nesamumo pojūtį, nebesibaimino pradingti, priešingai, panirti po kepure tapo trokštama dienos kulminacija. Simonas po kepure judėjo vis laisviau, šokinėjo ant kėdžių, stalo, sofos, šliaužiojo pilvu, mokėsi laikyti pusiausvyrą, sūpavosi, vartėsi kūlio, darė viską, ką nesunkiai galėdavo daryti matomu savo kūnu. Keistas naujas kūno pojūtis, kurį turėjo perimti. Sakytum nesančio buvimas. Kepurėtas jis skambindavo pianinu, ir kai skambindavo, jam atrodydavo, kad čia ne jis, o kažkas kitas, tūnantis jo viduje. Bandydavo išsaugoti muziką, bet nepavykdavo.

Kai panūsdavo užrašyti gaidas popieriuje, jį trikdydavo ore laisvai judantis pieštukas. Jei nusiimdavo kepurę, melodijos bematant pradingdavo, nes jis vėl save matydavo. Simonas daug mąstė tomis dienomis – apie save, savo kūną, apie tai, kas lig tol atrodė savaime suprantama. Ką anksčiau turėdavo galvoje sakydamas *Aš*? Savo kūną? Savo sielą? Savo savimonę? Kiek savimonės glūdi kūne? Kiek sieloje? Kūną visuomet galėjo matyti, sielos – niekada. Sakydamas *Aš* turėdavo galvoje ir kūną, ir sielą. Dabar ir kūnas buvo nematomas, tačiau vis dėlto juntamas. Įprato kas kelios sekundės kairės rankos pirštais įžnybti į dešinę ranką, šlaunį ar pilvą, tai tapo įsitikinimo ritualu – jis neabejodavo čia esąs tik kai save jusdavo. Tai štai kas vadinama jutimu, savijauta. Simonas atkreipė dėmesį, kad dūris, perverdavęs galvą nusiimant kepurę, kaskart stiprėjo ir praėjus savaitei jau galėjo būti pavadintas nesmarkiu skausmu. Daugėjo ir plaukų, kuriuos surinkdavo nuo kepurės pamušalo, kai ją nusiimdavo. Bet Simonas vijo šalin visas apninkančias abejones, mat pernelyg brangino laiką, kai nematydavo savęs. Koks palengvėjimas kėletą valandų neprivalėti matyti savęs, nematyti, kaip plūkiesi, kaip geni savo kūną it kokį asilą per pasaulį nežinodamas, kodėl. Juto lengvumą, atskirtumą, palengvėjimą atsikračius amžinos kūno naštos. Trumpai tariant, jautėsi laimingas.

IO

Nors visą savaitę Simonas ir toliau lankstė laikraščius, tačiau neturėjo laiko jų skaityti, nes važiuodamas gainiojo savas mintis. Laikraščio lapais užpildė ne tik vidines, bet ir išorines švarko kišenes bei portfelį, o šeštadienį grįždamas iš darbo išmetė visą šūsnį į makulatūros konteinerį ir pagaliau pasijuto be rūpesčių, pasirengęs pulti į naujoves. Palaukė iki vakaro, laukdamas dar išklausė keletą plokštelių kino filmų muzikos. Aštuntą užsidėjo kepurę. Nematomas Simonas Blochas pasiėmė atsarginį Valtraudos Kubelik buto raktą, išėjo į laiptinę, sulaikė kvapą, pridėjo ausį prie kaimynės buto durų, neišgirdęs nieko įtartina įkišo raktą į užrakto skylutę, stumtelėjęs duris įsmuko vidun ir tik tenai, tamsiame prieškambaryje, vėl ėmė kvėpuoti, palūkėjo, bet viskas buvo ramu. Žvilgtelėjo į svetainę – nieko. Iš virtuvės pasigirdo ponios Kubelik balsas. Taigi ji buvo ne viena. Nesvarbu, Simonas buvo pasirengęs, pasitikėjo kepure, privalėjo įgyti tikrumo; įgudęs vikriai, apspangęs nuo

savo nematomumo įsėlino į virtuvę ir pamatė, kad ponia Kubelik neturi jokio svečio, kalbasi pati sau viena. Ji sėdėjo prie stalo ir iš lėto lupo bananą. Simonas atsisėdo skersom prieš ją, kad ponia Kubelik jį matytų, jeigu būtų galėjusi matyti. Kaimynė nepaisė jo. Toliau lupo bananą, pjaustė jį smulkiais griežinėliais ir po vieną dėjosi burnon. Simonas atsisėdo ant stalo krašto, poniai Kubelik tiesiai prieš akis. Jo širdis daužėsi taip garsiai, senutė turėtų girdėti; pajuto, kaip jo veidas vypsta į grimasą. Norėdamas būti visiškai tikras, pakėlė ranką ir suvėdavo poniai Kubelik prieš pat nosį, nedaug trūko ir būtų palietęs, bet kaimynė kramtė, rijo, vėl kalbėjo, gėrė juosvai rudą bizalą, nepanašų nei į kavą, nei į kakavą, ir dešiniu smiliumi lygino staltiesę. Vidinis Simono džiūgavimas buvo jį visą beužvaldąs. Tai buvo galios ir beribės valdžios jausmas. Jis privalėjo susiimti, negalėjo prarasti kontrolės, turėjo vengti neprotingų judesių, privalėjo laikytis tyliai. „Jei ką nors numesiu nuo stalo, – svarstė jis, – jei čia apversiu kėdę, senutė to nepakels, mirtinai išsigąs.“ Simonas nusliuogė žemėn ir ėmė dairytis vietos, iš kur būtų galėjęs viską gerai matyti. Atsisėdo ant kampinio suolo. Dabar jau įsiklausė į ponios Kubelik žodžius ir suvokė: ji kalbėjosi su savo sutuoktiniu, su velioniu Ansgaru Kubeliku, atrodė visiškai panirusi į save, žvelgė ne į išorinį pasaulį, o į prisiminimus.

Visą vakarą Simonas išbuvo su ponia Kubelik ir stebėjo, kaip ji gyvena. Ne kažin ką išvydo; nuobodus gy-

venimas, tekantis išgraužta vaga, o gal kaip tik stovintis vanduo, negyvenimas, to ponios Kubelik gyvenime nebebuvo. Tai buvo laukimas, sėdinėjimas, iliustruotų žurnalų vartymas, žiūrėjimas pro langą, stygius ir neišsipildymas. Simonui darėsi šiurpu žiūrėti į tokį mirusį gyvenimą, į stovintį gyvenimą, kokį jis matė ponios Kubelik bute, kur vienintelis gyvas buvo jos pokalbis su mirusiu vyru, nes kaimynė elgėsi paprasčiausiai taip, tarsi Ansgaras dar būtų su ja čia, jos bute. Ponia Kubelik pliauškėjo, ką buvo skaičiusi iliustruotuose žurnaluose, pasakojo visokiausias nereikšmingas istorijas; ji priminė izoliuotą kalėjimo gyventoją, privalančią retsykiais pasikalbėti su savimi, pajudinti liežuvį, sudrėkinti lūpas, išsemti laukan žodžius, visiškai nesvarbu kam, bet kur, nes susitvenkusios mintys grasina užversti vidų, neiškalbėtos tampa našta, kurią privalu nusiimti, išmesti į pasaulio sąvartyną, kad neužtroškintų. Juo ilgiau Simonas klausėsi, juo labiau liūdo. Vienpusis pokalbis leido nuspėti tai, kas liko be atsako, tyla, sutuoktinio mirtis. Ištarti žodžiai lieka vieniši kaip likimo valiai palikti šunys, palygino Simonas, įsivaizduodamas juos, inkščiančius paplentės poilsio aikštelėje, besisukiojančius į visas puses ir nežinančius, kur lėkti. Šunys, jie loja, gulasi ir baimingai laukia sugrįžtančių šeimininkų, šunys, krūpčiojantys nuo kiekvieno garso, bet dar nežinantys, kad yra palikti likimo valiai, palikti visiems laikams, kad niekas niekada nebeateis, nebent šunų gaudytojas nuga-

bens juos į gyvūnų prieglaudą arba užmigdys. Simonas išbuvo ilgiau, nei ketino. Stebėjo, kaip ponia Kubelik vakarieniauja, žiūrėjo, kaip ji tepasi sumuštinį, dedasi kąsnelį į burną, kramto, geria vandenį, susideda rankas į skreitą, žiūri į laikrodį, sukrauna indaplovėn indus, piršto galu sulesioja trupinius, kyšteli jį burnon, rūpestingai nušluosto stalą, paskui eina į vonią. Senutė stovėjo priešais praustuvę, išsiėmė iš burnos dantų protezus, pripylė stiklinę vandens, įmetė tabletę, kuri šnypšdama ištirpo. Kaip ir jai likęs gyvenimo laikas, pamanė Simonas, dar trumpas suputojimas, ir viskas baigta. Ponia Kubelik čiaumojo bedante burna tarsi skruostų kišenėse dar būtų užsilikę maisto likučių, o iš tiesų kramsnojo dantenas. Burna, dabar tokia visiškai bedantė, atrodė baisiai sukritusi, klaikiai subliuškusi. Kai ponia Kubelik ėmė nusirenginėti, Simonas nuėjo į miegamąjį. Atsisėdo ant kėdės greta lovos ir laukė. Netrukus atėjo ponia Kubelik, apsivilkusi naktinius. Dabar nutiko tai, ko Simonas nesitikėjo. Sukalbėjusi vieną rožinio dalį, vakarinę maldą ir palietusi kaktą, krūtinę bei pečius pirštais, sudrėkintais cukrinės dydžio švęsto vandens dubenėlyje prie sienos, ponia Kubelik, nors ir būdama biblinio amžiaus, staiga pakišo po antklode nuo švęsto vandenio dar drėgną smilių ir ėmėsi kažko, ko negalėjo matyti Simonas, tebesėdintis ant kėdės šalia lovos ir stebintis silpnus trūkčiojimus, vagojančius poniai Kubelik veidą. Simonas niekada nebūtų pamanęs, kad sena moteris galėtų

daryti tai, ką dabar darė, nors viskas vyko gana slaptai. Po viskam ponia Kubelik atmerkė per visą tą veiksmą užmerktas akis, grįžtelėjo į tuščiają dvigulės lovos pusę, tai yra į savo vyrą Ansgarą, ir sumurmėjo iš bedantės burnos šveplai skambančiu balsu: „Ak tu, Ansgarai, tu padūkėlis, tu pasiutėlis!“ Ponia Kubelik švelniai ir žaismingai trinktelėjo atgalia ranka per šalimais pūpsančią pagalvę, darsyk paskubomis persižegnojo, paskui pravėrė lūpas ir sukuždėjo: „Labanakt, Ansgarai!“

Tąsyk Simonas Blochas padarė pirmą savo kepurėto gyvenimo klaidą. Vėliau nebūtų galėjęs pasakyti kodėl, gal iš palengvėjimo, kad vakaras taip taikingai baigėsi, o gal norėjo ponią Kubelik mažumėlę paguosti apmirusiame jos vienos pusės gyvenime, o gal dėl to, kad per tas valandas nematomas pasijuto jau pernelyg saugiai, šiaip ar taip, Simonas atsakė, prašneko. Ėmėsi mirusio Ansgaro vaidmens. Pasakė balsiai ir aiškiai: „Labanakt, Valtrauda!“ Jo žodžiai sunkiai pakibo ore. Ponia Kubelik staigiai grįžtelėjo, pažvelgė į kėdę, šviesa tebedegė, ji šūktelėjo: „Kas čia?“ Simonas prikando lūpą. Jis lėtai atsistojo ir apgraibomis žengė atatupstas. Durys buvo uždarytos, tad jis nebūtų galėjęs tyliai išeiti iš kambario. Ponia Kubelik žvilgtelėjo po lova, garsiai suvaitojo, patikrino drabužių spintą, vis dar negalėjo nurimti, atidarė duris, žvilgtelėjo, per prieškambarį nupėdino į virtuvę, o Simonas pasinaudojo proga išslinkti. Grįžęs į savo butą nusiėmė kepurę ir sudejavo. Taip ilgai dar nebuvo jos dėvėjęs.

II

Simonas pyko. Ant savęs. Ant savo neatsargumo. Jis užsimiršo. Persigandusi ponia Kubelik galėjo kristi iš kojų. Tai neturėjo pasikartoti. Su kepure išėjęs į žmones jis privalėjo elgtis atsargiau. Jautėsi pavargęs ir sekmadienį kepurės nesidėjo, suko galvą, kaip čia geriausiai su viskuo susitvarkius. Galimybių – vežimu vežk. Tai bus naujas gyvenimas, galvojo jis, tai bus pokytis, pradžia. Jis keikė pirmadienį. Dabar, užuot risnojus į darbą, jam būtų pravertę daugiau laiko skirti sau. Vis dėlto nenorėjo, kad kas nors aplinkui sugriūtų, o jis slėptųsi tik po kepure. Norėjo pabandyti žengti į koją. Tam jam reikėjo savo gyvenimo, savos rutinos. Bet pirmadienio rytą išėjusiam iš namų į akis krito laikraštis, tebekyšantis iš pašto dėžutės prie namo durų. Simonas gūžtelėjo pečiais ir jo neišėmė. Kontoroje pajuto malonų svaigulį. Pamažu rinkosi bendradarbiai. Laikas nyko. Simonas rašė. Neįtikimai. Abejingai. Nenoriai. Ieškojo laiškams dalykiško tono, bet nerado. Šiandien nerado. Nerado tai

armadai nuolatos besiskundžiančių. Nerado tai niekada neužkišamai nepasitenkinimo skylei. Simonas kiek pasėdėjo nieko neveikdamas. Paskui veidą, tarsi kokią brangią neseniai atidengtą skulptūrą, atsargiai panarino į delnus. Bendradarbiai nieko nepastebėjo. Tik ponia Haketal priėjo prie jo rašomojo stalo ir paklausė, ar jis gerai jaučiasi. Simonas krūptelėjo, linktelėjo, nusišypsojo, padėkojo, matė, kad ponia Haketal dar norėtų kažko paklausti, bet lyg ir nedrįsta, pats nežinojo, ką galėtų pasakyti, kad užmegztų bendradarbiams derantį pokalbį. Ponia Haketal belstelėjo į jo stalą, sumurmėjo: „Tai tiek!" ir atsisėdo į vietą. „Ponia Haketal, – nebyliai klausė Simonas žvelgdamas jai įkandin, – Mirjam, kas jūs per žmogus? Kas žino, – galvojo jis, – gal greitai pasimatysime, tai yra gal *aš* greitai *jus* pamatysiu." Simonas nugurgė nesamą seilę, nes jautė, koks vienpusis dabar bus kiekvienas susitikimas, laukiantis jo su kepure. Jis primerkė akis, apsidairė: perdėm ryškus kontoros, kurioje dirbo, vaizdas; tas nepajudinamas amžinai besikartojantis procesas, kasdien, kasryt, kas valandą vykstantis šiame biure ir visuose pasaulio biuruose. Simonas susiėmė ir išsitraukė paskutinį Konradžio laišką. „Lenkų padugnės", – rašė Konradis. Po pakartotinio raštiško reikalavimo liautis spygauti ir pliuškentis sode dar niekas iki šiol nepasikeitę, ir jei jam, Konradžiui, karpant gyvatvorę iš rankų iškristų žirklės, jis būsiąs niekuo dėtas, jei šalia gyvatvorės stovėtų vaikų baseinėlis.

Be to, tie neklaužados po jo dembliu pakišę griežinėliais supjaustytą bananą. „Anksčiau tokių pokštų nepasitaikydavo, – rašė Konradis, – anksčiau tokius vaikus būtume sugrūdę į auklėjimo stovyklą.“ Kažkas Simono viduje užsikirto, jis įkvėpė ir parašė piktą atsakymą, viską griaunantį laišką, kuriame negailestingai išdėstė, ką iš tiesų mano apie poną Konradį. Simonas žinojo, jei išsiųs jį, bus atleistas iš darbo, bet tai teikė jam didžiulį pasitenkinimą; jis laišką įdėjo įmautėn ir padėjo į siunčiamų laiškų lentynėlę. Kartą įsijautęs, toliau plušėjo iš visų jėgų, spausdino atsakymus, rašė vis sparčiau, dirbo nenuilsdamas; kai jo šūsnis sumažėjo, buvo atnešta nauja, ir rašydamas jis nuolatos galvojo apie kepurę. Visiems išėjus pietauti Simonas nesiliovė spausdinęs, nevalgė, negėrė, kalė, tarsi spausdinimas būtų jam ir oras kvėpuoti, ir maistas, naikino šūsnį nė vieno rašto nenustumdamas į šalį, neatidėdamas nė vieno elektroninio laiško – į visus išsyk atsakydavo. Kai vienas po kito bendradarbiai baigė darbą ir išėjo iš kontoros, Simonas liko sėdėti, kur sėdėjęs. Kaip vyriausias darbuotojas, jis turėjo raktą nuo to aukšto durų, bendradarbiai pamanė, kad jis nori šiek tiek nukraustyti stalą, bet jie klydo. Kažkoks apsėdimas vertė jį dirbti ir dirbti, o už to apsėdimo slypėjo didžiausias jo noras nuo pat darbo Brėnerio kontoroje pradžios; tai buvo noras pagaliau užbaigti darbus. Jis plušėjo prakaito lašais nubertu veidu, atrodė, kad vietoj akių kaktoje turi dvi burnas, kurios ryte ryja

visus raštus ir spjaudo atsakymus į popierių, į monitorių. Atėjo vidurnaktis, stirtos retėjo, o Simono įkarštis stiprėjo, juo arčiau matė tikslą. Jo nesutrikdė net ir tai, kad pirmą valandą nakties elektroniniu paštu atėjo dar vienas naujas skundas. Į jį atsakė, atsakė ir į žaibišką rašiusiojo atsakymą, o paskui stojo ramybė. Siunčiamos korespondencijos lentynėlė buvo perpildyta. Simonas paėmė laiškus ir padėjo ant stalo greta durų, darsyk grįžo prie stalo, prisėdo, išspausdino paskutinį laišką, prašymą atleisti iš darbo, ir įstūmė po Brėnerio kabineto durimis. Pagaliau paskutinį kartą uždaręs paskui save duris raktą įmetė į pašto dėžutę.

Naktis buvo šalta, giedra, nerami. Aplink parko krūmus pūsčiojo vėjas. Simonas virpėjo. Gerai žinojo, iš kur tas virpulys: nebuvo užsidėjęs kepurės jau daugiau nei keturiasdešimt aštuonias valandas. Jis visas geidė tai padaryti jau dabar. Žinojo, kad darbo įkarštis kilo ne tik iš noro pagaliau užbaigti visus darbus, ne, įkarštis podraug buvo ir pabėgimas, varganas siekis nusukti mintis nuo to, ką privalėjo daryti: užsidėti kepurę. Kad nematytų jau esąs liguistai priklausomas. Tarsi valdomas nuotoliniu būdu, jis nuskubėjo į geležinkelio stotį, išsitraukė kepurę iš kuprinės, pasikišo po marškiniais, nes norėjo ją justi oda, ir klupinėdamas grįžo į naktį. Tik atsidūręs tamsiame parke prasisegė marškinius ir iš užančio išsitraukė kepurę; traukė ne jis, o jo rankos, penkiagalvės gyvatės, šliaužiančios link galvos. Jį perlie-

jęs palengvėjimas leido Simonui atsidusti, dabar jis vėl tapo tikrai savimi, kepurėtas, tikrasis Simonas Blochas, saugus, nieko jam negalėjo nutikti, jo plaštakos sukiojosi prieš akis tik tam, kad jis pamatytų, jog jų nemato.

Reikėjo išbandyti kepurės galimybes. Ieškoti gyvenime naujos vietos. Tik kaip? Geriausia žengti pirmyn, galvojo Simonas. Iš pradžių jis stebėjo įvairaus plauko taksistus ir lydėjo naktibaldas, bet paskui, saulei patekėjus, giliai įkvėpė, oda, kurios nematė, pajuto šviesą ir šilumą, sukosi vilkeliu išskėtęs rankas ir markstėsi žiūrėdamas aukštyn, oras buvo keistai gero skonio, atsidavė sutraiškytais karkvabaliais. Aplink tikras chaosas. Jį užplūdo įspūdžiai. Žmonės šliaužė iš savo urvų, Simonas leidosi įtraukiamas, pasidavė jų tėkmei, lakiojo nuo žmogaus prie žmogaus, niekas nekreipė į jį dėmesio, bet tai ne kažin ką skyrėsi nuo ligšiolinio jo gyvenimo be kepurės: ir tada žmonės eidavo prošal kaip pro tuščią vietą. Simonas sekdavo paskui žmones galelį, vaipėsi, maivėsi, mostagavo rankomis – niekas nepaisė. Dabar jis staiga panoro viską nufotografuoti. Neregimas matei kitaip: medžiai, žemė, suolai viskas neįprastai spindėjo. Žmonės buvo pasinėrę į save. Keli kalbėjo mobiliaisiais telefonais, kiti abejingai spoksojo priešais, kur žengs kitą žingsnį. Vieni skubėjo, kiti vilko koją už kojos, visi daugiau ar mažiau abejingais veidais, nematydami aplinkos, kurią jau ne kartą per savo gyvenimą buvo išvaikščioję skersai išilgai, visi atrodė žinantys, kur einą,

turėjo tikslą, nematomą, tarsi įspaustą. Simonas užnugaryje išgirdo kažkokį garsą ir atsigręžė: besisukančių ratų dūzgimas, šaligatviu skriejo riedlentininkas. Greitai. Tiesiai į Simoną. Tas dar spės išsilenkti, pasirodė Simonui, ir jis nesureagavo; kepurė tą sekundę buvo išėjusi iš galvos. Jiedu susidūrė ir abu griuvo ant žemės. Simonui terūpėjo, kad nebūtų nukritusi kepurė, bet ji laikėsi kuo tvirčiausiai. Riedlentininkas trynėsi petį, vienas praeivis padėjo jam atsikelti nuo žemės. Simonas girdėjo žodžius, esą nieko tokio, nieko baisaus, jis nežinąs, kaip čia taip nutikę, jam pasidingoję, jog kažkas stovėjęs jo kelyje. Jie apsidairė, bet nieko nematė. Simonas tupėjo ir žiūrėjo. Jis žvarbo. Kaip būtų buvę, svarstė jis, jei tas svetimas šaltas žmogus iš kitų pasaulio jo, Simono, būtų net nepalietęs? Jei tas riedlentininkas būtų per jį švilpęs ir jį perskrodęs kaip kokią tuščią erdvę? Ne, taip yra gerai. Tai, kad yra paliečiamas, leido jam įsitikinti, kad jis tebėra.

Simonas užsuko į restoraną, nusileido laiptais, atidarė duris į tualeto patalpas – prieškambaris buvo tuščias. Nusimazgojo nematomas rankas, kurios pargriuvus ant žemės buvo nešvarios, truputį pasvarstė, išėmė muilo dozatorių iš laikiklio, apgraibomis prasisegė vidurines marškinių sagas, dozatorių pridėjo prie plikos bambos, matė, kaip užleidus marškinius ir švarką daiktas pradingsta be pėdsakų, ir ėmė laukti. Po kelių minučių į patalpą įžengė vyras, praėjo pro Simoną: atsisegė už-

trauktuką, paleido srovelę, užsitraukė užtrauktuką, nuleido vandenį. Prie kriauklės pasidairė muilo, bet nematė, nors Simonas stovėjo prie pat popierinių rankšluosčių. Vyras gūžtelėjo pečiais ir pakišo rankas po čiaupu, paskui nusisausino ir išėjo. Simonas nebyliai džiūgavo. Dabar žinojo – visa, kas slypi po marškiniais, nematoma kaip ir jis pats. Nematyti nei muilo dozatoriaus, nei nosinių, nei pinigų pluošto. Išėjęs į lauką, pasitiesino švarką ir jautėsi kaip išėjęs iš kino teatro. Dvi valandas žiūrėjęs į narsų, sumanų ir dailų Džeimsą Bondą, pakeliui namo pasijunti, lyg būtum narsusis, sumanusis ir dailusis Džeimsas Bondas: imi žingsniuoti lengvai spyruokliuodamas, drąsiu šuoliu liuokteli per mūro tvorelę ir apsidairai, ar visi aplinkui matė šitą triuką.

12

Jį užplūdo nauja jėga. Jautėsi jaunas ir svarbiausia – nebe vienas. Kartais pasikalbėdavo su savimi. Arba su kepure. Lyg dvasia išeidamas į pasaulį negalvojo apie tai, ką norėtų veikti, paprasčiausiai veikdavo. Tai buvo sakytum stiprus vidinis nieżulys, kuris neišvengiamai priverčia kasytis. Kažkas jį spyrė žaisti žmonėmis. Patiko juos gąsdinti, iš pradžių nieko kita ir nedarė. Tie žvilgsniai. Vyzdžiai. Nubudimas iš monotonijos. Įsibrovimas to, kas neįmanoma. Išpuolis prieš nusistovėjusią tvarką. Simonas kolekcionavo išsigandusius žvilgsnius tarsi drugelius. Nuo stalo nukrito vaza, užgrojo kompaktinių plokštelių grotuvas, atsidarė spintos durys, užsitrenkė langas, nors lauke nė vėjelio, mediena bute sutraškėjo garsiau nei paprastai, tolimas balsas sukuždėjo paslaptingą žodį. Žmonės staigiai apsigręždavo išplėšti iš monotoniško gyvenimo, Simonas tiesiog galėjo girdėti plakant jų širdis. Tačiau išgąsčio akimirksnis išsyk praeidavo ir jie juokingai siekdavo paaiškinti, kas

įvyko, bet įvykti negalėjo. Nedidelis žemės drebėjimas, sakydavo arba manydavo žmonės, netikėtas vėjo gūsis ir medis gyvas, medis juda, medis girgžda, vėl techninis gedimas, dvejodami jie gūžtelėdavo pečiais ir vėl tiesiog gyvendavo, kaip buvo pratę. Bet Simonas jau būdavo jų gyvenimą šiek tiek supurtęs. Laiptinėje žmonės už nugaros išgirsdavo žingsnius, nors kojų nematydavo, arba sučirkšdavo skambutis, nors niekas jo nespausdavo, čiaupai patys atsisukdavo, iš lentynų žemėn nubildėdavo knygos ir likdavo atverstos gulėti, stulbinamai nusisekdavo spiritizmo seansas.

Bet kartą Simonas prisėdo parke, užsnūdo ant suolelio šešėlyje, ir viena moteris klestelėjo jam ant kelių. Tai buvo penktą dešimtį įpusėjusi moteriškė, panorusi šiek tiek atsipūsti po parduotuvės vargų; kaire ranka jau buvo iš kišenės išsitraukusi cigarečių pakelį, sunkius pirkinių krepšius padėjusi ant suolo sėdosi, bet, užuot nutūpusi ant tuščio suolo, pataikė Simonui ant kelių. Simonas krūptelėjo iš miegų ir pasielgė taip, kaip nederėjo – suėmė moterį už klubų. Ši ėmė šaukti, ir tas šauksmas, išsiveržęs iš jos krūtinės truputėlį uždelstas, tarsi sielai būtų prireikę poros sekundžių, kad spėtų suvokti, kas gi ką tik nutiko kūnui, – tas klyksmas buvo nepakeliamas. Simonas ranka užspaudė moteriai burną, jis nebuvo budrus, prakeikimas, kaip galėjo tai nutikti, nežinia, kaip visas šis nesusipratimas būtų baigęsis, jis laikė moterį apglėbęs, kuždėjo ausin, kad liautųsi šau-

kusi, kad nieko jai nedarysiąs, pasisodino greta savęs ant suolo, atsidurdamas velniškai arti; moters žvilgsnis klaidžiojo visai prie pat jo akių, ji žvelgė į tuštumą. Moteris išties liovėsi rėkusi, jos pirštai įsikirto į cigarečių pakelį, akys užvirto, tarsi kaukolėje ieškotų kažko, ko negalėjo rasti, ir Simonas spruko. Paliko moterį vieną, darsyk atsigręžė, pamatė jai į pagalbą artėjant kažkokį žmogų, bet toji sėdėjo ten kaip įbesta, neišleisdama nė garso. Simonas skuodė, kol pajėgė. Pritūpė po egle. Ieškojo it koks žvėris slėptuvės. Su kiekvienu įkvėpimu plūdo mintys. Lig šiol žmonių žvilgsniai visuomet smigdavo į tuštumą. Tačiau ši moteris pati to nežinodama pažvelgė jam tiesiai į akis. Gryną mirties baimę Simonas pamatė vos už kelių centimetrų. Moteris prisilietė prie to, kas nesuvokiama. O jos baimė, regis, buvo užkrečiama, nes Simonas juto, kaip pats virpa. Bet ko gi jam bijoti? Savęs paties? Savo kūno, kurio nemato? Ar viso to kitko, kas nematoma? Visko, ko jis niekada nematė, viso to, kas neišgyventa, su kuo skausmingai prasilenkta, viso to, ką būtų galėjęs daryti, surinktos galimybės, niekada netapusios tikrove. Ir viso to, ko jis niekada nebegalės pamatyti, to, ką visam laikui prarado ir ko beviltiškai ilgėjosi. Ir viso to, ko jis niekada nenorėjo matyti, viso, kas jame užslėpta, pikta, bjauru. Simonas nebeištvėrė šitų minčių, parskubėjo namo ir kitą dienos dalį praleido be kepurės. Kas kelios minutės žvilgčiojo į veidrodį. Norėjo atgauti savimonę. O tokio žvilgsnio, kaip anos

moters, jis daugiau nebenorėtų išvysti. Jam šmėstelėjo mintis sunaikinti kepurę. Nusijuokė. „Niekada, – pamanė. – Ne, tik privalau būti atsargesnis. Turiu būti ne tik nematomas, bet ir neliečiamas, negirdimas." Nuo tol Simonas liovėsi gąsdinęs ir nematomas kuo atsargiausiai ėjo per pasaulį į žmones, nes žmonės jį traukė kaip ir seniau. Simonas norėjo juos pažinti, tuos kitus, norėjo iš veidų įžiūrėti, kaip jiems iš tiesų einasi; akys, bet tik niekieno nestebimos akys, yra regimi vidinio gyvenimo būklės atspindžiai. Norėjo būti su žmonėmis tomis minutėmis, kai jie vieni, be kaukių, be savisaugos bastiono, kasdien tampomo su savimi, norėjo į juos įsijausti, nepastebimai tūnoti užnugaryje, tik žiūrėti, nieko nedaryti.

Jį jaudino skverbimasis į svetimo žmogaus teritoriją, į tai, kas švenčiausia, intymiausia. Anksčiau manė, kad ponia Haketal yra visai paprasta moteris. Dabar, regis, tai pasitvirtino. Ji elgėsi kaip ir visos namo sugrįžusios moterys: nusirengdavo, tiesa, iki apatinių kelnaičių ir marškinėlių, truputėlį pavaikščiodavo bute basa, tai Simonui buvo pažįstama iš Anos, kuri po darbo visuomet sakydavo, kad jai reikia oro ir laisvės. Mirjam Haketal atsistojo miegamajame priešais veidrodį, pakėlė marškinėlius virš bambos, nykščiu ir smiliumi suėmė ant pilvo lašinukų sluoksnį, tikrai nedidelį, jis niekada nebūtų kritęs Simonui į akis, apie lašinukus negalėjo būti nė kalbos, tai tebuvo jungiamasis audinys, Mirjam buvo

liekna moteris. Paskui ji išpešė iš bambos marškinėlių pūkų rutuliuką, burbtelėjo bambapūkis, nupūtė jį šalin ir apsivilko švarius marškinėlius. Nuėjo virtuvėn, išsikepė leistinės kiaušinienės, mikrobangų krosnelėje pasišildė bulvių ir puode ant viryklės pakaitino šaldytų špinatų. Valgė stovėdama, atsirėmusi į virtuvės spintelę, rūpestingai kramtė, lėtai it sulėtintame kadre rijo. Pavalgiusi žiūrėjo pro svetainės langą. Pusę valandos. Kai niekas nevyksta, galvojo Simonas, kitus stebėti gali būti gerokai nuobodu. Deja, Mirjam stovėjo taip, kad Simonas negalėjo žiūrėti jai į akis. Staiga moteris atsigręžė, paskubomis apsirengė, užsimetė švarką, paėmė raktą, išėjo iš namų, durys užsitrenkė. Simonas priėjo prie lango ir matė, kaip įlipa į savo automobilį ir nuvažiuoja. Nenorėjo jos laukti, vis dėlto kažkas prie Mirjam jį traukė. Apieškojo butą, bet nerado nei laiškų, nei dienoraščio, nieko, kas būtų galėję ją priartinti. Viename stalčiuje aptiko ryšulį atsarginių raktų nuo namo, buto durų, pašto dėžutės ir automobilio. Simonas tyliai tarė: „Aš sugrįšiu, Mirjam, aš sugrįšiu!“ Pasiėmė raktų ryšulį ir patraukė į ligoninę.

13

Gal gimdykloje jis rastų laimę. Gimimas. Gyvenimas. Ana negalėjo turėti vaikų, todėl jam neteko patirti, kaip žmogus išvysta pasaulio šviesą. Ten jis praleido naktį. Buvo keturios gimdyklos, pirmoji visiškai kitokia, nei Simonas įsivaizdavo: japoniškas gultas, jauku, šviesios šiltos spalvos, nieko aseptiška. Ir tada prasidėjo, gretimoje gimdykloje pasigirdo inkštimas, Simonas dar nedrįso pažiūrėti. Inkštimas virto riksmu, baubimu ir lojimu; tas riksmas, pamanė Simonas, niekuo nesiskiria nuo riksmų diktatūros laikų kalėjime, kai kalinys nenori prisipažinti. Jei nepaisysi, kas vyksta, riksmai tebuvo riksmai, ir Simonas užsidengė ausis. Tik per antrą gimdymą rado drąsos žiūrėti. Trečioje palatoje buvo gultas, moteris buvo priraišiota prie prietaisų, o būsimas tėvas nežinojo, kur dėtis. Patalpoje tvyrojo ledinė atmosfera. Nuskambėjo žodžiai: PDA, sąrėmių lašelinė. Kardiotokografo kreivė šoktelėjo aukštyn, bet moteris ramiai snūduriavo, o vyras šluostė jai kaktą. Ateidavo ir išeidavo

akušerė. Po kurio laiko ji pasakė: jau prasideda. Atsivedė gydytoją. Dabar būtų gerai stangintis, buvo liepta. Moteris atsakė nieko nejaučianti. „Privalote stangintis!“ Ji stanginosi. „Gal tai ir sąrėmis“, – sutiko ji. Gimdymo takuose pasirodė gimdomo kūdikio pakaušis, jis įstrigo. Vakuuminė pompa, blyškiai oranžinė guminė kepuraitė. Pirma, ką vaikas pajunta pasaulyje – guminė kepuraitė. Gydytojas knebinėjosi su gimdymo replėmis. Laukė. „Dabar!“ Ji stanginosi. Galva pasistūmėjo keliais centimetrais. Gydytojas žvilgtelėjo į kardiotokografą. „Dabar!“ Po kurio laiko galva išlindo lauk. Gydytojas vėl laukė, laukdamas žiūrėjo priešais save. „Dabar!“ Vieninteliu sklandžiu sraigtiniu judesiu, tarsi kūdikis šiam nepamirštamam pasirodymui būtų treniravęsis metų metus, visas kūnelis išslydo laukan, sakytum šuolininkas nuo bokšto, vaikas krito iš pilvo į akušerės rankas, toks beformis, melsvas lyg skenduolis ir nekvykė, tas vaikas. Gydytojas perkirpo virkštelę, pašalino iš gerklės vaisiaus vandenis, kurį laiką patalpoje vyko sambrūzdis, bet paskui vaiką, tą lėlių teatro marionetę, padavė motinai. Mažylis staiga suklykė, klykė iš skausmo patekęs į pasaulį, iš baimės visiems laikams palikęs saugumą, niekada negalėsiąs sugrįžti į nerūpestingumo polių, dabar tapęs tuo, kuo ir turėjo būti, žmogumi, pirmą kartą įkvėpusiu oro. Tačiau paskui kūdikis nurimo ir raivėsi smalsaudamas permatyti, kas gi čia vyksta, pažvelgė į motiną, į tėvą, žvilgtelėjo ir į Simoną Blochą, ir šiam

akimirksnį pasidingojo, kad kūdikis jį mato, todėl labai tyliai išėjo iš gimdyklos.

Kartą pasitaikė mergaitė, kažin ar vyresnė nei keturiolikos; grįžusi iš mokyklos ji tėškė kuprinę į kertę, nuskubėjo į savo kambarį ir norėjo jame likti, bet motinos buvo pašaukta leistis žemyn valgyti. Svenja. Pokalbis nesimezgė. Simonas nusėlino laiptais aukštyn į mergaitės kambarį. Svenja greitai atėjo, užsidarė duris, įjungė muziką, paspyrė sėdimąją pagalvėlę ir pro pagiežingai sučiauptas lūpas iškošė: „Ponia Šiorleman, ragana." Mergaitė krito ant lovos, gulėjo, apsivertė aukštielninka, spoksojo į lubas su prilipintomis žvaigždėmis, dabar, šviesiu paros metu, nešvytinčiomis, tais negrįžtamai praėjusios vaikystės reliktais. Dešinė plaštaka susigniaužė į kumštį. Mergaitė bruožė krumpliais per radiatoriaus sekcijas, paskui iš skausmo sukando juos dantimis.

Kitąkart pasipainiojo vyriškis, viską kuo stropiausiai tvarkydavęs – tikrų tikriausia manija. Tipelis buvo maždaug keturiasdešimties metų, vilkėjo elegantišką kostiumą, grįžo namo į mansardą, niekur nė trupinėlio, viskas lyg išlaižyta, būstas it tokia didžiausios švaros zona. Ant durų parašyta pavardė: Kronau. Jis nusivilko švarką, apsivilko namams skirtą drabužį, atsisėdo į kėslą, paėmė nuo staliuko stačiu kampu padėtą televizijos programą, atsivertė, peržiūrėjo sėdėdamas tiesus it žvakė ir atrodė, kad bus iš anksto apskaičiavęs atstumą

tarp kojų. Susirūpinusia veido išraiška žiūrėjo televizorių tarsi vykdydamas tai, ką jam kažkas pavedė. Viskas atrodė kaip atsipalaidavimo priešingybė. Jo veidas buvo bejausmis, vyrukas tiesiog leido per akis programą, tarsi kažkas būtų stovėjęs jam už nugaros su užtaisytu pistoletu. Simonas nudžiugo, kai Kronau įgudusiu judesiu paėmė nuotolinio valdymo pultelį ir išjungė televizorių. Vyriškis dar kelias minutes liko sėdėti krėsle, nykščiu ir smiliumi suėmęs tarpuakį.

Dar buvo porelė, įpusėjusi trečią dešimtį, abu sėdėjo kavinėje įsmeigę akis vienas į kitą, ant šiurkštaus stalo vieno rankos ieškojo kito, susitikusios susinėrė pirštais. Moteris neatrodė tokia entuziastinga kaip vyras. Simonui ji nepatiko, nebūtų galėjęs pasakyti kodėl, bet kažkas jį trikdė, ne moters išvaizda, ne šiek tiek primerktos akys, veikiau kažkas neapčiuopiama, galbūt žmogaus skleidžiama aura. „Kokie pavaldūs esame nematomiems reiškiniams“, – mąstė sau Simonas. Patekti į namą jam nebuvo sunku, atvertos durys trūkčiodamos užsidarinėjo palengva, ir jam užteko laiko prasmukti. Pro buto duris pralįsti nepavyko. Bet Simonas sugalvojo triuką su šlamančiaisiais, kaip jis tatai vadino. Laiptinės viduryje padėjo dvidešimties eurų banknotą, paskambino į porelės – Liza Faber, Torstenas Šmitas – buto duris, girdėjo, kaip Liza dusyk pro durų mikrofoną šūktelėjo „kas ten?“, o kad niekas neatsiliepė, pravėrė duris ir kyštelėjo nosį pažiūrėti. Šviesa

tebedegė. Liza jau norėjo apsigręžti, bet pamatė banknotą. Kai moteris žengė į laiptinę jo paimti, Simonas, lūkuriavęs prie sienos greta durų, šmurkštelėjo į butą ir apgraibomis nuėjo vidun. Liza sugrįžo į svetainę, Simonas stovėjo prie knygų sekcijos, o Torstenas gulėjo išsipleikęs ant sofos. Liza papasakojo istoriją su banknotu, o Torstenas tik burbtelėjo, kad ji turinti atiduoti pinigus jam. Liza stebėjosi, esą tai tiesiog *creepy*, tas skambutis, pinigai, tačiau Torstenas pareiškė, kad tai tikriausiai tarpusavyje nesusiję. Paskui įsiplieskė kivirčas, ji jam buvo skolinga, jis pareiškė norįs susigrąžinti pinigus, mat ketinąs pagaliau nusipirkti automobilį ir jam dar trūkstą kaip tik trijų tūkstančių, kuriuos jai paskolinęs. *Babkės*, bambėjo Liza, visad tik *babkės*. Bet jie kivirčijosi trumpai, susitaikymo refleksas: jiedu apsikabino, Simonas „filmavo" kaip du Balhauzai[13], matė kiekvieno šio apsikabinimo centimetrą. Vyrukas burbtelėjo: „apgailestauju", Liza atsakė: „na gerai jau, gerai", Torstenas tarė: „myliu tave", Simonas stovėjo per patį vidurį, Liza neatsakė. Matė, kaip Liza užverčia akis ir be garso suvaitoja. Iš jos gerklės negirdimai išsiveržęs oras išpūtė Torstenui plaukus. Akys blankiai spingsojo. Lizos spingsojimas, jos tyla ir užverstos akys Simonui rodė poros ateitį, išsiskyrimą. Simonas darsyk stojosi Torsteno pusėn, jo aistringumas rodėsi esąs tikras, bet

[13] Michaelis Ballhausas (g. 1935) – vienas iš garsiausių vokiečių kino filmų operatorių, tris kartus pristatytas *Oskarui* gauti.

ką žinai, kas vyksta po užmerktais vokais, svarstė Simonas. Paskui paliko juos vienu du, dabar jau žinojo, kad apsikabinimas gali būti mirtinas, kad kaip tik glėbyje niekada negali žinoti, ką kitas daro tau už nugaros, kaip jis žiūri ir ką galvoja; kai esi arčiausiai, kartais būni labiausiai nutolęs.

Simonas žvelgė į fabrikų darbininkų, pašto pasiuntinių, tarnautojų akis, žiūrėjo į jas ilgiau, nei būtų galėjęs žiūrėti kuris kitas žmogus. Matė, koks būna tyras žvilgsnis; kaip jis pradingsta susikaupus; kaip mechaniškai žvelgia įprastus veiksmus atliekančiojo akys; kaip žiūri žmogus, jei į ką nors įsigilina ir užsimiršta. Jei kas nors kuriam pavykdavo, akys blizgėte blizgėdavo iš pasitenkinimo; jei suklysdavo, akys prisimerkdavo; jei ką suprasdavo, akys pavirsdavo dviem mažom galvytėm, atsargiai linksinčiom vangiai plojant vokams. Simonas paniro į kitų žmonių pasaulį, sluoksnis po sluoksnio atkasinėjo svetimą gyvenimą norėdamas pajusti, kas ten slypi. Mėgdavo atsisėsti ant grindų nugara į televizorių, ir kai žmonės žvelgdavo pro jį į ekraną, jis, Simonas, žiūrėdavo į juos; retkarčiais jų žvilgsnis pašokdavo nuo televizoriaus į laikrodį. Jie turi „užmušti" dar dvi valandas, iki eis gulti, manydavo jis, jie geria gyvenimo pakaitalą. Simonas išstudijavo daug veido išraiškų, bet visų akyse nujautė liūdesį. Kad ir kiek save apgaudinėdavo, retomis ramiomis valandėlėmis žvilgsnis sueižėdavo ir atskleisdavo vaizdą, slypintį giliau: tuštuma.

Gyvenimas kaip bausmės atlikimo įstaiga. Simonui patiko toks apibūdinimas. Žmogus gimsta gyvenimo kalėjime, švytuoja jame pirmyn atgal visą savąjį laiką ir laukia paleidimo dienos, mirties. Laukia su baime ir ilgesiu.

14

Simonas tiksliai nežinojo, kiek laiko praėjo nuo jo išėjimo iš darbo ir gyvenimo su kepure pradžios, dvi ar trys savaitės, šiaip ar taip, jis ilgokai bastėsi. Pakaks vėpsoti, jį apėmė troškimas veikti. Simonas rūpestingai rengėsi: kompiuterių patalpa, judesio jutikliai, stebėjimo kameros, kodų deriniai, vyriausiasis kasininkas, direktorius. Kartais jam atrodydavo, kad gali iš šalies stebėti save, įsitraukusį į reikalus. Kai sužinojo viską, ką privalėjo žinoti, nuėjo į miestą, į taupomąją kasą, ir ėmė sekioti vyriausiąjį kasininką su direktoriumi: šie išjungė judesio jutiklį, dviem raktais vienu metu atrakino seifų patalpą ir įstūmė vidun pinigų prikrautą vežimėlį. Simonas sliūkino jiems įkandin. Vyrai sukrovė pinigus į vieną iš seifų, išėjo iš patalpos, įjungė judesio jutiklį, Simonas liko viduje. Vos tik durys užsidarė, jis, oro duobė, žengė žingsnį, pradėjo veikti judesio jutiklis, atėjo vyrai, viską patikrino, pagūžčiojo pečiais. Šį žaidimą Simonas kartojo ir

kartojo, kol iškviesti technikai, bejėgiškai pasikrapštę pakaušius, išjungė mechanizmą. Defektas, techninis gedimas, nuodugnios patikros būtinybė, remontas ryt iš pat ankstyvo ryto.

Simonas porą valandų palaukė, paskui išjungė kameras. Tam buvo skirtas jungiklis kitoje kamerų korpusų pusėje. Dabar turėjo nedaug laiko. Išsitraukė kišeninį žibintuvėlį, sukando jį dantimis, surinko skaičių derinį, paėmė penkis pakelius šimto eurų banknotų, tik penkis, tiek pakaks, penki yra kaip tik tiek, kad dingimas nekristų į akis, susikišo grobį po marškiniais, penkiasdešimt tūkstančių eurų, užrakino seifą ir pasitraukė į kampą. Atėjo saugos vyrai. Patikrino kameras. Pajunginėjo jungiklius. Seifo durys buvo užrakintos, niekas įtarimo nekėlė. Techninis gedimas. Techninis gedimas, visas gyvenimas yra techninis gedimas, Simonas užgniaužė juoką. Bet jie susisuko taip greitai, kad nebuvo progos nepastebimai išslinkti iš patalpos, tad jam neliko nieko kita, kaip ten pasilikti. Visai nakčiai.

Dar niekada jis nebuvo užmigęs su kepure ir nenutuokė, ką tai jam reikštų. Simonas užsidėjo ranką ant galvos. Seniai buvo pripratęs prie kepurės. Ją dėvėdamas kaskart jautėsi vis tvirčiau. Bet kaip su ja užmigti? Gal verčiau nemiegoti? Jis švytavo po auksinę vienutę, kad prasiblaškytų, leido atmintyje kino filmų garso takelius, vis apsistodamas ties Makso Štainerio muzika

kino filmui *Siera Madrės lobis*[14]. Štaineris gyveno dar tais laikais, kai muzika filmuose pasigirsdavo tik leidžiant pradžios ir pabaigos titrus, o per patį filmą ji skambėdavo tik tuomet, jei ekrane būdavo matyti baro pianistas, gramofonas ar visas orkestras, kad žiūrovui nereiktų sukti galvos, iš kur visą laiką girdėti ta muzika. Štaineris buvo vienas iš pirmųjų, kurie muziką pasitelkė kaip foną scenoms paryškinti nerodant akivaizdžių jos šaltinių. Simonas pritūpė ant grindų, baiminosi užmigti su kepure, tačiau paskui nuovargio nebepakėlė ir sėdėdamas palei sieną paniro į tamsą. Po kelių valandų nubudo, pažvelgė į laikrodį, truputis po septintos, kitas rytas, jis žinojo – tuoj prasidės. Tai buvo pamėkliškas besapnis miegas, Simonas jautėsi budresnis, atidesnis, labiau susikaupęs, visam kam imlesnis. Stovėjo palinkęs prie durų, pasirengęs šuoliui tarsi gyvūnas. Šiltas, gilus jausmas, kad pagaliau esi savo vietoje. Dabar su šiuo įnagiu ant galvos jis užkariaus pasaulį. Čia tėra juokinga pradžia, man nieko nenutiks, ir kai durys į prieškambarį atsidarė, užsidegė šviesa ir įžengė vyrai, Simonas, mintyse švilpiniuodamas Džono Viljamso[15] muziką iš filmo

[14] *The Treasure of the Sierra Madre* (angl.) – 1948 m. JAV režisieriaus Johno Hustono filmas pagal to paties pavadinimo B. Traveno romaną (su pagrindiniais aktoriais Humphrey'u Bogartu ir Walteriu Hustonu).

[15] Johnas Williamsas (g. 1932) – JAV kompozitorius, dirigentas ir filmų muzikos prodiuseris. Nuo 1970 m. laikomas vienu iš garsiausių filmams muziką rašančių kompozitorių.

Pagauk mane, jei gali[16], išėjo iš seifų patalpos, grįžtelėjo ir pamatė, kaip vyrai krauna pinigus į vežimėlį, užrakina seifą, – jie nieko nepastebėjo. Išėjęs laukan Simonas norėjo šaukti iš džiaugsmo. Jis neišleido nė garselio, išrėkė mintyse. Ėmęs nešioti kepurę, jis tai ir tedarė – šaukė mintyse. Iš džiaugsmo, pykčio, skausmo. Jis ėjo strykčiodamas gatvėmis, praėjo pro benamį, miegantį parke, greta jo gulėjo mantos maišai. Netverdamas savyje Simonas išsitraukė iš už marškinių pluoštelį šimtinių, įkišo į vieną iš maišelių ir patraukė tolyn jausdamasis it koks Robinas Hudas, mintyse švilpiniavo uvertiūrą iš kino filmo su Erolu Flinu[17], bet staiga stabtelėjo. Jo dėmesį patraukė žmonių šešėliai. Jie mindo savo šešėlius, pamanė Simonas. Kai saulė šviečia iš už nugaros, jie žirglioja per juodus savo kontūrus ir vis dėlto niekada jų nepasiveja. Jis pažvelgė žemėn – jo paties šešėlio nebuvo. Esu kitoks, nusijuokė ir pažvelgė aukštyn. Esu kitoks nei jūs visi. Net saulė negali manęs matyti.

Parėjęs namo iškrovė pinigus ant stalo. Pajuto, kaip jis iš vidaus mažėja, jam dingojosi, kad jis bąla, kad mėšlungiškai traukiasi skrandis, nes žino, kas laukia:

[16] *Catch Me If You Can* (angl.) – 2002 m. Steveno Spielbergo režisuotas filmas su Leonardo Di Caprio, pagrindinio Franko Abagnalės, genialaus sukčiaus, XX a. kriminalinės legendos, vaidmens atlikėju.

[17] Errolas Flynnas (1909–1959) – australų ir amerikiečių kino aktorius, suvaidinęs Robiną Hudą režisierių Michaelio Curtizo ir Williamo Keighley'o 1938 m. filme *Robino Hudo nuotykiai* (angl. *The Adventures of Robin Hood*).

privalu nusiimti kepurę. Žinojo, kad nudiegs tas skausmas, kaskart aštresnis: juo ilgiau išbūdavo su kepure, juo smarkiau smogdavo. Minutę pamąstė, pirmą kartą šovė į galvą mintis: „O jeigu kepurės visai nebenusiimčiau?“ Bet išsyk ją, tą mintį, ištrynė lyg kokį pieštuko brėžį. „O jei visam laikui likčiau su ja?“ Ne. Šito jis negalėjo. Simonas pakėlė rankas, patraukė už kepurės ir pajuto, kaip sunkiai ji atsiplėšia, tuomet sutelkė visas jėgas, truktelėjo, suriko, skausmas lyg ugnis lyžtelėjo per plaukus, odą, kaušo šarvą, palytėjo nervų sistemos gilumas, o iš ten sruveno kūnu žemyn, silpo, menko, varvėjo per kojas ir pėdas žemėn. Simonas atsimerkė ir paleido iš rankų kepurę, nes ji buvo kruvina, viduje stirksojo prilipęs plaukų kuokštas. Truputį atsidavė svilėsiais. Tuoj pat iškilo Gregoro paveikslas: Gregoras Štrakas su skara ir šiaudine skrybėle, Gregoras, paniškai besikasantis, paklaikusiu žvilgsniu. Staiga iššoko daug klausimų. Kuo kepurė pavertė Gregorą ir kuo pavers jį, Simoną? Kaip ji apskritai veikia? Iš kur ji atsirado? Kur Gregoras ją rado ir kodėl paslėpė jo namuose? Ar skausmas toliau stiprės, ar ir jis neteks plaukų ir vieną dieną liks su skara bei šiaudine skrybėle kaip Gregoras? Simonas paliko kepurę gulėti, nebeturėjo pasirinkimo ir pagaliau ėmėsi lagamino.

Gregoro lagaminą buvo nerūpestingai palikęs pastalėje. Atsinešė įrankių dėžę ir knebinėjo užraktą, kol šis atšoko. Lagamine buvo laikraščiai. Simonas rausėsi

ir vartė, prapjovė lagamino pamušalą, dugną, šonus, galiausiai ant svetainės stalo riogsojo tik lagamino liekanos, tačiau viduje, be senų laikraščių, nieko nerado. Simonas juos peržiūrėjo. Bevertis popierius, daugiausia mišrios žinios, kartais iš regionų, šen bei ten sportas, keletas lapų politikos ar ekonomikos naujienų. Simonas atsiduso. Slapčia nujautė, kad lagaminas – viso labo manevras, kuriuo Gregoras norėjo nukreipti dėmesį nuo maišelio spintoje, ne kas kita, kaip kepurės užmaskavimas. Simonas ilgai mąstė, paskui čiupo telefoną, surinko informacijos numerį, pasakė ieškąs Anželikos Štrak ir nurodė Gregoro gimimo vietą, paskui paprašė sujungiamas, pasisveikino su Gregoro motina, prisistatė pavarde, ir ponia Štrak išsyk sumojo, su kuo kalbanti.

– Tai tu? – nustebusi paklausė.

– Taip, aš, – patvirtino Simonas.

– Ko nori?

Simono nenustebino, kad moteris jį tujino. Jai jis tebebuvo aštuoniolikmetis jaunuolis.

– Norėčiau pasikalbėti su jūsų sūnumi, – paaiškino Simonas.

– Kodėl skambini?

– Klasės susitikimas.

– Negaliu niekam sakyti, kur jis gyvena.

– Bet *man* juk galite pasakyti, ponia Štrak. Ką jis veikia? Kaip jam sekasi?

– Gerai. Gerai. Per tą laiką praturtėjo.

– Ar gyvena Vokietijoje?

– Taip.

– O kur?

– Aš negaliu...

– Paprasčiausiai duokite man jo numerį. Tuomet jis pats galės spręsti, ar man pasakyti, kur gyvenąs, ar ne.

– O iš kur man žinoti, kad tikrai esi Simonas?

– Negi neatpažįstate mano balso?

– Anuomet buvai vaikas.

– Taip. Ar norite, kad pasakyčiau kai ką, ką gali žinoti tik Simonas Blochas?

– Kuo vardu berniukas, kuris anuomet...

– Karstenas. Karstenas Gūlis.

– O kur jis gyveno?

– Liepų gatvėje 45.

– Kokia buvo tavo motinos mergautinė pavardė?

– Agatė Štriomer.

– Žmogau, Agatė... Juk ji jau seniai mirusi? Labai gaila. Tokios draugės, kaip mudvi su Agate, tai yra žinai... Minutėlę.

Padėjo ant stalo ragelį, žingsniai nutolo, pakėlė ragelį, pasigirdo balsas, pasakė numerį. Simonas padėkojo ir baigė pokalbį, žiūrėjo į lapelį, ant kurio iškeverzojo numerį, Gregoro numerį, jau norėjo jį surinkti, delsė, vėliau, tarė sau, paskiau, ne dabar, rytoj jam paskambinsiu, bet šitaip galvodamas jau žinojo, kad ir rytoj Gregorui nepaskambins. Jei paskambintų, turėtų pasakyti, kad

jis, Simonas, rado kepurę. Jo baimė, kad Gregoras gali pareikalauti grąžinti kepurę, buvo didesnė už smalsumą sužinoti, kaip čia yra su ja. „Mano kepurė, – kuždėjo, pakėlė ją, valė, – mano kepurė, mano kepurė.“ Argi jis ne padėties šeimininkas? Juk gali daryti, ką panorėjęs. Ateitis plytėjo priešais lyg jūra, atvira į visas puses, o jūros viduryje – Simonas Blochas apverstoje savo riešuto kevalo puselėje galėjo irtis, kur širdis geidžia. O tas deginantis skausmas nusiimant kepurę? Juokinga! Tai skausmas daro žmogų žmogumi. Tik per skausmą gaunamas gyvenimas. Žmogus be skausmo neįsivaizduojamas. O kūnas yra ne kas kita, kaip skausmo mūšio laukas. Kūnas arba galva. „Ne, turiu džiaugtis, kad nusiėmiau kepurę. Skausmas yra ženklas, jog gyvenu, intensyviai gyvenu, taip intensyviai kaip niekada anksčiau.“

15

Po telefoninio pokalbio su Gregoro motina Simonas jautėsi linksmas. Seniai nebuvo bendravęs su jokiu žmogumi. Staiga pajuto didžiulį poreikį dabar pat pasikalbėti, susigrūdo kepurę po marškiniais, paskambino į ponios Kubelik duris, pasisveikino, paklausė, ar viskas esą gerai, sakė panūdęs žvilgtelėti, kaip jai einasi. Ponia Kubelik nusišypsojo, pakvietė užeiti, atsisėdo prie virtuvės stalo ir juodame sulankstytame popieriuje karpė skyles. Simonas išbuvo geras dvi valandas ir išgėrė du puodelius kavos. Šįsyk šnekėjo jis, nesuteikdamas kaimynei progos jį pertarti. Liejo žodžius apie skausmą, kad skausme gimstama, gyvenama ir miršta, leidosi minčių nuplukdomas ir į skausmo temą muzikoje. Jis nenutuokė, ar ponia Kubelik įstengia sekti jo išvedžiojimus, senutė gelbėjosi savo karpiniais, ir žirklių čerškėjimas postringaujantį Simoną veikė raminamai. Jis kalbėjo apie Klaudijų Monteverdį, kuriam kadaise buvo priekaištaujama už klasikinio kontrapunkto laužymą, esą

tai sukelia ausų skausmą. O juk nusižengta taisyklėms, anot Simono, tik bandant sukurti tekstui muziką. Kai madrigale suskambėdavo žodžiai: „Tie skausmai, kuriuos junti, yra mano, ne tavo kančios“, Monteverdis kažkaip perverdavo prie normų pripratusių klausytojų ausis. Taip Simonas liejosi dar kurį laiką, paskui staiga sušuko:

– Ko vertas konsonansas be disonanso? *Dur* be *moll*? Diatonika be chromatinės dermės? Muzika gyva ne kuo kitu, o skausmu, gyva tuo, kad nepajėgiame ištverti nedarnaus akordo. Nedarnumas yra darnos sąlyga, skausmas yra laimės sąlyga.

Ponia Kubelik vis dar spoksojo į savo karpinius, Simonas kalbėjo kaip kalbėjęs, kol nebeturėjo ką pasakyti.

– Ar žinote, kas tai? – paklausė ponia Kubelik rodydama į juodą lapą savo rankoje.

– Karpinys, – netvirtai atsakė Simonas.

Ponia Kubelik linktelėjo.

Tyla.

Tyla.

Laikrodis ant sienos tiksėjo, jų gyvenimas trumpėjo.

– Matote šitai? – paklausė ji išlankstydama lapą. – Kas čia?

– Nežinau.

– Slibinas. O šitai? – vėl paklausė ji išlankstydama antrą lapą, kuris menkai skyrėsi nuo pirmojo.

– Irgi slibinas? – abejojo Simonas.

– Usnis.
– Aha.
– O koks oras? – pasidomėjo ponia Kubelik.
– Taigi... – numykė Simonas.
– Dar nebuvau išėjusi laukan.
– Ne?
– O ir ko man ten eiti.
– Suprantu.
– Taigi. Koks?
– Kas?
– Oras.
– Geras.
– Šilta?
– Gana šilta.

Netikėtai Simonas atsisveikino, pasakė pats rasiąs, kaip išeiti, paliko kaimynę sėdėti virtuvėje, o eidamas koridoriumi pasiėmė kepurę ar kepurė pasiėmė jį, dabar jis jau nebeskyrė, atvėrė buto duris, bet paskui vėl užtrenkė jas iš vidaus, norėjo dar kartą pažiūrėti, kaip laikosi ponia Kubelik, tik šįsyk nematomas grįžo į virtuvę ir tyliai spoksojo į nesibaigiantį karpymą; žiūrėjo, kaip vienas po kito atsiranda ir dedami į šalį karpiniai, kaip po kiekvieno karpinio niaukiasi senutės mina, tarsi su kiekvienu karpiniu iš savo kūno iškirptų dalį jėgų gyventi, o galiausiai atnešė šiukšlių dėžę ir viską sušlavė – tiek popieriaus skutelius, tiek pačius karpinius. Ponia Kubelik nuslinko į svetainę, atsigulė ant sofos ir kelias

minutes spoksojo aukštyn, į lubas, paskui staigiai taip kilstelėjo kojį, taip smarkiai, kad šliurė nulėkė nuo pėdos, praskriejo viršum galvos ir galvūgalyje nukrito ant grindų, nors moteris ir bandė ją pagauti; netrukus jau skriejo antra šliurė – ir šitos ji nepagavo. Ponia Kubelik stipriai pliaukštelėjo per kaktą ir suvaitojo:

– Verčiau būčiau mirusi ir palaidota!

Pakartojo sakinį ne virkaudama, o kone oriai įniršusi, paskui sugriebė senamadišką sijoną, užkilusį virš kelių iki pat šlaunų, ir iš visų jėgų bandė perplėšti medžiagą, bet nesėkmingai. Tada susidėjo rankas prie galvos, ir Simonas išvydo keletą sausų ašarų, jos skynėsi kelią, tarsi pirmiausiai būtų norėjusios iššvalgyti, kur joms ristis.

Simonas paliko ponią Kubelik vieną, ir tai, ką dabar darė, darė tarsi savaime. Jis nuskubėjo laiptais žemyn, įkandin vieno kliento įžengė į vaistinę, nuslinko į patalpą su gydymo priemonėmis, kurios niekam nerūpi, ir aptikęs, kur saugomas raktas nuo nuodų spintelės, išėmė vieną buteliuką ir įsidėjo į kišenę. Namie, pažiūrėjęs, ką gi iš tikrųjų pavogė ir kiek tos medžiagos reikia suvartoti, pasidavė bangai, nešančiai jį atgal į ponios Kubelik butą. Veikė televizorius, Valtrauda Kubelik sėdėjo svetainėje. *Verčiau būčiau mirusi ir palaidota!* Simonas pakluso keistam išvadavimo siekiui ir nuėjo į virtuvę. Ant stalo stovėjo vandens butelis be kamštelio, o greta, ant nerto bokalo padėkliuko – iki pusės pripilta

gėlytėmis marginta stiklinė. Ledine ranka Simonas atkimšo buteliuką su pipete, įlašino nuodų, užsuko buteliuką ir išėjo palikęs butą, butelį, stiklinę, vandenį, nuodus ir tik truputėlį toliau esančią ponią Kubelik, kuri, šito nežinodama, gal dar tą patį vakarą išgers nuodų ir jos norai išsipildys. Simonas džiaugėsi nuveiktu darbu, tąnakt nebenusiėmė kepurės, juto nuovargį, jau devintą atsigulė ir užmigo, antrą kartą užmigo kepurėtas, ir kai nubudo, atrodė, jog praėjusi tik akimirka, naktis buvo besapnė, praradusi laiką, tarsi kepurė tą naktį būtų jį pavogusi. Simonas jautėsi dvigubai sustiprėjęs, nuėjo į vonią, aptėškė nebylų veidą vandeniu ir truktelėjo kepurę nuo galvos.

Suriko.

Garsiai.

Garsiau nei kada nors anksčiau buvo rėkęs.

Metė kepurę šalin, virpėjo. Išsyk viską prisiminė. Ponia Kubelik. Nuodai. Vanduo. Butelis. Stiklinė. „Ne aš tai padariau, kepurė“, – sušukęs paspyrė ją tolyn nuo savęs ir išsyk puolė ant kelių, prišliaužęs paėmė ir atsargiai padėjo ant stalo, bet, staiga pasibjaurėjęs, pradėjo spjaudyti jos pusėn, kol vėl pajuto švelnumą, visišką atsidavimą. Vėl glostė, paskui ir vėl pasidygėjęs ja lyg šlykščiu voru pasipurtė ir išėjo iš buto. Buvo tik šešta ryto, ponia Kubelik dar tikriausiai miega, jei dar *gali* miegoti, rūpinosi Simonas, jei vakar neišgėrė vandens. Bekepuris užėjo į kaimynės butą, įsiklausė, nusėlino prie miegamojo,

priglaudė ausį prie durų. Girdėjo knarkimą, krenkštimą, čiulpsėjimą. Atsiduso. Virtuvėje viskas atrodė kaip išvakarėse. Simonas paėmė butelį ir išpylė gėralą į kriauklę, prileido švaraus vandens, supurtė butelį, vėl išpylė lauk ir pakartojo tai keliskart, paskui vėl pripylė pusę butelio iš čiaupo ir stebėjo, kaip vidinėmis butelio sienelėmis šviežias vanduo nuteka nelygiomis drūžėmis. Jam pasisekė, ponia Kubelik gyva, jis išsisuko iš bėdos, atsitiktinumas, vakare ji paprasčiausiai nejuto troškulio, prakeikimas, pyko Simonas, o kad kiek – galėjo ir nepasisekti. Jis niršo, niršo ant savęs ir ant kepurės.

Grįžęs butan į kepurę nesiteikė nė žvilgtelėti, paėmė telefono ragelį, surinko numerį, užrašytą lapelyje prie aparato: Gregoras Štrakas. „Turiu su tavimi pasikalbėti. Dabar. Tučtuojau." Atsiliepė moteriškas balsas.

– Kas jūs? – sušuko Simonas.

– Kas *jūs*? – sulaukė atsakymo.

– Noriu pasikalbėti su Gregoru, – paaiškino Simonas. – Ar tai ne jo numeris?

– Ar žinote, kiek dabar valandų?

– Man tai nerūpi.

– Kaip sužinojote šitą numerį?

– Man pasakė jo motina.

– Ko norite?

– Aš – Simonas Blochas.

Anapus tyla.

– Jums žinoma mano pavardė?

– Gregoras apie jus pasakojo.

– Ir? Ar jis yra?

– Kada paskutinį sykį jį matėte? – paklausė moteris.

– Nežinau, gal prieš keturias savaites.

– Ko jums iš jo reikia?

– Turiu su juo pasikalbėti. Jis įdavė man lagaminą, juodą lagaminą.

– Ir kas?

– Privalėjau saugoti. Turėjo ateiti jo pasiimti. Jis nebeatėjo.

– Ar atidarėte lagaminą?

– Jis uždraudė atidaryti. Kas Gregorui nutiko? Kur jis? Ar galiu su juo pasikalbėti? Kas jūs esate?

– Sandra Štrak. Aš jo žmona.

– O Gregoras?

– Dingo. Prieš du mėnesius.

– Prieš du mėnesius? Vadinasi...

– Būtent. Esate paskutinis, kuris jį matė.

– Ir jis nedavė apie save jokios žinios?

– Ne.

– Man jis sakė, kad yra persekiojamas. Gal jį pagrobė.

– Niekas nereikalavo išpirkos. Sakykite, pone Blochai, nežinau, ar jūsų laikas... Bet gal galėtumėte atvykti? – paklausė Sandra po kelių sekundžių, kurioms slenkant Simonas spoksojo į stambaus pluošto tapetų spurgelius. – Tai būtų svarbu. Gal galėtumėte man atgabenti lagaminą, aš padengsiu visas išlaidas. Arba, jei

jums tai pernelyg kebļu, galiu atsiųsti kurjerį lagaminui paimti.

– O kur man atvažiuoti?

Išgirdus adresą Simonui aptemo akys.

– Liudviko vila? Gešbache? Tame kaime aš užaugau.

– Taip. Gregoras, ko gera, irgi, ar ne?

Simonas niekada nebūtų pamanęs, kad Gregoras, kaip tik jis, sugrįš į vaikystės kaimą, iš kurio norėjo pabėgti nuo tada, kai tik pradėjo mąstyti, tik lauk iš to užkampio, nuolat sakydavo, o dabar jam priklauso Liudviko vila, tai neįmanoma, vila turėjo kainuoti visą kapitalą, ir iš kur Gregoras turėjo...

– Atvažiuosiu, – šūktelėjo Simonas.

– Tai gerai. Kada?

– Prieš šešias galiu būti ten.

– Dėkoju jums.

– Nėra už ką.

Ragelyje supypsėjo. Simonas nuspaudė mygtuką. Padėjo telefoną. Pasitrynė plaukus. Vis dar trynėsi plaukus. Nesiliovė ranka trynęs plaukus. Ne, jis nesitrynė, jis kasėsi. Niežti, galvojo Simonas. Na ir niežti. Ir tuomet dar kartą žvilgtelėjo į baltą sieną, plytinčią ne toliau kaip už pusmetrio nuo jo akių. Nieko nematė. Tik baltumą. Tarsi žiūrėtų į veidrodį. „Sveikas, – tarė sau. Paskui iškošė: – Chi, chi."

16

Société de Mythologie darė solidžios draugijos įspūdį. Internetinis puslapis trimis kalbomis. Prancūzų, anglų, vokiečių. Nuorodos, nuokraipos. Pirmame puslapyje buvo skelbiama draugijos direktoriaus Žako du Lamerė nuotrauka: akiniuotas kostiumuotas vyras, švariai nusiskutęs, su mąstytojo raukšlėmis. Simonas akimirksniu pajuto jo nepakenčiąs. Priminė tą žmogaus tipą, kuris išoriškai nuduoda esąs pranašesnis, geriau išmanantis, bet viduje yra ne kas kita, kaip užkietėjęs fanatikas, siekiantis ne ką nors išgauti iš pasaulio, bet jam ką nors įteigti, tikriau sakant, įspausti savo paties antspaudą. Draugijos pradžios tinklalapyje buvo straipsnių, traktatų, rašinių. Temos: mitologija, sakmės, legendos ir tikrovės turinys jose. Simonas truputėlį panaršė, paskui išsikvietė naršyklės parodytą tekstą apie magišką kepurę prancūzų, anglų, vokiečių kalbomis. Autorius, kažkoks Jozefas Kūnas, šios abejotinos draugijos narys, išvedžiojo, jog reikia skirti magišką kepurę

kaip simbolį ir kaip objektą. „Skaitydami ar rašydami apie magišką kepurę dažniausiai turime galvoje simbolinį to rašinio pobūdį. Mes neturime nė minties, kad tokia kepurė iš tikrųjų galėtų egzistuoti. O juk jos egzistavimo faktas nekelia abejonių." Tiesa, nuo 1963 metų dingę visi kepurės pėdsakai. Labai ilgą laiką ji sukiojosi akiratyje, nors visuomet būta metų, kai kepurė buvo laikyta dingusia be žinios. Jos paieškos – toks buvo teksto autoriaus kredo ir tvirtas draugijos įsitikinimas – nieko neduos. Kas jos ieškos, tas niekada neras. Priešingai: kepurė bus kam nors atnešta, paduota, tapęs jos savininku pats būsi niekuo dėtas, manysi, kad tai atsitiktinumas, bet vos tik kepurė palieka savo slėptuvę, ji tikslo ieško viena pati, ir vargas tam, kuris užsideda kepurę neišsiaiškinęs šio veiksmo padarinių. Simonas persibraukė ranka akis, spragtelėjo pele ir pateko į magiškos kepurės forumą, kuriame galėjai paskaityti įvairių įrašų, tarp jų – vienos grupės, pasivadinusios *Ieškotojais*: tai buvo nuožmūs *Société de Mythologie* priešininkai. Jie tvirtino, kad draugijos nariai patys vaikosi kepurės ir skleidžia klaidinamą mintį, esą kepurės ieškoti nevalia. Galios kepurė: kuris dėvėsiąs kepurę, tas pasikeisiąs, ir nė vienas nevaliosiąs atsispirti jai, nematomumo galiai, niekas neapsaugotas nuo kepurės čiuptuvų, „kepurė suėda tave su oda ir plaukais, tu manai, kad dediesi kepurę, bet tai ji čiumpa tave, tu jau seniai praradai galią valdyti save, savo veiksmus, savo norus. Kepurė ryja tavo min-

tis, kepurė žudo tavo galvos ląsteles, po ja, nespėjęs nė apsidairyti, nebebūsi pats savimi, liks tik kepurė, ryjanti tavo kūną ir tavęs nebepaleidžianti.“ Simonas perskaitė dar kelis kitus įrašus ir netikėtai aptiko kažkokio G. S. atvejį. Nors kalba buvo ir apie *Great Searcher*[18], inicialai G. S. Simono mintyse išsyk pavirto Gregoru Štraku. Tas G. S. prieš kelis mėnesius buvo atsiradęs tarp *Ieškotojų* ir entuziastingai, ne tik finansiškai įkvėpė paieškoms. Faktai: kartu su liliputu, vardu Sebastijanas, G. S. iškeliavo į Meksiką, Jukataną, Rio Beko kryptimi, majų archeologinių kasinėjimų vietų link. Neūžauga buvo rastas negyvas netoli dar neatkastos piramidės ties Kalakmulu, G. S. nebuvo nė pėdsako, pačioje piramidėje buvo aptiktas slaptas koridorius ir rasta kovos ženklų. Būta daugybė spekuliacijų apie tai, kas iš tiesų galėjo ten nutikti: grumtynės dėl kepurės, žmogžudystė, nelaimingas atsitikimas, bet Simonas užvertė puslapį, papurtė galvą, apšlakstė vandeniu veidą ir truputėlį pavaikštinėjo pirmyn atgal. Paskui atsigulė. Buvo dešimta ryto. Nustatė teniso kamuoliuko formos žadintuvą dvyliktai valandai, miegojo neramiai, sapnavo piramides, neūžaugą ir aidintį juoką. Suskambėjusį žadintuvą paėmė nuo naktinio stalelio ir taip stipriai prispaudė prie lūpų, kad šis nutilo.

Prieš pirmą jis stovėjo geležinkelio stotyje. Dešinėje rankoje laikė naujutėlaitį juodą dokumentų lagaminėlį

[18] Didysis Ieškotojas.

su kodiniu užraktu, pridėtą Gregoro laikraščių skutų, ant nugaros nešėsi kuprinę. Simonas privalėjo sau šį tą įrodyti. Įrodyti, kad yra nepriklausomas. Kad gali iš rankų paleisti kepurę, kad jis tebėra žmogus be kepurės. Mąstantis, veiksnus, savarankiškas žmogus iš kūno ir kraujo. Kad netiki tomis ezoterinėms paikystėmis: „...po ja, nespėjęs nė apsidairyti, nebebūsi pats savimi, liks tik kepurė, ryjanti tavo kūną ir tavęs nebepaleidžianti." Tai juokinga. Simonas padėjo maišelį, į kurį buvo sugrūdęs kepurę, bagažo saugojimo spintelėn ir užrakino. Ūmai galvoje sukilo chaotiškos mintys: o kas, jei Gregoras iš tiesų pagrobtas? O pagrobėjai, apakinti draugijos nariai, nieko iš jo neišpešė? Arba jeigu kilus grumtynėms pagrobėjai jį nužudė? Gal paskui jie apieškojo vilą ir nerado kepurės. Jie nujaučia, kad Gregoras bus nunešęs kepurę kam nors kitam. Pagrobėjams nelieka nieko kita, kaip laukti, kol tas kitas tūkstančiais klausimų knibždančia galva ateis į vilą ieškodamas Gregoro. Ne, reikia atsikratyti rakto nuo bagažo saugojimo kameros. Simonas užėjo į raštinės reikmenų parduotuvę, nusipirko voką su oro pūslelių pamušalu, įdėjo į jį bagažo saugojimo kameros raktą, norėjo voką adresuoti sau, bet ir tai jam pasirodė nepatikima, tad ant voko užrašė Mirjam Haketal pavardę, adresą, o siuntėjo vietoje – savo pavardę. Jis įmetė laišką į pašto dėžutę, stovinčią priešais geležinkelio stotį, tikriau sakant, ketino įmesti, bet nevaliojo paleisti voko iš rankų, stirksojo ten

prie plyšio truputėlį virpėdamas ir drąsinosi: „Privalau išsiųsti, aš to noriu, galiu jos atsisakyti.“ Jau lyg ir atsileido gniaužtai, bet greit ir vėl persigalvojo: „Ne, taip neturi būti, verčiau pasiimk kepurę su savimi, kas žino, kam tau gali jos prireikti.“ Staiga kažkas iš užpakalio pliaukštelėjo jam per petį ir tarė:

– Tai bus kas nors iš to ar nebus?

Iš išgąsčio jis paleido voką. Tasai plumptelėjo į dėžę. Pats žengė į šalį užleisdamas vietą žmogui. Tai buvo apvalainas vyriškis, linguojantis galvą.

– Reikia pajėgti apsispręsti! – pamokė jis ir įmetęs voką paliko Simoną stovėti.

Simonas svarstė, ar nevertėtų palaukti, kol ateis laikas išimti laiškus, ir parodžius asmens dokumentą paprašyti paštininko grąžinti voką, bet perskaitė, kad dėžutė bus tuštinama tik šeštą, o tuo laiku jis buvo susitaręs susitikti su Sandra Štrak. Kelionė iki to prisiminimų mėšlu užversto vaikystės užkampio truks apie keturias valandas. Simonas priveržė kuprinės diržą, apėmė keistas nerimas; jis pasielgė, kaip nebuvo elgęsis jau ilgą laiką – nusipirko pakelį cigarečių ir užsirūkė. Pirmoji cigaretė buvo bjauri, dusyk užtraukęs užgesino. Vis dėlto pakelį įsimetė į striukės kišenę.

Erdviame pirmos klasės vagone sėdėjo vos keli žmonės. Gulėjo išdėlioti laikraščiai. Simonas vieną paėmė, ėmė lankstyti, norėjo sau įrodyti, kad tebėra toks, koks buvo anksčiau, susikišo lapus į striukės kišenę, patogiai

įsitaisė, sukryžiavo kojas ir pajuto, kaip sunku susikaupti. Tuomet regiono naujienų skiltyje perskaitė, kad buvo rastas negyvas benamis. Žmogžudystė: vožtelėta buteliu. Be jokio paaiškinamo motyvo. Simonas paprašė vandens. Gėrė. Labai aiškiai įsivaizdavo šią sceną: benamis ištraukia iš savo maišelio pluoštelį šimtinių, parodo bendrui, paskui kyla kivirčas dėl pinigų, dešimt tūkstančių eurų benamiui – visas pasaulis, žmogau, už tiek galima ir nužudyti. Įstrižai priešais, atsigręžusi veidu į jį dabar sėdėjo jauna moteris. Simonas džiaugėsi turįs kur nukreipti dėmesį. Stebėjo ją, plaukus, rankas, svarstė, ką tos rankos pastaruoju metu veikė, ką laikė, apkabino, glostė, o ta burna, ką sakė ta siauralūpė burna, slepianti šaltuko krislą. Ji nusiavė batus ir susikėlė kojas, dabar Simonas apžiūrinėjo jos smakrą, rankas; raudonai lakuoti nagai, plaštakų paviršiuje melsvos gyslos, kaip kiekvieno žmogaus. Staiga Simonui ranka, kaip kūno dalis, pasirodė kažkokia groteskiška. Penki pirštai, kas tai sumanė? Paskui pažvelgė moteriai į akis, ji dėbtelėjo į jį susinervinusi ir garsiai paklausė:

– Gal norite mano nuotraukos?!

Simonas išlemeno atsiprašymą, pakeitė vietą atsisėsdamas kitame vagono gale ir žvelgė pro langą. Jis ką tik spoksojo į moterį. Nesivaržydamas. Nė nemirksėdamas. Pirmą kartą pamiršo, kad yra be kepurės.

17

Mintis apie saugojimo kameroje padėtą kepurę dabar kėlė jam nepaprastą skausmą, tarsi ji būtų ten gulintis, verkiantis ir negalintis ištrūkti kūdikis. Simonas nebebūtų galėjęs pasakyti, kokia liguista logika remdamasis ją tenai užrakino. Susijaudinęs prisiminė jausmą, apimantį prieš pat ją užsivožiant. Kaip rankos nepriklausomai ieško kelio galvos linkui. Kvapas, primenantis riešutinį rudojo sviesto skonį, minkštai šiurkštus paviršius. Kodėl jis nepasiėmė kepurės drauge?! Kodėl voką su saugojimo kameros raktu adresavo ne sau, o tai Haketal?! Jis privalo greitai grįžti, jau ryt anksti ryte. Kad kepurė nepatektų į Mirjam rankas. Simonas prisegė Mirjam raktų ryšulį prie savojo ir iš gilumos iškvėpė.

Kiekvienoje stotelėje stabčiojantis traukinys atvyko į Gešbachą, ir Simonas turėjo dešimt minučių laukti taksi. Prie vilos iš tiesų kabojo lentelė: Sandra ir Gregoras Štrakai. Simonui paskambinus pasigirdo dūzgimas, pinučių vartai atsivėrė. Į namą vedė siauras keliukas.

Sandra stovėjo prie durų ir jį pasveikino. Moteris galėjo būti baigianti trečią dešimtį, juodais palaidais plaukais, liekna, segėjo kelių nesiekiantį sijoną, buvo pasidabinusi papuošalais ir smarkiai išsidažiusi.

– Kada, sakėt, Gregorą matėte paskutinį kartą? – paklausė jiedviem susėdus priešpriešiais.

– Jis mane aplankė, – atsakė Simonas, – maždaug prieš keturias savaites, manyčiau. Įdavė man štai šitą.

Sandra paėmė lagaminą ir pasukiojo užraktą.

– Gregoras daugiau nebepasirodė. Kalbėjo privaląs trumpam išeiti. Jis įšoko į limuziną...

– Kokį limuziną?

– Juodą.

– Ar matėte lentelę su numeriu?

– Ne.

– Ar jis įlipo savo noru?

– Taip.

– Ar matėte, kas sėdėjo prie vairo?

– Ne.

Sandra trumpam paliko jį vieną ir grįžo su įrankiu.

– Ar *jūs* šito imsitės?

Jis linktelėjo ir ėmė knebinėtis. Darbuodamasis pastebėjo Sandros žvilgsnį, nukreiptą į jo plaukus. Taip, pamanė Simonas, reikėtų nusipirkti kepuraitę. Skrybėlę. Skarą. Ką nors. Kad paslėptų slenkančius plaukus. Ir žaizdas. Kai lagamino dangtis atšoko, jis dėjosi smalsaująs, Sandra rausė laikraščių puslapius.

– Gal esama slapto skyrelio? – spėjo ji.

Simonas perpjovė ir lagamino pamušalą.

– Turime šitai skaityti, – nusprendė Sandra rodydama į laikraščius. – Gal rasime kokią nors nuorodą.

Rezultatas nuvylė.

– Ar be šito lagamino Gregoras jums daugiau nieko neįdavė? – paklausė Sandra.

– Ne, – melavo Simonas, nes nežinojo, ar verta Sandrai viską atskleisti.

Čionai jis atvyko iš baimės, norėdamas sužinoti, kaip čia yra su ta kepure, kad kepurė gali paversti jį kitu žmogumi, jam pakenkti. Bet ar tai nėra pavėluota? Ir argi nėra visiškai nesvarbu, ką kepurė daro per jį, su juo ir jame? Jo baimė, *jaučiama kepurei*, pamažu užleido vietą baimei *dėl kepurės*. Nenorėjo jos prarasti. Tad neprasitarė apie kepurę, bet smulkiai papasakojo apie susitikimą su Gregoru. Sandra klausėsi, tylėjo ir įpylė Simonui stiklinę vandens.

– Ar pranešėte policijai? – paklausė Simonas.

– Ne. Yra laiškas. Nuo Gregoro. Prieš du mėnesius radau jį ant stalo. Gregoras rašo norįs dingti. Porai mėnesių. Aš neturinti nerimauti. Jokios policijos. Viskas esą gerai. Jis greitai grįšiąs. Vis dėlto aš *nerimauju*. Noriu žinoti, kas vyksta. O dabar dar labiau. Išgirdusi, ką man papasakojote. Tai nebūdinga Gregorui. Tikriausiai bus kas nors nutikę. Tikėjausi, gal pavyks lagamine rasti kokią nors nuorodą. Jis skrenda į Meksiką, grįžta pa-

kylėtos nuotaikos, o po dienos ant stalo guli šis laiškas, Gregoras dingęs, – paaiškino Sandra, gurkštelėjo vandens ir paklausė: – Ar išmanote kompiuterius?

– Truputėlį, – atsakė Simonas.

– Eikite su manimi.

– Kur?

– Į jo laboratoriją.

Sandra ėjo pirma, atidarė šonines duris ir nutipeno laiptais žemyn, į pusrūsį. Simonas ėjo įkandin ir galvojo apie Meksiką. Apie Sebastijaną, negyvą neužaugą. G. S. Jiedu pateko į erdvų koridorių, apšviečiamą į lubas įleistų žaliai mėlynų šviestuvų – šilta maloni atmosfera. Čia buvo daug durų, atsiveriančių iš koridoriaus kairėn ir dešinėn. Sandra pražingsniavo pro jas, žengė paskutinių durų link, jas atidarė, savaime užsidegė visos šviesos. Patalpa buvo visiškai tuščia, stovėjo vienintelis stalas, kurio kraštinės vargu ar siekė po metrą, o ant stalo – nieko daugiau tik nešiojamasis kompiuteris be laidų. Patalpa buvo gal dvidešimties kvadratinių metrų, be langų, bet dirbtinė šviesa vis dėlto skleidė malonią šilumą.

– Tai laboratorija? – nustebo Simonas.

– Taip.

– Kodėl jis čia pasislėpė?

– Manęs neklauskite. Viršuje esama milžiniškų patalpų su vaizdu į sodą, saulė, ramybė, viskas.

– Ir jis čia dirbo?

– Per dienas ir naktis. Vengė visokio blaškymo. Siekė visiško susikaupimo. Jokios šviesos, jokio paukščio ir jokio šešėlio ant sienos.

– O kodėl jis iškraustė laboratoriją?

– Neiškraustė. Ji visuomet taip atrodė. Gregoras neturi net lapelio užrašams. Sako, kad viską, ko jam reikia, turi kompiuteryje. Jis moka programuoti, apdoroti duomenis, daryti skaičiavimus, ten visas jo pasaulis.

– Bet juk jis turėjo daryti pertraukėles, kai pavargdavo. Ar tuomet pakildavo į viršų?

– Ne. Atsiguldavo čia pat, ant grindų.

– Be čiužinio? Be pagalvės?

– Juo kiečiau, juo geriau, sakydavo jis. Tuomet greičiau atsikeliąs ir tęsiąs darbą. Tai buvo būtinybė, paprasčiausiai jis privalėjo dirbti. Nuolatos.

– O ką konkrečiai dirbo?

– Iš pat pradžių buvo įsidarbinęs firmoje, kuriančioje naršykles. Gregoras išrado algoritmą, dar ir šiandien nešantį jam pinigus.

– O ko jis keliavo į Meksiką?

– Majų paveikslėlių raštas. Piktogramos. Ir majų tyrinėtojams reikia paieškos funkcijų. Gregoras jiems padeda.

Sandra įjungė nešiojamąjį kompiuterį, jis ėmė veikti kur kas greičiau nei Brėnerio ir K° bendrovės kompiuteriai. Tiesą sakant, buvo pasirengęs darbui jau tą pačią sekundę, kai Sandra spustelėjo mygtuką, jau iškart Si-

monas matė tuščią laukelį juodu rėmeliu su paraginimu įrašyti slaptažodį.

– Gal pabandysite? – paprašė Sandra. – Aš prarymojau čia valandų valandas.

– Tam man reikės laiko, – atsakė Simonas.

– Jo čia turėsite. Paruošiau svečių kambarį. Dabar užkąsime, paskui paliksiu jus ramybėje, o jūs pabandysite nulaužti slaptažodį.

Pietūs praėjo maloniai. Sandrai daug kas rūpėjo. Simonas atsakinėjo. Jam buvo gera kalbėti. Bet jei *jis* užduodavo klausimą, Sandra vengdavo atsakyti. Tad po pietų Simonas žinojo tik tiek, kad Gregoras ir Sandra buvo vedę vos dvejus metus, vestuvės įvyko tais pačiais metais, kai jiedu susipažino. Sandra padėjo servetėlę į šalį, paėmė cigaretes ir pasiūlė Simonui, jiedu rūkydami nužingsniavo sofos link, ir Sandra netikėtai paklausė apie Karsteną. Norėjo, kad Simonas papasakotų. Ji žinojo, kaip pati minėjo, visas istorijos detales, bet norėjo išgirsti Simono versiją. Simonas dvejojo, bet Sandra neatlyžo, ir galiausiai jis pasidavė, o pasakodamas pastebėjo, kad žodžiai tarsi drėgni pavilgai vėsina tą išgyvenimą. Simonui baigus kalbėti, Sandra paklausė:

– Ar po tokio ilgo laiko tai jus tebeslegia?

– Ne, – atsakė Simonas ir gurktelėjo. – Bandžiau visa tai pamiršti.

– Jei galėtumėte pasimatyti su Karstenu, ar jūs...

– Ne, ne, nenorėčiau. Ne. Jokiu būdu.

Sandra mįslingai linktelėjo.

– Turite visą naktį slaptažodžiui įminti, – tarė stodamasi.

Simonas išgėrė taurėję likusį vyną. Sandra parodė jam svečių kambarį antrame aukšte ir parlydėjo atgal į laboratoriją.

– Pasimatysime ryt per pusryčius.

Simonas kinktelėjo.

Paskui liko vienas.

Žvelgė į mirgantį monitoriaus paviršių. Čia buvo šalta, jis žvarbo. Įrašykite slaptažodį. Simonas suvedė žodžius *magiška kepurė*. Slaptažodis neteisingas. Simonas vėl bandė: kepurė, maskavimasis, nematoma, nematyti. Nesėkmingai. Privalėjo pagalvoti. Prisiminti žmogų Gregorą, laiką, praleistą su juo; prišaukė iš atminties viską, ką žinojo apie jį, įrašinėjo ir įrašinėjo įvairius žodžius. Jis gimė ūkininkų Štrakų sodyboje, augo kaip pasiturinčių ūkininkų Matildos ir Franco Štrakų sūnus, turėjo ponį Ajaksą, jiedu lankė vaikų darželį *Margaspalvės* viloje, dažnai žaisdavo slėpynių, Gregoras gebėdavo taip pasislėpti, kad niekas neįstengdavo jo rasti, užsispirdavo neišlįsti iš slėptuvės, kad ir kaip būtų šaukiamas, pats niekada nepasirodydavo, o kartą Gregoro paieškos užtruko dvi valandas, auklytė Klara buvo didžiai susirūpinusi, galiausiai jis buvo rastas rūsyje, didžiajame džiovintuve, Gregoras tenai lindėjo ir nesuprato, už ką buvo išbartas. *Dingti*, įrašė Simonas,

tai buvo dažnai Gregoro vartojamas žodis po to įvykio su Karstenu. „Labiausiai norėčiau sprukti, – sakydavo Gregoras, kai jiedu susitikę kalbėdavosi apie tai, kas nutiko, – nenoriu, kad žmonės į mane šitaip spoksotų, kaip dabar spokso – kaip į žmogaus egzistencijos naikintoją." Ne, keturiolikmetis Gregoras šitokių žodžių nevartojo, o jau sulaukęs aštuoniolikos – žmogaus egzistencijos naikintojas. Bet Gregoras negalėjo dingti. Dar negalėjo. Turėjo likti kur buvęs. Laikė brandos egzaminus. Drauge su Simonu. Gregoras prarado gebėjimą būti ramus. Jis nebegalėjo ramiai nusėdėti nieko neveikdamas. Jei jis ramiai sėdįs, sakydavo, iškyla vaizdai. Gregoras mokėsi it patrakęs: skaitė, klausėsi, rijo kalnus knygų, mokytojai buvo sužavėti. Anuomet mokyklose tik pradėta mokyti informatikos, Gregoro arkliuko, dar jam patiko fizika, chemija, biologija; abitūra tebuvo formalumas. Simono reakcija į Karsteno nelaimę buvo visiškai priešinga. Jis ieškojo tylos, kaip pamato savo muzikai, atsidavė svajoms, fantazijoms, muzikos komponavimui mintyse. Jis ėjo per pasaulį ir viską, ką sutikęs, įvilkdavo į garsus. Buvo aišku – Simonas norėjo, privalėjo studijuoti muziką, o Gregorą domino tik informatika ir fizika. Paskui atėjo laikas išsiskirti: „Daugiau nebegaliu tavęs matyti." Tas niekšiškas sakinys, įstrigęs Simono atmintyje kaip joks kitas; ir šito sakinio kompiuteris nepriėmė.

Vykstu į Ameriką, sakė Gregoras.

Ir Amerikoje esama muzikos akademijų, nesutriko Simonas, vyksiu su tavimi.

Ne, nesutiko Gregoras, ne.

Kodėl?

Daugiau nebegaliu tavęs matyti.

Tada tyla. Pataikė. Bet koks spyris į duobutę po krūtine tebūtų buvęs pūstelėjimas, palyginti su šiuo sakiniu. Gregoras pasakė: kai jis matąs Simoną, jis vis dar regįs ir Karsteną. Eisią vis blogyn. „Daugiau nebegaliu tavęs matyti."

„Nebenoriu tavęs matyti. Toliau privalau gyventi vienas. Tai baigsis čia. Neprivalai manęs lydėti į oro uostą. Dėkoju tau už viską. Tuo draugystė ir baigiasi." Tai antras sakinys, nepaleidęs Simono nuo ano išsiskyrimo. Simonas netikėjo savo ausimis. Nepatikėjo ir tada, kai Gregoras iš tikrųjų nusigręžė, nuėjo, nedavė apie save jokios žinios metus, dvejus, trejus, dešimt metų. Simonas patikėjo tik tuomet, kai suvokė, jog jo muzika niekada neskambės filmuose ir jog viskas, ką jis kuria, atliepia tik vidinius vaizdus, ne išorinius.

Pastangos buvo tuščios. Tai buvo beprasmiška. Simonas jau norėjo stotis, staiga jam šovė paskutinė mintis: susitikimas su Gregoru jo bute. Simonas įrašinėjo: skara, šiaudinė skrybėlė, juodas lagaminas, *Aldi* maišelis – viską, ką jis matė – dviratis, tušti kanistrai, limuzinas, daug ką iš to, ką sakė Gregoras. Vis pro šalį. Simonas nuvargęs sudejavo, prisidegė cigaretę, išpūtė dūmus

į lubas, atsilošė, ištiesė kojas ir rankas. Tiesiai virš jo kabojo dūmų jutiklis, mažas, apskritas, rievėtas, Simonas iki šiol jo nepastebėjo. Jis užspaudė cigaretę po stalu ir įgrūdo į pakelį. Dar kartą pažvelgė aukštyn ir po plastmase pamatė raudoną tašką. Užlipo ant kėdės, išgirdo keistą dūzgimą – kamera, užmaskuota dūmų jutiklio pavidalu. Simonas minutėlę spoksojo į ją, nes nesumojo, ką daryti. Paskui išgirdo garsą užnugaryje, staigiai gręžėsi tebestovėdamas ant kėdės, prarado pusiausvyrą, sumosavo rankomis ir nuvirto ant grindų. Užnugaryje buvo girdėti šnopavimas, lyg ir atsiveriančių durų garsas. Šliurinantys žingsniai. Ir Simonas pamatė Gregorą Štraką, einantį link jo. Gregoras ryšėjo pilką skarą, bet buvo jau be skrybėlės.

– Tu?! – nustebo Gregoras.

Simonas, tebesėdėdamas ant grindų, atsakė:

– Taip, Gregorai, tai esu aš, aš, aš.

18

Gregoras palinko prie Simono ir uždėjo rankas ant galvos; ne, jis vėlė Simonui plaukus, žiūrinėjo, čiupinėjo. Simonas nesipriešino, galiausiai Gregoras pritūpė šalimais ant grindų, traukė orą ir mirksėjo.

– Sakyk, jog tai netiesa, – kuždėjo Gregoras. – Ar tu ją radai?

– Ką?

– Kepurę.

– Kokią kepurę?

Bet Simono klausimas neteko prasmės dar neištartas. Tai buvo tik nedrąsus bandymas apmulkinti Gregorą.

– Aš matau. Tau slenka plaukai, jau esama žaizdų.

Simonas gūžtelėjo pečiais.

– Privalai man pasakyti.

– Kodėl?

– Tai gyvybiškai svarbu.

– Kam svarbu?

– Tau, mano mielas.

Simonas tylėjo.

– Žinai, – prašneko Gregoras dabar vėl nebenustygdamas vietoje, – nieko negalėjau padaryti, nenorėjau, kad tu ją rastum, tenorėjau tavo bute paslėpti, tai sudėtinga, supranti, kartu padariau viską, kad jos *nerastum*, tas lagaminas, maišelis spintoje... Dieve, – sušuko Gregoras, – ko tau prireikė toje spintoje, kaip tau šovė į galvą mintis ją apžiūrėti? Spintoje sudėti visokiausi daiktai, kurių niekam nebereikia, o ką darai tu? Užsiropšti ant kėdės ir kraustai seno šlamšto prikrautą spintą, kaip tau tatai toptelėjo?

– Kas man nutiks? – paklausė Simonas.

Gregoras nusijuokė:

– Šito juk nenori žinoti.

– Noriu, – patikino Simonas. – Todėl ir esu čia.

– Tai, ko dabar tavęs paklausiu, – kalbėjo Gegoras pabrėždamas kiekvieną žodį, – yra be galo svarbu. Atidžiai klausykis! Tu radai kepurę. Kada ją radai?

– Netrukus po tavo apsilankymo.

– O kada pirmą kartą užsidėjai?

– Kitą dieną, – prisipažino Simonas.

– Taip seniai? Ar jau patyrei... sąmonės aptemimus?

– Kokius sąmonės aptemimus?

– Kai ką nors darai ir paskui neprisimeni.

– Nežinau, – Simonas pamąstė. – Kaip galėčiau žinoti, jei šito neprisimenu.

– Ar jau žudei? – paklausė Gregoras.

– Ką tokio sakei?!

– Ar jau *galvojai* ką nors nužudyti?

Simonas tylėjo. Skaudėjo griūvant sumuštą kelį.

– Vadinasi, taip? – neatlyžo Gregoras.

Valtrauda Kubelik, nuodai, stiklinė su vandeniu, vandens butelis, jo įsiveržimas į butą, nuodų sunaikinimas.

– Savo kaimynę, – prisipažino Simonas.

– Kodėl?

– Verčiau būčiau mirusi ir palaidota! Taip ji kartojo. Verčiau būčiau mirusi ir palaidota! Pamaniau galįs jai padėti. Galįs išpildyti jos norą. Bet šito nepadariau. Viską atitaisiau, išpyliau nuodus iš butelio, išverčiau į kriauklę.

– Esi įsitikinęs?

– Ką nori tuo pasakyti? – nustebo Simonas.

– Kartais žmogus tik manosi ką padaręs.

– Gal žinau, ką padariau.

– Kaip dabar jautiesi?

– Jaučiuosi pavargęs.

– Kiek išbuvai be kepurės?

– Nežinau. Šešiolika, aštuoniolika valandų.

Gregoras ilgai žiūrėjo į Simoną ir tylėjo.

– Pasakyk pagaliau! – sušuko Simonas.

– Turėk kantrybės, – ramino Gregoras. – Kantrybės.

– Ilgai buvau kantrus. Noriu suprasti, kas čia dedasi. Iš kur čia atsiradai?

– Iš savo laboratorijos.

– Kokios laboratorijos? Maniau, jog čia tavo laboratorija!

– Čia? Kas? Ši patalpa?

– Taip sakė Sandra.

– Kalbėjai su ja?

– Taip, šįvakar.

– Ar ji nieko nepasakojo? Apie Karsteną?

– Apie Karsteną? Ką ji galėtų man papasakoti apie Karsteną? Aš *jai* pasakojau apie Karsteną. Liaukis pagaliau apie tai kalbėjęs, aš noriu, jog atsakytum, kur ta prakeikta laboratorija ir kas joje yra?

– Už sienos. Ten, iš kur atėjau. Slaptos durys. Tik aš galiu atidaryti. Daugiau niekas.

– O kaip yra su kepure? Kas man nutiks?

– Nelygu kaip elgsiesi.

– Kaip suprasti?

– Ar ir toliau dėsies kepurę ant galvos, ar nebesidėsi.

– Kiek ilgai ją nešiojai, Gregorai?

– Penkias savaites.

– O paskui?

– Atnešiau ją tau. Ir čia užsidariau. Turiu apsispręsti, Simonai. Anksčiau ar vėliau. Už ar prieš kepurę. Aš su tuo susidorojau.

Gregoras, parodęs į Simono kiaušą, kalbėjo toliau:

– Sakyčiau, penkis, gal šešis kartus kepurę dar galėsi užsidėti, o paskui, mano mielas, privalėsi apsispręs-

ti, ar dediesi ją paskutinį kartą, ar daugiau nebesidedi. Prarasi save, jei kokį kartą viršaus ją užsimaukšlinsi. Ar jau smarkiai esi nuo jos priklausomas? Ar ji tave šaukia? Tave vilioja? Tai yra pradingimo padarinys. Pradingti, pajausti galią, paslapčiomis traukyti virveles. Kokio stiprumo skausmas?

Simonas tylėjo.

– Skausmas tau ją, tą kepurę, nusiimant?

– Kaskart vis stipresnis.

– Ateis laikas, kai jis bus toks stiprus, kad *nebegalėsi* jos, tos kepuršės, nusiimti, nes skausmas draskys tave į gabalus.

Dabar Gregoras atsistojo. Simonas irgi. Jiedu surėmė žvilgsnius. Sakytum per dvikovą. *Padainuok man dainą apie mirtį*[19]. Simonas lengvai primynė koją, kelio skausmas menko, jis apsižvalgė. Stovėjo nugara į sieną. Gregoras priėjo dar arčiau, veidas buvo atgręžtas į Simoną, ir jis draugo akyse pamatė nerimastingumą, patraukusį jo dėmesį jau per pirmą susitikimą, kažkokią sumaištį, bet staiga tą nerimastingumą pakeitė keistas šaltis, jo burna persikreipė, ir Gregoras ištarė kuo įsakmiausiai:

– Privalai ją sunaikinti.

Simonas tylėjo.

– Turi tą daiktą sunaikinti. Jei šito nepadarysi... Aš šito padaryti neįstengiau, supranti. Bandžiau. Bet ne-

[19] Vokiškas italų režisieriaus Sergio Leone's 1968 m. vesterno *Kartą laukiniuose Vakaruose* (angl. *Once Upon a Time in the West*) pavadinimas.

įstengiau. Per ilgai buvau ją nešiojęs. Ji tave užvaldo, jei per ilgai nešioji. Ji gali sutrukdyti ją sunaikinti. Galvoji, kad esu kvaištelėjęs, ne, nesu. Manai, kad kalbu apie kepurę kaip apie gyvą padarą. Bet aš nevaliojau jos sunaikinti, tegalėjau ją nunešti kam nors kitam. Galėjau ją nunešti tik *tau*. Šitai padaryti dar ne per vėlu. Galiu tau padėti, bet *tu* privalai tai padaryti, galiu būti greta tavęs, kai tu tai darysi, bet privalai ją sunaikinti.

Dabar Gregoras priėjo taip arti, kad jųdviejų nosių galiukai kone lietėsi, ir paklausė:

– Kur ta nelemtoji?

Simonas atsitraukė prie sienos, baiminosi, kad siena staiga atsivers, tarytum banginio snukis, ir praris jį su viskuo, kas jis buvo ir ką turėjo; bijojo Gregoro, to puspročio, mokėjusio kalbėti padrikai ir griežtai; šita baimė reiškė būgštavimą, jog Gregoras gali atimti iš jo kepurę. „Niekada! – mąstė Simonas. – Kad ir kas atsitiktų, kepurės jam niekada neatiduosiu, bet turiu jį kažkaip... Jei dabar pasakysiu tiesą, jis ją pasisavins, nuvažiuos prie Mirjam pašto dėžutės ir ją išlauš, mane čia užrakins, jis stipresnis už mane. Ar tikrai stipresnis? Gerai, kad voką su raktu nusiunčiau ne savo adresu... Ko gi jis nori? Aš privalau, aš noriu, aš..."

– Ne, – tarė Simonas, – šito tau nepasakysiu.

– Ar turi su savimi?

– Tuomet būčiau ją užsidėjęs.

Simonas nujautė, kad jiedu su Gregoru seniai stovi

ringe ir vienas su kitu galynėjasi: jis nenori prarasti kepurės, o Gregoras gviešiasi ją sunaikinti. Todėl Simonas dar kartą sušuko:

– Noriu žinoti, kas tai per daiktas! Ir iš kur ją gavai!

– Svarbu ne tai, iš kur ji, – atrėmė Gregoras, – svarbu, ką dabar darysime. Paslėpiau ją tavo bute, mano mielasai. Pas ką gi dar būčiau galėjęs slėpti? Ketinau atsiimti. Tikėjau, jei mano galva pagis, jei žaizdos užsitrauks, galėsiu vėl ją, kepurę, dėtis. Maniausi ją kada nors atsiimsiąs. Toks buvo planas. Vyliausi, kai atgausiu blaivų protą, kai pasveiksiu, kai galvos žaizdos užgis, tuomet kepurę atsiimsiu. Bet, – sušuko Gregoras staigiai nusiplėšdamas skarą nuo galvos, – jos, tos nelabosios, negyja! Jos neužgis! Niekada!

Gregoro galva buvo plika, Simonas matė keletą randų, kreivus rumbus ant odos, šašus, uždegimus, mėlynas, tamsiai raudonas dėmes, bet nenorėjo leistis įbauginamas. Viskas, ką pasakojo Gregoras, jam atrodė tik naujas bandymas nukreipti dėmesį. Tad Simonas tylutėliai paklausė:

– Klausiu paskutinį sykį: iš kur gavai kepurę?

Gregoras tylėjo.

– Radai ją Meksikoje? – neatlyžo Simonas.

Gregoras nusišypsojo.

– G. S.? Gregoras Štrakas? *Great Searcher?* Buvai ten su neūžauga? Kuo jis buvo vardu? Sebastijanas? Kalakmule?

Gregoras piktdžiugiškai nusijuokė.

– Taigi tai tiesa? – šaukė Simonas. – Sakyk man tiesą!

– Nori tiesos? Yra tiesa. Tiesa, kurios negali nei pamatyti, nei ja patikėti. Tau nepatiks, ta tiesa. Nori išgirsti?

Simonas nereagavo. Gregoras tyliai kalbėjo:

– Tarkime, kepurės paieškos yra nesąmonė. Tarkime, tas ponas Kūnas iš *Société* yra teisus: negalima jos ieškoti, rasti, ne, kepurė žmogui atnešama. Jam įduodama. Kas, – kuždėjo Gregoras, – kas, kaip manai, Simonai, kas *man* būtų galėjęs įduoti kepurę? Kas? – sušuko Gregoras čiupdamas Simoną už apykaklės.

Simonas užsimerkė ir pagaliau ištarė lemtingą žodį, pasakė jį įbaugintas ir be kepurės jausdamasis siaubingai bejėgis, vėžlio patinėlis, netrukus pralaimėsiantis kovą varžovui ledinėje tikrovės dykumoje, netrukus būsiąs apverstas aukštielninkas ir mirsiąs šiurpia mirtimi, lėtas priešmirtinis kūno spurdėjimas saulei kankinamai siurbiant iš kūno syvus; ji tokia karšta, kad paliesta atrodo šalta it ledas, ta saulė, išlydantį kūną ir paliekanti vien tuščią šarvą. Simonas įkvėpė oro ir paklausė:

– Karstenas?

Gregoras jį paleido. Brūkštelėjo rankomis per švarką. Tik dabar Simonas atkreipė dėmesį į tai, kaip elegantiškai Gregoras apsitaisęs, palyginti su paskutiniu jųdviejų susitikimu. Dėvėjo kostiumą, ryšėjo kaklaraištį

su segtuku. Simonui šovė mintis: „Jei man neliks nieko kita, dursiu kaklaraiščio segtuku jam į akį."

– Kas gi dar, – pripažino Gregoras.

– O kur, kur, kur jis yra?

– Jis čia, – atsakė Gregoras. – Viršuje. Name. Jam paskyriau visą viršutinį trečią aukštą. Kai mirė jo motina. Ji buvo vienintelė, ką dar turėjo. Jau dveji metai mirusi. Netiki manimi? Eime, lipkime viršun.

19

Su kiekvienu žingsniu aukštyn Simonas žengė vieną žingsnį apačion, į prisiminimų kambarį, kurį taip ilgai laikė apdangstęs tamsiomis skepetomis. Jo vaikystės namai, tėvai miega, pusė dvyliktos nakties. Bet ką reiškia vaikystės namai, jam buvo keturiolika, jis priėjo prie drabužinės, nukabino nuo kablio tėvo milo paltą, siekiantį kone pėdas, užsismaukė ant kaktos tėvo skrybėlę, atidarė duris ir patyliukais, kad niekas nieko negirdėtų, jas užvėrė. Jis švilpiniavo. Elektrinė gitara. Lūpinė armonikėlė. Jautėsi lyg Čarlzas Bronsonas[20] filme *Padainuok man dainą apie mirtį*. Anuomet Simoną labiausiai elektrino muzika, Edos Dell'Orso[21]

[20] Garsus lietuvių kilmės JAV aktorius Charlesas Dennisas Buchinsky (1921–2003), žinomas Charleso Bronsono pseudonimu. Ypač išpopuliarėjo septintame dešimtmetyje vaidindamas šaltakraujiškus banditus, pagrindinius psichologinių trilerių herojus.

[21] Edda Dell'Orso (Edda Sabatini, g. 1935) – italų dainininkė, išgarsėjusi bendradarbiaudama su filmų muzikos kūrėju Ennio Morricone.

balsas, švilpiniavimas, lūpinė armonikėlė, elektrinė gitara, dambrelis. Morikonė viską paversdavo muzika jau ir ankstyvuosiuose Leonės filmuose: botago kirčiai, smūgiai į priekalą, riaugsėjimas, varpų skambesys, spiegimas. Kai Serdžijas Leonė aplankė kompozitorių Enijų Morikonę norėdamas paprašyti, kad parašytų muziką jo filmui *Už saują dolerių*[22], jiedu vienas kitą atpažino, kartu buvo lankę trečią pagrindinės mokyklos klasę, ir nuo tada Morikonė kūrė muziką visiems Leonės filmams. Buvo daroma taip: Leonė papasakodavo jam istoriją, dar nebūdavo parašytas scenarijus, jis aprašydavo charakterius ir nuotaikas, Morikonė klausydavosi, užsirašinėdavo, pakraustydavo savo kūrinių, netikusių kitiems filmų gamintojams, archyvus, kiekvienam Leonės filmui sukurdavo ir tuziną naujų motyvų, paskui kartu atsirinkdavo, kuris kūrinys tiktų kuriai scenai. Svarbiausia – muzika būdavo įrašoma dar nespėjus pokštelėti pirmo dublio lentelei. Filmavimo aikštelėje stovi milžiniški garsiakalbiai. Filmuojami aktoriai girdi tą pačią muziką, kuri vėliau skambės kino teatruose. Jie juda pagal muziką. Pabaigoje, vykstant dvikovai, aktoriai girdi plazdančią lūpinės armonikėlės melodiją ir elektrinės gitaros sukeltą sprogimą, aidint būtent tiems garsams vypteli, primerkia akis, siauros Bronsono, plie-

[22] Originalus pavadinimas *Per un pugno di dollari* – 1964 m. italų vesternas. Pirmoji režisieriaus Sergio Leone's vadinamosios *Dolerių* trilogijos dalis.

no mėlynumo Fondos[23] akys, žiūrint jaučiasi darnumas. Apskritai, tas Henris Fonda. Pirmąsyk gyvenime jis turėjo vaidinti sukčių, klasikinis *cross-castings* pavyzdys. Iki tol jis vaidindavo tik teigiamus personažus – prezidentus, didvyrius, gelbėtojus. Jis atėjo filmuotis pasidabinęs juodais ūsais ir juodais kontaktiniais lęšiais. Leonė susilaikė nieko nesakęs, bet iš pradžių nefilmavo nė vienos scenos, kurioje turėjo vaidinti Fonda, kasdien atitolindamas šitą savavališką maskaradą. Turėjo praeiti šiek tiek laiko, kol Fonda susivokė, kad jis, piktadarys, turi atrodyti lygiai taip pat, kaip ir vaidindamas gerus žmones, nes taip bjaurūs Fondos poelgiai atrodys dar niekšingesni.

Filmą matėme jau keturis kartus, žiūrėjome slapta, įrašytą į vaizdajuostę, ir jau galėjome sykiu su autoriais pyškinti dialogus, o juk dialogai nėra tokie svarbūs, taip sako pats Leonė, svarbūs vaizdai ir muzika, ir, tiesą sakant, žmonėms visai nereikėtų kalbėti. Jau jo filme *Geras, blogas ir bjaurus*[24] jis pasiekė ribą aktoriams leisdamas tylėti taip ilgai, kol žiūrovai ėmė šūkauti: „Na, pagaliau prabilkite!“ Vis dėlto mąstėme apie dialogus, galvojome, kaip geras blogasis banditas Šajenas nori

[23] Henry Jaynesas Fonda (1905–1982) – garsus JAV kino ir teatro aktorius.

[24] *Il buono, il brutto, il cattivo* (it.) – 1996 m. italų vesternas, režisuotas Sergio Leone's. Pagrindinius vaidmenis atlieka Clintas Eastwoodas, Lee Van Cleefas ir Elli Wallachas.

įbauginti gražiąją Džil ir sako, kad lauke stypso jo vyrai, laukdami, kad jis pakviestų vidun, bet Džil tik tėkšteli jam kavos puodelį ant stalo ir pašaipiai sušnypščia: „Nagi, kvieskite juos! Man tai nieko nereiškia. Nuo to galo negausiu. O po viskam – paimsiu didelį kibirą šilto vandens, ir viskas bus kaip buvę: purvina gyvenimo patirtis nekenkia!“ Galvojome apie Džil bandymą suturėti Lūpinę Armonikėlę filmo pabaigoje, galvojome apie tą jos sakinį „*Sweetwater* tavęs laukia!“ ir šaltą kaip ledas Lūpinės Armonikėlės atsakymą: „Kažkas nuolat laukia!“ Tik daug vėliau supratome šio sakinio, ištarto netrukus po Franko mirties ir prieš pat Šajeno mirtį, prasmę. Tik daug vėliau supratome, kad Lūpinė Armonikėlė sakydamas *kažkas* turėjo omenyje ne žmogų, o mirtį.

Mano tėvų popietėmis nebūdavo namie, ir kai pažiūrėjome filmą penktą kartą, Gregoras supažindino Karsteną su mūsų ketinimu.

Karstenas nurijo seilę.

„Ar eisi drauge?“ – paklausiau.

Karstenas ilgai galvojo, paskui linktelėjo.

Dar turėjome užmušti septynias valandas, kol mes – kiekvienas kas sau – išsėlinome iš tėvų namų ir nubėgome prie Jokūbo bažnyčios. Gregoras ir aš atėjome vienu metu ir išsišiepėme. Prieš pat vidurnaktį pasirodė Karstenas. Patraukėme vilkėdami tuos ilgus, iš tėvų nugvelbtus Leonės filmų stiliaus paltus, į šoną pakreiptomis didelėmis skrybėlėmis ant mūsų keturiolikmečių

galvų, pramuštų ką tik matyto filmo. Gregoras (Frankas) turėjo prisisegęs karnavalui skirtą revolverį, Karstenas (Šajenas) nešėsi, kaip jis sakė, ilgą medžioklinį peilį, mes atlaidžiai šyptelėjome, nes tai tebuvo didelis smailus peilis mėsai iš virtuvės stalčiaus, o aš (Lūpinė Armonikėlė), suprantama, turėjau savo lūpinę armonikėlę. Jau seniai visas melodijas mokėjau atmintinai. Eidamas grojau ir turėjau žiūrėti, kad nepamirščiau kvėpuoti. Mūsų tikslas buvo kapinės.

Perlipome mūrinę tvorą. Užsidegėme kišeninius žibintuvėlius. Vėjas draskė medžius ir krūmus, taip pat ir medinius tyliai girgždančius kryžius, vėjas klebeno portalo spynas ir vartų pinučius mums už nugarų. Gregoras rankoje atsinešė tris lazdeles. Tai buvo lošimas susimokius, o Karstenas, šito nežinodamas, turėjo būti auka.

Kuris ištraukia trumpiausią, tas *laimi*, pareiškė Gregoras pusiau ironiškai.

Ir mes traukėme.

Aš ištraukiau ilgiausią, išsyk tai pamačiau. Karstenui teko antras pagal ilgį. Trumpiausias liko Gregorui. Jis šypsojosi.

Laimėjau, paskelbė.

Karstenas paklausė, ką.

Aš laimėjau, paaiškino Gregoras. Man valia spręsti, kuris turės tai daryti.

Karstenas papurtė galvą ir tarė: aš maniau, kad tai daryti turės tas, kuris ištrauks trumpiausią.

Niekai, nusišaipė Gregoras, juk sakiau, kas ištrauks trumpiausią, tas *laimi*. Ar ne, Simonai?

Ir tuomet aš tai padariau. Linktelėjau. Ir patvirtinau: aišku, juk buvo sutarta. Tas, kas ištraukia trumpiausią, laimi ir gali spręsti.

Staiga Karstenas ėmė virpėti.

O Gregoras paragino: na, tai pirmyn, Karstenai.

Aš nenoriu, pasakė tas.

Privalai, neatlyžo Gregoras.

Aš negaliu, atsikalbinėjo Karstenas.

Gali, pasakiau aš ir pridūriau: ir aš būčiau ėjęs, jei man būtų tekę.

Nebūk mėmė, ragino Gregoras.

Kas gi čia tokio, antrinau aš.

Karstenas pažvelgė į mus. Jo akys akiduobėse gulėjo lyg sustingusios. Tikriausiai tą minutę jis galvojo, jei staiga paspruktų, amžinai liktų nelemtas trečiasis, bet jei jis tai padarytų, jei sugrįžtų ir mums parodytų, ką padarė, galbūt išsikovotų naują vietą, ir mes išvystume jį kitoje šviesoje, bet galbūt tą minutę jis nieko ir negalvojo.

Tu, bailus parše, ištariau stumtelėdamas Karsteną. Jis susvyravo, bet nepargriuvo.

Eime, palikim tą skystablauzdį, burbtelėjo Gregoras nusigręždamas.

Žengėme kelis žingsnius atgal tvoros link ir už nugaros išgirdome tylų cypsintį Karsteno balselį.

Sss... Stokit, šūktelėjo jis.

Mudu stabtelėjome.

Žvelgėme iš šono vienas kitam į išdavikiškas marmūzes.

Nusispjoviau, lyg būčiau burnoje turėjęs kramtomojo tabako.

Grįžome prie Karsteno. Iš palto kišenės jis išsitraukė medžioklinį savo peilį ir tarė: padarysiu tai!

Uždėjau jam ant peties ranką ir pagyriau: šaunus vaikinas. Ir tada paskutinį kartą mačiau Karsteno akis spindint.

Pėdinome į tamsą iki tako atšakos prie Gvido Šviterio kapo. Pasukome į kairę, praėjome pro Lincų, Šveighėferių, Taušnerių šeimų kapus, traukėme karių kapų kryptimi. Nė nepriėję jų sustojome. Dar viena atšaka.

Ana, va ten, parodžiau.

Mes lauksime čia, pasakė Gregoras.

Karstenas linktelėjo. Pažvelgė į mus. Nuėjo. Nuo čia jau vienas. Ten spingsojo tikslas, ir mudu džiaugėmės, kad esame kartu, Gregoras ir aš, dviese, o ne vienas. Vienas kaip Karstenas.

20

Kas tai per jėgos, neduodančios mums ramybės, metančios ant mūsų savo šešėlius? Kylančios iš mūsų pačių, bet nuduodančios, kad ateina iš šalies? Užvaldančios mus, vaikus? Kas tai per košmarai? Bėgimas vietoje, negalėjimas pabėgti, tylus sėlinimas apačion, laiptais žemyn ir būtent tada, kai nori žengti išganingą žingsnį į svetainę, pas tėvus, čiumpa iš už nugaros, iš koridoriaus prarajos, kažkas griebia už pečių ir nepermaldaujamai tempia į tamsias kertes, iki pat skalbyklos, iki pat rūsio, kad kažką mums padarytų, o mes nenutuokiame, kas tai bus, nes, laimė, visuomet laiku nubundame. Bet esama kažko, ko mes bijome kaip nieko kita. Kas tas vyras, kuris mums naktį atplėšus akis, nužengia nuo sienos į kambarį ir sustoja prie lovos? Mes nebijome fizinio smurto, mūsų baimė yra baugulys, kurio neįmanoma nei išaiškinti, nei paaiškinti, baimė, kad pradings tai, kas yra ne tik kūnas.

Karstenas nekreipė dėmesio į gretimais žibintuvėlio šviesoje išnyrančius kapus, nepaisė nei kelio, nei vėjo, šliaužiančio po paltu ir jį truputėlį išpučiančio, nejautė, kad rankos sudrėko, o akys susidrumstė pasitinkant tuoj prasidėsiančias, viską jo gyvenime lemsiančias minutes. Jis paliko Gregorą su Simonu stovėti, nebeatsigręžė, paliko juos užnugaryje, tamsoje. Priešas matė tikslą. Vis dar netikėjo, kad šitai padarys, padėjo peilį ant lango atbrailos, laikydamasis abiem rankom stryktelėjo taip, kad galėtų ant tos atbrailos atsisėsti, paėmė peilį, apsuko jį ir išmušė kriaunų buože stiklą. Veikė greitai ir negalvodamas. Džerkštelėjus stiklui sulaikė kvapą. Dar galėjo paprasčiausiai nulipti žemėn ir pasprukti, bet jis stebėjosi, kad apskritai šitiek valiojo, teliko vienas žingsnis, ilgai nesvarstęs perėmė peilį į kairę ranką, kurioje jau laikė kišeninį žibintuvėlį, dešinę kyštelėjo pro skylę, atidarė langą ir įlipo. Ten stovėjo ir norėjo kvėpuoti, bet vos įstengė. Jis atsidūrė mirusiųjų šarvojimo namuose.

Pastatyti iš baimės, kad žmonės nebūtų palaidoti gyvi, kad būtų galima tris dienas stebėti negyvus kūnus ir įsitikinti, jog jie neberodo jokių gyvybės ženklų, kad karstų vidaus pagaliau nebevagotų kruvinos nagų brėžių žymės, paliekamos žmonių, kurie, per anksti užkasti, atmerkė akis ir apsižiūrėjo esantys dėžėje, iš kurios neišsigelbėsi, – mirusiųjų šarvojimo namai – reliktas, išsaugotas higienos sumetimais. Pastate buvo vėsu, kopyčią primenanti salė, prie jos keletas mažesnių patalpėlių,

kišeninio žibintuvėlio kūgis šokčiojo durų rankenomis ir medžiu. Karstenas nepajėgė nugurkti seilių, kaklas buvo lyg užveržtas, jis vos paėjo, svaigo galva, brūkštelėjo per tarpuakį ir sekundę stabtelėjo. Niekas nesiartino. Jis ėjo toliau. Įžengė pro pirmas duris, nežinojo, kas už jų, liko didžiojoje salėje. Kitos durys kairėje, paskui dešinėje: vienas iš jų jis turėjo atidaryti. Kada nors. Kažkas jo viduje kalbėjo, jog privalo paskubėti, kad neprarastų proto ir kad kaip galima greičiau išeitų laukan. Tada vidun turėtų įeiti jo draugai. Karsteno užduotis – įsmeigti peilį į vieną iš karstų, giliai į medį; Simono ir Gregoro uždavinys – ištraukti tą peilį. Karstenas nežinojo, kur rado drąsos, bet po kurio laiko atidarė duris kairėje, įžengė į kambarėlį, dar vėsesnį nei salė. Pakėlė žibintuvėlį. Ten kažkas gulėjo, šviesos kūgis apšvietė mirusiosios veidą, sena moteris užmerktomis akimis, kurios, regis, bet kada galėjo staiga atsiverti. Karstenas išpuolė iš kambario, tačiau jo galva nespėjo paskui tai, ką jis darė, ji tapo savarankiška, maitinama sapnų ar filmų: jie, mirusieji, kėlėsi, atgijo, paliko lovas ar išlipo iš karstų. Karstenas daugiau nebeatidarinėjo durų, nes jie visur ten gulės ir jo lauks. Salės gale jis pamatė ant grindų du karstus, medis prie medžio, dangtis prie dangčio. Karstenas pribėgo, iš paskos plevėsavo palto skvernai, skrybėlė tebepūpsojo ant galvos, peilis dešinėje rankoje, žibintuvėlis kairėje. Jis žengė paskutinius žingsnius, jau dairėsi išėjimo, ana, langas kairėje, paskui galės prie

jo prilėkti, atidaryti ir iššokti laisvėn. Jis jau buvo prie karstų, jau iškėlė peilį, smūgis privalėjo būti stiprus, kad peilis įsmigtų, smeigdamas Karstenas jau gręžėsi, visai nenorėjo matyti, kur smeigia, peilis įsmigo giliai į karstą, ir akimirką Karstenas patikėjo su užduotimi susidorojęs, bet ta mintis džerkštelėjusi sudužo, lygiai kaip prieš tai sudužo langas, nes Karstenas norėjo pulti lauk, bet negalėjo, jis mušė kojom žemę nepajudėdamas nė žingsnio, nežiūrėjo į karstą, į kurį įbedė peilį, žvelgė į langą, pakėlė ranką, veržėsi prie lango, bet kažkas jį sulaikė, laikė nepermaldaujamai, iš visų jėgų, tai turėjo būti ranka, kaulėta sušvinkusi ranka iš karsto, kurį jis išniekino, sutrūnijusio negyvėlio ranka, ir ta ranka buvo įsikirtusi į jį. Karstenas negali pajudėti iš vietos, ranka gviešiasi jį įsitraukti žemyn, karstan. Tačiau nespėja, Karsteno dvasia subyra lyg kortų namelis, sukrinta nesąmoningumo sūkurin, visa, kas jis yra ir kuo galėjo būti, išnyksta, jis paprasčiausiai pargriūva, lieka gulėti, dabar jis saugus, niekas negali jo pasiekti, netgi jis pats – svaigulys, sąmonės netekimas, pabaiga, saugi vieta; jis nebesužino, kas nutiko, dabar negyvėliai gali daryti, ką panorėję, jam nerūpi, jis paspruko iš pasaulio, atsidūrė beorėje erdvėje, išjungė jį, tą vidinį šviesos jungiklį, dabar čia viskas juoda, dabar jis tėra kūno luitas.

Simonas ir Gregoras stovėjo lauke ir laukė. Apie dvidešimt minučių. Ėmė nerimti. Nežinojo, ką daryti. Taigi laukė. Dar dvidešimt minučių.

Jis bus pasprukęs, piktinosi Gregoras.

Bet jie nedrįso lyg niekur nieko dingti iš kapinių, nes girdėjo dūžtant stiklą, žinojo, kad Karstenas bus išdaužęs lango stiklą, o jei išdaužė, kodėl būtų turėjęs sprukti?

Turime tenai nueiti, pareiškė Simonas.

Drauge buvo lengviau. Jiedu patraukė į kelią. Pamatė iškultą langą ir toliau už kelių langų švytėjimą.

Jis viduje, pasakė Simonas.

Kodėl jis neišeina? Gregoras stebėjosi.

Kodėl nejuda šviesa?

Ką jis ten veikia?

Jie įlipo į šarvojimo namus ir susikibę rankomis sėlino Karsteno nueitu keliu, matė atplėštas duris, pro jas nepažvelgė, toliau, salės gale, pamatė šviesą. Prisiartino. Čia kažkas buvo ne taip. Kišeninis žibintuvėlis gulėjo ant grindų. Jiedu pribėgo, priklaupė prie Karsteno, jis tysojo kaip ilgas, lempų šviesoje bolavo akių baltymai, skrybėlė nukritusi nuo galvos, plaukai šlaputėliai. Simonas išgirdo lekavimą, pamatė seiles ant lūpų, peilį, styrantį ant dangčio. Bet peilis buvo įsmigęs ne tik į karstą, o ir į dešinį palto skverną. Gręždamasis Karstenas bus prikalęs pats save, peilį į karstą įbedė perdurdamas palto skverną, ir Gregoras su Simonu išsyk sumojo, kas bus nutikę. Jie išlaisvino kažkaip palaimingai besišypsantį draugą, čiupo jį, Simonas dar paėmė peilį, Gregoras – Karsteno skrybėlę ir kišeninį žibintuvėlį, drauge

nutempė jį prie lango, iškėlė laukan, išvilko iš kapinių į šviesą po žibintu. Jie daužė jam per veidą, iš pradžių lengvai, paskui smarkiau, šaukė atsipeikėti, bet, keista, jis neatsipeikėjo, liko kur buvęs, plačiai atmerktomis akimis, vyzdžiai atgręžti į kaukolės vidų tarsi nuo dabar norėtų žiūrėti tik į tai, kas vyksta jo paties viduje, o ne aplinkui, pasaulyje. Visiškas pasitraukimas. Balta rainelės vėliava. Šitai turi praeiti, meldėsi abu pakaitomis drąsindami save. Bet tai nepraėjo, nei tą naktį, kai jiedu viską išbandė, nei pusę dviejų, kai pasidavė ir kreipėsi į ligoninę, nei kitą rytą, nei per kitas savaites, mėnesius, metus. Karstenas liko kur buvęs, uždarytas į save. Kvėpavimas – tik akių dūmimas, gyvas palaidotas, ir niekas nežino, ar jis drasko iki kraujų savo kūno karsto antvožą bandydamas ištrūkti ir vėl dalyvauti čia, kas lig tol buvo jo gyvenimas, gyvenimas tarp žmonių, žmonių, žmonių, ir tie žmonės išgirsta apie jo istoriją, ką išgirdę pasakoja kitiems, tie – tretiems. Tai įgyja savarankišką gyvenimą, ta istorija vadinama *Drąsos išbandymu* ir dažniausiai baigiasi aukos mirtimi, tampa mitu, visi jau yra ją girdėję, niekas ja netiki, bet Simonas su Gregoru yra amžiams prie jos prirakinti, lygiai kaip ir Karstenas amžinai snūduriuos įsitaisęs naujoje sąmonės būsenoje; jis apatiškai leidžiasi maitinamas, apatiškai guli, apatiškai įkvepia ir iškvepia, vienu vieninteliu aklu skrydžiu perskrodžia savo vidinį pasaulį, nes Karstenas pasidavė dvasia ir gulės ten tol, kol pasiduos ir kūnu.

21

Kopiant laiptais aukštyn – Gregoras kostiumuotas, Simonas kordo kelnėmis ir ilgarankoviais marškinėliais po švarku, žaizdota galva – Simonas nuolat kasėsi ją, jo pirštai aptikdavo kuokštus išslinkusių plaukų, kuriuos mėtė žemėn nekreipdamas į juos jokio dėmesio. Susijaudinimas dėl to, kas laukė viršuje, kažkas, ko negalėjo įsivaizduoti, jį vertė kasytis dažniau, nei buvo lig tol pratęs, bet tai jo netrikdė. Jiedu pasiekė pirmą aukštą, užkopė į antrą ir lipo dar aukščiau, į trečią. Gregoras grįžtelėjo į Simoną, tarsi norėdamas įsitikinti, ar tas tebeseka iš paskos. Įžengė į prieškambarį.

– Ten miega slaugė, – paaiškino jis, mostelėjęs į duris po dešinei, pasuko į kairę, perėjo svetainę su milžiniška stikline siena ir balkonu, paskui atsargiai įžengė į kitą kambarį, į tamsųjį, Simonas jam įkandin. Palei sieną Gregoras apgraibomis nupėdino link stovimo šviestuvo ir paskleidė blausią jo šviesą po kambarį, koja nuspaudęs jungiklį: stiklo sienos, užuolaidos, sietynas, pianinas,

kilimai, paveikslai, kambarinis fontanas, muzikos centras, kvapniosios žvakės.

Galiausiai Simonas žvilgsnį nukreipė į lovą.

Lovoje gulėjo Karstenas Gūlis.

Tai turėjo būti jis.

Kada Simonas matė jį paskutinį kartą? Kas buvo likę iš Karsteno: apgamas ant kaklo, dar nepražilę plaukai, kumptelėjusi nosis. Karstenas miegojo. Tikriau sakant, Simonas nebūtų galėjęs pasakyti, ar jis miegojo. Karsteno akys retkarčiais atsiverdavo lyg žuvų žiomenys, tarsi jis norėtų kažką pamatyti silpnoje kambarį vilgančioje prieblandoje. Taip, tai buvo Karsteno akys, žalios, truputėlį į pilkumą, migdolo formos. Simonas nežinojo, kaip elgtis. Atmerktomis akimis miegojo Karstenas, didžiąją dalį savo gyvenimo jis leido miegodamas, niekas nepasikeitė.

– Karstenai, – sukuždėjo Simonas.

Jokios reakcijos.

– Tu jo nepažadinsi, – pasakė Gregoras. – Niekas negali jo pažadinti.

Simonas daug apie tai skaitė. Gregoras irgi. Tais laikais, kai troško sužinoti, kas nutiko Karstenui, tarsi gintaro viduje sustingusiam jų draugui. Šarvojimo namuose Karstenas nenukrito galva žemyn, nesusižeidė smegenų. Organiniu, fiziniu požiūriu buvo sveikas, nebuvo jokios hipoksijos, nieko nebuvo. Psichogeninis ar disociatyvus stuporas, ištikęs po stiprios emocinės reakcijos – taip

greičiausiai būtų galima apibūdinti Karsteno būseną. Bet tokį ilgą laiką? Karstenas buvo viduje įšalęs. Galėjo valgyti, tikriau sakant, buvo galima jį maitinti, pasodinti lovoje, galima visaip lankstyti galūnes – lyg kokiai marionetei sukiojamais sąnariais. Jis galėjo atsimerkti, bet nefiksavo žvilgsnio, balto kaip sniegas ir permatomo kaip muilo burbulai. Jo žvilgsnis buvo negyvas kaip ryklio ir tuščias kaip žaislinio rutuliuko stiklas, jo žvilgsnis buvo nulūžęs kaip nendrė po audros ir nebylus kaip neatrastos olos vidus, jo žvilgsnis buvo ledinis kaip vanduo jūros dugne ir nejudrus kaip senutėlio medžio kamienas.

Simonas prisėdo ant lovos krašto, uždėjo ranką Karstenui ant krūtinės, pabuvo kiek užsimerkęs, prisiminė, kaip sėdėjo prie ligoninės lovos praėjus kelioms dienoms nuo to nutikimo. Anuomet jis dažnai bandydavo pargrąžinti Karsteną į sąmoningą būseną, bet jau netrukus, vos tik susidarė galutinį vaizdą apie buvusius įvykius, Karsteno tėvai uždraudė ir jam, ir Gregorui sūnų lankyti. Simonas jiems prisipažino, kad eiti į kapines buvusi jo mintis, o Gregoras, norėjęs paprasčiausiai atsikratyti visos tos naštos, kuo smulkiausiai papasakojo, kaip visa susiklostė, kodėl būtent Karstenas privalėjo ropštis į šarvojimo namus. Tąsyk Simonas vienas nuslinko prie Gūlių namų, ilgai delsė prieš nuspausdamas skambutį. O kai niekas neatidarė, nes tikriausiai Karsteno motina per užuolaidas bus pamačiusi ateinantį savo sūnaus dvasios žudiką ir nenorėjo jam atverti durų, taigi kai Gūlių

namuose niekas nė nekrustelėjo, Simonas pirmą kartą gyvenime pajuto nuo tol vis dažniau prasiveršiantį gyvenimo įsiūtį, bjaurią neapykantą viskam, kas nutiko ir ką jis matė, įsiūtį, kuris anuomet prie Gūlių namų jį paakino dešinį smilių prispausti prie skambučio ir laikyti dvi, tris, penkias minutes. Nebūtų galėjęs pasakyti, kiek ilgai truko, kol Karsteno motina atplėšė duris ir griežtai jį nužvelgė. Tas žvilgsnis. Tai buvo žvilgsnis kaip riksmas. Bet ji nieko nesakė. Jis irgi tylėjo. Būtų norėjęs ištarti *apgailestauju*, būtų norėjęs pravirkti priešais Gūlių namus, bet negalėjo, viduje buvo sausa; jis matė tik tą žvilgsnį, prarado žadą prieš žvilgsnį motinos, iš kurios viskas buvo atimta: vienturtis vaikas, vienturčio vaiko gyvumas. Simonas būtų norėjęs gauti nuodėmių atleidimą, išgirsti *viskas gerai*, bet motinos lūpos liko it užsiūtos. Jis būtų norėjęs pulti prieš ją ant kelių, bet raumenys atsisakė paklusti. Motina žengtelėjo link jo, stypsančio ten, ant demblio; jis stovėjo atitraukęs pirštą nuo skambučio, bet dar su ore horizontaliai pakibusia ranka, kurios ištiesti pirštai teberodė į skambutį, tarsi ten tupėtų storas voras, dėl kurio būtų norėjęs įspėti motiną. Moteris žengė prie jo vieną lėtą žingsnį ir dešine ranka sudavė per veidą, tai nebuvo antausis, veikiau smūgis, kuriame slypėjo visas jos sielvartas ir neapykanta; paskui išsyk užtrenkė duris, Simonas liko stovėti lauke keletą minučių tebejusdamas smūgį, paskui nuėjo ir daugiau niekados nebesugrįžo. Tas smūgis buvo į gera,

tarsi tepalas užtepė jo sąžinę, skausmas pamažu atlėgo. Bet poveikis greitai praėjo, ir jis kasryt mielai būtų ėjęs į Gūlių namus gauti savo dozės; įsivaizdavo, kaip Karsteno motina kasryt jam suduoda, tačiau tai buvo neįmanoma. Liko vienas su savo kalte. Vienas su Gregoru. Tik jiedu, turėję susidoroti su tuo, su kuo neįmanoma susidoroti, tik jau ne tada, kai tau keturiolika, aštuoniolika, dvidešimt penkeri ir net ne tada, kai tau keturiasdešimt. Jis šito niekada nepamirš. Jei Karstenas būtų miręs ir palaidotas, jei viską, kas buvo nutikę, būtų galima užbaigti... Bet kai šitaip? Tas tyliai vegetuojantis kūnas, kvėpuojantis paminklas tam, ką jiedu padarė, ne...

– Viskas buvo išbandyta, – kalbėjo Gregoras ir išvardijo, ko ėmėsi jo sušaukta mokama gydytojų armija ir kokį vaistų bei techninių priemonių arsenalą jis parūpino jau prieš daugelį metų, kai Karstenas dar gyveno savo motinos namuose, o paskui perkraustytas čionai, mirus Elfrydei Gūl. Septyniolika metų ji sėkmingai kovojo su savo pačios liga, turėdama vienintelį ir paskutinį norą nepalikti sūnaus vieno tokios būklės, kurią Gregoras vadino *Mirtimi karjere*[25]. Motina taip ilgai kovojo, kad staiga išeikvojo visas jėgas ir praėjus trims mėnesiams po aštuoniasdešimtojo gimtadienio pasidavė ligos galiai ir per kelias savaites buvo gyva suėsta ląstelių, nepriklausančių jos kūnui.

[25] Aliuzija į vokiečių režisieriaus Theodoro Kotullos (1928–2001) 1994 m. televizijos filmą (vok. *Tod auf Halde*).

Karstenas. Patiestas ant kankinimų suolo. Pririštas prie savęs. Nepalaužiamas. Nesunaikinamas. Įsigauti į jį. Trumpam. Kartelį tapti tokiam, kaip jis. Pamatyti, ką jis mato. Pajausti, ką jis jaučia. Visas gyvenimas – ėjimas tamsia patalpa. Priekin ištiestomis rankomis, vis apgraibomis, ieškant, vis viliantis saulės spindulio, kuris juk turi gi kada nors pagaliau nušvisti. Bet nenušvinta. Jo nėra. Už uždangstytų akių – vidinė bitė, kuri dar dūzgia ropšdamasi matiniu stiklu, metai po metų ieško išėjimo, tačiau neranda. Niekada neras. Kasparas Hauzeris[26] savo noru. Uždarytas ne išoriniame, o vidiniame patamsyje. Begalinė nervinių skaidulų trajektorijų kilpa. Nukreipta nebe į išorę, susieta tik su savimi minimalioje erdvėje. „O kaip mes? – klausė savęs Simonas. – Ką mes matome, kai žiūrime į Karsteną? Kai prie jo prieiname, jo akių veidrodyje matome patys save."

Dabar Simono galvoje suskambo muzika. Pagrindinis garsas, violončelė be akompanimento, *C*, norintis pradingti, nesiplėtojantis, paprasčiausiai tik *C*, visiškai vienas, be *Es* ir *G*, vien prima be dviejų trūkstamų *moll* akordo dalių, bet vis dėlto niūresnis, nei kada nors galėtų būti *moll* akordas. Violončelės styga virpėjo nenutrūkstamai, Simonas nematė griežėjo, tik stryką ir instrumentą, nematė rankos, laikančios stryką, nematė

[26] Paslaptingas bydermejerio epochos rastinukas, 1828 m. gegužę nežinia iš kur atsiradęs Niurnberge. Menkai mokantis kalbėti, regimai protiškai atsilikęs šešiolikmetis vėliau aiškino ilgus metus buvęs laikomas vienas uždarytas tamsioje patalpoje ir maitinamas vien duona ir vandeniu.

kelių, į kuriuos remtųsi medinis korpusas. *C* nenorėjo trauktis iš galvos, ir Simonas būgštavo, kad tas *C* nuo šiol jį lydės visur, galbūt visą laiką.

– Ar ir tu tai girdi? – paklausė Simonas.

Gregoras neatsakė.

– Ar girdi *C*? – paklausė dar kartą ir atsigręžė Gregoro pusėn.

Jo nebebuvo. Liko tik strykas, kūnas, garsas ir *Mirtis karjere.* Simonas traukėsi, vis dar įsmeigęs akis į Karsteną, tarsi taip būtų galėjęs sutrukdyti tam, kad draugas staiga pakiltų, pažvelgtų jam į akis, ištiestų ranką ir tartų: ką tu padarei? Simonas išėjo iš kambario, gerai žinojo, kur dingo Gregoras, nuskubėjo laiptais žemyn, įlėkė į svečių kambarį ir pamatė, kad jo daiktai išrausti ir paskleisti ant grindų, stalčiai ištraukioti. Simonas neišleido nė garso, žiūrėjo, kaip Gregoras naršo spintą, ir laukė, kol šis galiausiai jį pamatė.

– Kur ji? – subliuvo Gregoras.

– Jos čia nėra, – atsakė Simonas.

– Palikai namie?

– Saugioje vietoje.

– Privalome ją sunaikinti! – šaukė Gregoras.

– Ar tai įmanu?

– Turime pabandyti.

– O kaip?

– Nežinau. Važiuokime. Dabar. Tučtuojau. Negalime gaišti laiko.

Simonas nežinojo, kaip atsikratyti Gregoro. Šitas jo nepaleis. Jis – apsėstasis. Gviešėsi kepurės. Ar jis iš tiesų ketino ją sunaikinti, Simonas nežinojo. Žinojo tik viena: vienintelis jam, Simonui, ką nors reiškiąs daiktas buvo kepurė. Geriausiai būtų, jei jis apsimestų sutinkąs su Gregoro pasiūlymu, jie važiuotų namo dar šiąnakt ir prie Haketal namų abu sergėtų pašto dėžutę. Vos ištraukęs voką iš dėžutės, Simonas vienu vieninteliu smūgiu patiestų Gregorą, nuskubėtų į geležinkelio stotį ir tik užsidėjęs kepurę pasijustų saugus.

– Gerai! – sutiko Simonas tvirtu balsu. – Važiuokime. Dar šiąnakt. Dabar išsyk. Nuvesiu tave tenai.

– Puiku! – nudžiugo Gregoras. – Puiku. Puiku.

– Su viena sąlyga, – pridūrė Simonas.

– Kokia dar sąlyga?

– Pagaliau pasakysi man tiesą, iš kur gavai kepurę.

22

Jie išėjo iš kambario. Nusileido į pirmą aukštą, paskui dar žemiau, į rūsį, užėjo į laboratoriją. Gregoras užrakino duris, nešiojamasis kompiuteris stovėjo savo vietoje, kėdė teberiogsojo apvirtusi, šeimininkas ją pastatė į vietą, Simonas atsistojo jam už nugaros, drauge žvelgė į monitorių.

– Koks slaptažodis? – paklausė Simonas.

– xc9ßU3öZt, – išpyškino Gregoras jį rinkdamas.

– Bandžiau spėti įrašydamas *magiška kepurė*, – pasakė Simonas.

– Menkai mane pažįsti, mano mielas.

Pasirodė kompiuterio darbalaukis, skaičių eilės tamsiame fone, Gregoras kažką spausdino, paskui nuspaudė *Enter*, atsilošė, ir sienoje atsivėrė sienų apmušalais apklijuotos durys.

– Ir tam tau reikalingas nešiojamasis kompiuteris?

– Taip jau yra.

– Tik tam?

– Tik tam.

Jiedu įžengė į koridorių. Gregoras uždegė šviesą, pasirodė rausvai mėlynos plytelės, viskas sterilu, netikroviška. Baltai tinkuotos lubos su tankiai išdėstytais šviestuvėliais. Durys už jų nugarų užsivėrė. Simonas sekė paskui Gregorą, ir jiedu pateko į patalpą, kurioje stovėjo daugybė prietaisų, kompiuterių, aparatų, neoniniai vamzdeliai skleidė šviesą.

– Įsivaizduok, – prabilo Gregoras, – tu stovi prie upės. Ant liepto. Žvelgi į upę. Matai žuvį. Kur yra žuvis?

– Vandenyje.

– Turiu galvoje, ar ji plaukia ten, kur tu ją matai?

– O kur dar?

– Suvokimas, akys, šviesa – visa tai apgaulė. Tu matai daiktus ne tokius ir ne ten, kur jie yra, bet tokius ir ten, kur jie tau atrodo esantys. Žuvis, patikėk, yra truputėlį toliau nei ten, kur tariesi ją matąs. Akis ją prie mūsų pritraukia. Kodėl? Vandens paviršius laužia šviesą. Tai jau girdėta? Tai natūralus procesas, tai pritaikoma konstruojant mikroskopus. Ar žinai, kaip veikia mikroskopas?

– Apytikriai.

– Tik dėl šviesos lūžio vaizdą įmanoma padidinti. Mikroskopai nuolat tobulinami. Tam reikalingos prizmės iš medžiagų, kurios ne paprastai laužia šviesą, o kaskart vis stipriau. Jei pavyktų sukurti medžiagą, turinčią neigiamą lūžio rodiklį...

– Turinčią ką?

– Šviesa ne tik lūžtų, ji, taip sakant, atlūžtų į kitą pusę. Spindulys laužiamas ne tik stipriau, bet ir į kitą pusę. Jis pataiko į medžiagą ir pakeičia kryptį. Tai vadinama neigiamu lūžio rodikliu.

– Kaip tai susiję su kepure?

– Metamedžiaga. Taip vadinama medžiaga, pasižyminti savybėmis, kurių mes ieškome, tai smulkiausios dalelės. Įsivaizduok plauką, žmogaus plauką, vieną iš plaukų, tau išslinkusių pastarosiomis savaitėmis, ir padalyk jį į dalis, tas dalis susmulkink į dar smulkesnes, supjaustyk plauką į tūkstančius juostelių. Ar gali šitai įsivaizduoti?

– Ne.

– Tokia miniatiūrinė turėtų būti metamedžiaga, kad tiktų. Kalbama apie nanometrus. Vienas nanometras yra milijoninė milimetro dalis. Tai sunkiai įsivaizduojami dydžiai. Džeisonas Valentainas, tyrinėtojas iš Berklio, – aš šito klausausi ir garsiai juokiuosi, juk viskas pernykščias sniegas – taigi Valentainas ir jo komanda sudėjo vieną ant kito sidabro ir magnio fluorido sluoksnius, nanometro plonumo sluoksnius, hipermažulyčių kilpų, mažesnių negu šviesos bangų ilgis, tinklą. Dabar tyrinėtojai tą tinklą pjausto įkrautų dalelyčių spinduliu, jie išpjaus iš tos medžiagos prizmę ir paleis į ją šviesą, o kadangi kilpos yra mažesnės už šviesos bangų ilgį, medžiaga reaguoja kaip tankus kūnas. Šviesa laužiama –

neigiamai. Pakeičia savo kryptį. Jiems tai jau pavyksta mikrobangų krosnelėse ir su infraraudonaisiais spinduliais, bet dar nesiseka su saulės šviesa. O man jau prieš penkerius metus pavyko tai padaryti su saulės šviesa.

– Nesuprantu, kurlink lenki.

– Įsivaizduok lazdą, styrančią vandenyje. Vanduo teka apie lazdą ir už jos vėl susilieja. Upė teka tolyn, sakytum lazdos nė nebuvę. Lygiai taip pat ir šviesa: ji pataiko į daiktą, lūžta, bet lūžta už to daikto ir teka toliau lyg niekur nieko. Visa, kas padengiama šia medžiaga, tampa nematoma, nėra ir jokios juodos dėmės. Akis reaguoja taip, lyg ten nieko nebūtų. Vyrukai iš Berklio tai nustatė atsitiktinai, ir aš daug ką atradau atsitiktinai. Kaip manai, ar daug moksle atrandama dėl atsitiktinumų?

– Nori pasakyti, jei būtų galima pagaminti tokią medžiagą, būtų įmanu pradanginti daiktus?

– Tikrai taip.

– Ir tu nori pasakyti, tau tai pavyko?

– Jau prieš kelerius metus turėjau kepurės prototipą, man nebuvo sunku po kepure pradanginti daiktus, bet aš norėjau pradanginti visą žmogų. Turiu pasakyti, kad man padėjo vienas vokiečių fizikas savo publikacija, man reikėjo paskutinės lemiamos nuorodos, ir tai buvo silicio garai. Medžiagą reikėjo apgarinti siliciu.

– Ir tuomet?

– Nurido spinduliuotė.

– Kas tai?

– Išskiriama kepurės. Todėl taip dvokia susvilusia mėsa. Bet tik tada, kai ją užsidedi. Ar niekada negirdėjai spragtelint?

Simonas tylėjo. Net jei ir ne viską suprato, ką jam pasakojo Gregoras, viena jo dalis norėjo suprasti, ką jis kalbėjo.

– O kas viską finansuoja? – paklausė Simonas. – Kas finansuoja šių mokslininkų tyrimus?

– *Raytheon Missile Systems.*

– Karo pramonė?

– O kaip tu manai?

– O tavo tyrimus?

– Aš. Esu turtingas. Gana turtingas. Tik dėl nurido man prireikė Federalinės žvalgybos tarnybos pagalbos. Susitikau su jos žmonėmis Pulache. Juk žinai Pulachą, FŽT būstinę. Privalėjau iš dalies atskleisti savo tyrimus. Ji informuota. Ji labai susidomėjusi. Dėl suprantamų priežasčių. Terorizmas? Išnaikintas! Duomenų apsauga? Juokinga!

– Ir dabar tie iš FŽT tave persekioja?

– Pataikei.

– Ne ezoterikai?

Gregoras nusijuokė.

– Suprask gi, – aiškino jis. – Kai norima pagaminti magišką kepurę, tai ne tam, kad būtų siekiama pradanginti kokį nors gyvą žmogų, bet turint tikslą suklaidinti

kitus žmones, kitų žmonių žvilgsnius, jų vaizdinį suvokimą. Tik tiek. Matomas yra ne žmogus, matoma yra šviesa. Šviesos sklaida. Kai šviesa atsimuša į žmogų, šviesa pasklinda paviršiumi, ir tik todėl žmogus tampa matomas. Todėl, kai tamsu, mes jo ir nematome. Tai ir yra kepurė. Ne daugiau ir ne mažiau. Kūnas dingsta. Drabužiai, viskas, kas slypi po jais. Pradingti. Nuo kitų žmonių žvilgsnių. Tiki manimi? – paklausė Gregoras.

– O kaip čia yra su tomis žaizdomis? Su skausmais? Kaip yra su mintimis po kepure?

– Visa tai nematomumo padariniai.

– O niežulys? Tarsi ant galvos knibždėtų armija utėlių? O plaukų slinkimas?

– Vidinis procesas, – atsakė Gregoras pamažu netekdamas kantrybės ir todėl kitus sakinius dudeno abejingai ir monotoniškai, tarsi jam nebereikėtų stengtis patenkinti beprasmišką pašnekovo smalsumą groteskiškomis mokslo pasakaitėmis. – Skausmas tampa matomas išoriškai, išorinis vidinio skausmo taškas, nervų galai, pakitimas, vykstantis dėvinčio kepurę kūne. Kai tavęs niekas nebemato, kas tuomet esi? Regimu virtęs fantominis skausmas, žmogus – fantomas, be kitų žmonių žvilgsnių. Žmogus – tuštuma, niekas, niekur nesantis; jis kvaista nuo savo galios, galia veda į tuštumą, o vienatvės skausmas pasireiškia skausmu nusiimant kepurę.

Simonas tylėjo. Jautė, kaip primygtinai nori tikėti šia istorija, ji teikė pusėtinai pakenčiamą saugią erdvę,

kurioje galėjo pasislėpti, tad jis daugiau nekamantinėjo. Smulkmenos jam nerūpėjo. O ką silicis? Būtų galėjęs paklausti. Kai jis susinaudoja? O tas užsegimas ant galvos odos? Kažkoks mechanizmas? O pati kepurė? Ar neturėtų ir ji būti nematoma? Ir ką čia Gregoras paisto apie nurido spinduliuotę? Ar apskritai tokios esama? Simonas nebuvo apie tokią girdėjęs, užsimerkė.

Ir paskui šitai: vienintelė mintis – kepurė. Nesvarbu. Jo nebedomino, iš kur ji atsirado. Nebenorėjo šito žinoti. Gal Gregoras yra pamišęs mokslininkas, kaip filme *Nuostabus protas*[27], sirgdamas paranoidine šizofrenija jis daro genialius išradimus, bet moka didelę kainą: persekiojimo manija, FŽV, teroristai? O gal kitapus matomo esama kito pasaulio – mistiški daiktai ir magiškas suvokimas, kepurė Meksikoje, Šventasis neregimybės Gralis. Visa tai jam nerūpėjo. Ar Gregoras kepurę pagamino savo laboratorijoje, ar prie Kalakmulo piramidės nuplėšė neužaugai nuo galvos – visa tai jau neturėjo reikšmės. Nebeturėjo prasmės aiškintis, iš kur kepurė iš tiesų atsirado. Ką jam tai duotų? Nesvarbu, kas buvo tiesa ir apskritai ar kas nors buvo tiesa, ar atitiko kokią nors tikrovės galimybę ir ar apskritai tos tikrovės esama. Jis rado kepurę. Rado, nors neprivalėjo, negalėjo, neturėjo

[27] *A Beautiful Mind* (angl.) – 2001 m. JAV filmas, sukurtas pagal Sylvios Nasar parašytą Nobelio ekonomikos premijos laureato Johno Nasho, susirgusio šizofrenija, biografiją, paženklintą sėkmės ir kančios. Pagrindinį vaidmenį suvaidino Russellas Crowe'as.

teisės. Įvyko kažkas neįsivaizduojama. Nuolat nutinka kas nors, kas neturi, negali, neturi teisės nutikti. Kad ir mirtis. O mes norime paaiškinimų. Mūsų mąstymas nuo gimimo užterštas – ieško priežasties. Pagaliau privalome susitaikyti. Su tuo, kas vyksta. Susitaikyti visam gyvenimui. Paaiškinimai yra juokingiausi proto nykštukai. Niekas negali būti paaiškinta, geriausiu atveju pavyksta aprašyti. Pasaulis negali būti paaiškintas, mirtis negali būti paaiškinta, gyvenimas taip pat. „Ar gali tavo knygos man pasakyti, kas yra mirtis? – klausia Aleksis Zorbaame filme su Mikio Teodorakio muzika[28].– Ne?! – šaukia jis rašytojui. – Tuomet spjaunu į tavo knygas!" Ar gali kokie aiškinimai pasakyti, kas yra gyvenimas? Arba kas yra pasaulis? Prasmė? Kepurė? Ne? Tuomet nusispjauti į tokius aiškinimus. Svarbu tik faktas, *kad* taip yra, kaip yra. Liguistos pastangos kaskart išsigalvoti ką nors nauja, kad parodytume juokingą mūsų būtį, yra ne kas kita, kaip dangtis, pridengiantis baimės puodą, kuris, pristigęs atsakymų, ima bėgti per kraštus. Viena, kas dabar dar svarbu, tai kepurė. Jis, Simonas, rado ją savo spintoje. Ir gana. Jis nenori nė dienos gyventi be jos. Viską padarys, kad apgintų kepurę. Negerai, kad tokiam ilgam laikui paleido ją iš akių. Dabar pasijuto tvirtai apsisprendęs.

[28] Turimas galvoje Michalio Kakogiannio filmas *Graikas Zorba* (1964) pagal graikų rašytojo Nikos Kazantzakio romaną *Graiko Zorbos gyvenimas ir nuotykiai.*

– Eime, – paragino jis.

Gregoras linktelėjo.

Greičiausias pasaulio gyvūnas yra miniatiūrinis voras *patu digua*, pagal kūno dydį dar greitesnis už gepardą, tarė sau Simonas ir nesuprato, iš kur šita mintis, tačiau prisiminė, kaip prieš keletą dienų sėdėjo ant suolo ir ant žemės pamatė tą mažutėlaitį gyvį Bėgiką, kaip jis jį praminė. Tas mažius beprotišku tempu skuodė nuo jo kojų gretimo suolo link, o buvo toks mažulytis, kad jis negalėjo jo dorai įžiūrėti, negalėjo netgi tvirtai pasakyti, jog tas padaras – voras; nematė kojų, kūno, tematė kruopelytę, abstraktų tašką, ir tas taškas tiesiog spruko nuo jo šalin. Bet gal tai tebuvo dėmelė jo regėjimo lauke, *mouches volantes*[29], kartkartėmis atsirandanti akies viduje, stiklakūnio susidrumstimas, *mouches volantes*, skraidančios muselės. Beje, musė, Simonas nugalabijo vieną prieš dvi dienas, vaisinę muselę, *drosophila*. Jis stovėjo prie kriauklės vonioje, staiga atsirado ta musė, išskrido iš nutekamojo vamzdžio, mažytė vaisinė muselė, kuri nieko jam nepadarė, o Simonas sprigtelėjo į ją smiliaus nagu, ir ta išsyk buvo sugrūsta į vidinį savo gyvenimą; vos išsiritusi, jau pražuvusi.

[29] Skraidančios muselės (pranc.).

23

Koridorius į lauką, regis, niekada nesibaigs. Ir apskritai, ar jis veda laukan, ar tik gilyn, į žemės gelmes? Ką jis sumanė, tas vyrukas? Vis dėlto išvydo paskutines duris. Šachta aukštyn.

– Aš eisiu pirmas! – pareiškė Simonas, ir Gregoras praleido jį pirma savęs.

Viršuje Simonas atsirėmė į plieno liuką, atlenkė sklendę ir išlindo. Mėnulio šviesoje neaiškiai juodavo miškas. Šiaip ar taip, pagaliau vėl laisvėje. Gregoras irgi išlipo, uždarė liuką ir pridengė lapais.

– Dabar tu eisi priekyje! – paliepė Simonas.

Gregoras linktelėjo.

Jie priėjo atokią automobilių stovėjimo aikštelę, ten stovėjo tik vienas automobilis, Gregoras spustelėjo raktą, atšoko užrakto kaiščiai, tuo pat metu sužybsėjo žibintai – dėmesio netraukiantis golfas. Simonas klestelėjo ant sėdynės šalia vairuotojo ir slapčiomis stebėjo Gregorą. Beprotis, manė jis. Gregoras, žmogus, uždarytas

savo laboratorijoje, kaip Karstenas uždarytas savo kūne, kaip aš buvau uždarytas savo tvarkingame gyvenime: lankstyti laikraštį, lankstyti laikraštį, lankstyti laikraštį, perskaityti laikraštį ir dirbti, dirbti, dirbti, paskui vėl lankstyti laikraštį, perskaityti laikraštį, lankstyti laikraštį ir klausytis muzikos, klausytis muzikos, klausytis muzikos, eiti pasivaikščioti, eiti pasivaikščioti, eiti pasivaikščioti ir čerpės, čerpės, čerpės, laukti, kol nukris čerpė, dar viena, trečia, jos krinta iš dangaus moliniais kūnais, čerpės lyja ant žmonių galvų, kol nelieka nė vieno, į kurį jos galėtų pataikyti.

Jiedu važiavo į naktį. Greitkeliu. Tik kartą trumpai sustojo prie pakelės restorano, nusipirko kažko pavalgyti ir atsigerti, o Simonas dar ir du pakelius cigarečių. Įvažiavimo į greitkelį juostoje burgzdami rąžėsi ir trūkčiojo krovininiai automobiliai. Dabar Gregoras tauškė be perstogės. Gal kad Simonas daugiau nieko neklausinėtų. Matymas mums atrodo esąs patikimiausias, vizualusis suvokimas kaip duotybė, tikrovė, grindžiama regos organu. Ar būta tokio reiškinio kaip pirmapradė akis? Antraip evoliucija būtų turėjusi keturiasdešimt ar šešiasdešimt kartų iš naujo kurti akį. Bet sunku įsivaizduoti, kad pradžioje būta vienintelės pirmapradės akies vietoj visų tų įvairių akių rūšių, kurių šiandien esama: facetinė musės akis, aštuonios tarantulo akys, išpūstos kūginių sraigių akys, teleskopinės kai kurių moliuskų akys, pelėdų akys, sakalo akys, erelio akys, plyšio, taurės, duo-

butės, lęšio formos akys, ryklio akys, tuščios Karsteno akys. Gregoras svyravo tarp dalykiško analitinio tono ir trumpų emocionalių protrūkių, ėmė karščiuotis prašnekęs apie žmonių kilmę, žiurkes primenančių žinduolių pirmtakus, kurie išgyveno tik todėl, kad ieškojo nišos požeminėse gyvybinėse erdvėse, šviesos vengiančios būtybės; būdamos šiltakraujės, kitaip nei milžiniški ropliai, jos ištvėrė šaltį, prieš šešiasdešimt penkis milijonus metų stojusį po to meteorito smūgio, nušlavusio nuo žemės paviršiaus milžiniškus roplius. Po žeme šliaužiojo žiurkės, žmogaus pirmtakės, po žeme žmonės užbaigia gyvenimą dar ir dabar, kalbėjo Gregoras, kadaise ėdė šaknis ir kirminus, šiandien patys suryjami kirminų ir susiurbiami šaknų. O kadangi gyveno po žeme, žiurkėms nereikėjo spalvinio matymo, skyrė tik juoda ar balta, šviesu ar tamsu, matė judėjimą, neskyrė nei spalvų, nei ultravioletinės, nei poliarizuojančios šviesos. Pradingus milžiniškiems ropliams žiurkžinduoliai išlindo iš urvų ir evoliucionavo į aukštesnes būtybes, į primatus. Primatų akyse išsivystė naujas kūgelių tipas, kad jos išmoktų matyti trijų spalvų vaizdą, genetinės mutacijos jiems leido skirti raudoną ir žalią spalvas. Bet įmanu, kad po tūkstančių metų žmogaus akyje susiformuos ketvirtas kūgelių tipas, kuris jam leis pamatyti pasaulį visai kitoje šviesoje, gal tuomet viskas, ką atpažįstame ir manome, kad tai atitinka tiesą, panardins į visai kitą šviesą, suteiks kitokią formą. Gal tuomet matysime,

ko dabar nematome. Sakalai! Jie vienos akies geltonąja dėme geba įžvelgti tikslą, kitos akies – pažymėti vietą ir įvertinti greitį. Jie viską mato kitaip nei mes. Jie turi receptorius ultravioletiniams spinduliams skirti. Jie nemato pelių, šnarančių žolėse, bet regi jų šlapimą. Jie seka šlapimo pėdsaką ir laukia, kol pelė išsiduos. Bet jei sakalas mato šlapimą ant žemės, o balandis, voras ir vabalas – poliarizuotos šviesos raštus, tai kas mato pasaulį tokį, koks jis iš tiesų yra? Evoliucijai niekada nerūpėjo, kad išsivystytų būtybės, matančios tą, ką galima būtų vadinti tiesa. Tai nebuvo evoliucijos ketinimas, evoliucija niekada neturėjo ketinimų. Visuomet svarbu buvo informacija, reikalinga išgyventi. Akis turi atsirinkti tik tai, kas svarbu. Tiesa niekam nerūpi. Tiesa yra žmogiškoji sąvoka, kuri visiškai beprasmė. Vienintelė svarbi kategorija yra veiksmingumas.

– Tiesos niekas ir nenori žinoti, supranti. Slapčiomis klausiausi politikų, klausiausi vadybininkų, bankų bosų, maniau, atnešiu žmonėms tiesą, pasakysiu jiems, kaip čia yra iš tikrųjų; viskas yra daug blogiau, nei geba įsivaizduoti ciniškiausias aktyvistas. Pasakiau žmonėms, kas kalbama jiems už nugarų, bet nė vienas nenorėjo girdėti tiesos. Veikiau sulaikysi Žemės sukimąsi, nei amžiną sukimąsi žmonių galvose; mintys nori likti prilipusios prie to, kas įgyta, pamėgta, savo pasaulėlio voratinklyje. Geriau būti aklam, nei žinoti. Geriau nereginčiomis akimis į pražūtį nei matančiomis. Vis dėlto

nieko nebegalima pakeisti. Viskas bus taip, kaip bus. Tai man parodė kepurė. Ji mane užvaldė, nežinau, kaip šitai paaiškinti, aš pats nieko nebedariau. Tau tai pažįstama? Aš nežinau, ką *darau*! Nežinau, ką *privalau daryti*! Esi teisus, bet neabejok: tu būsi padarytas! Kiekvieną minutę! Žmonės visais laikais painiojo aktyvą ir pasyvą, tai amžinai jų daroma gramatikos klaida. Aš buvau padarytas po kepure, kepurė darė mane, mane užpuolė tokie reiškiniai, iš pradžių mintys, tai tiesiog užgriuvo mane, tu tai žinai, tikriausiai būsi pajutęs. Nuo kada pradėjau tai justi? Tie balsai, šaukiantys, kalbantys, sakantys tau, ką reikia daryti, nepaleidžiantys. Skausmas. Diena po dienos, juk nežinojau, kaip galėčiau nuo jo... Ir tada šovė mintis: o jei kepurės nebenusiimčiau? Man regis, kai kyla mintis dingti visam laikui, jau būna turbūt per vėlu. Sakyk tiesą, – prašė Gregoras ir staiga tarsi sustingo, nutyko. – Tau buvo kilusi tokia mintis? – paklausė. – Dingti po kepure visiems laikams?

– Kodėl taip manai? – paklausė Simonas.

– Matau žiūrėdamas į tave.

– Dažnai apie tai pagalvodavau. Bet tam neturėčiau drąsos. Aš...

– Tau nebūtų reikėję drąsos! – sušuko Gregoras. – Būtum praradęs protą!

– Kodėl?

– Egzistuoji tik kitų akyse. Jei niekas tavęs nemato, tu negali žinoti, kad esi. Prarasi savimonės jausmą,

klausi savęs: kas aš, tiesą sakant, esu? Ar apskritai esu? Greitai nebežinosi, kas tai yra, tas Aš. Pamirši pats save. Liausiesi egzistavęs. Ištirpsi kaip druska vandenyje.

– Kiti negali manęs matyti, bet jie gali mane girdėti, užuosti, paliesti. Toks ir skirtumas. Mano kūnas lieka apčiuopiamas. Taigi...

– Kaip reaguoja žmonės, kai juos stumteli ar užkalbina būtybė, kurios jie nemato? Tu pasielgi taip du tris sykius ir liaujiesi, nes nebenori matyti mirtinai išgąsdintų veidų. Kiekvienas užkalbintas rikteli. Kiekvienas, kuriam uždedi ant peties ranką, nubėga. Tuomet lieki vienas, o kai esi vienas, esi niekas.

– Žmogus gali egzistuoti pats sau vienas. Be kitų. Ir apskritai: tik tada jis įgyja laisvės atrasti save. Tai, ko jis iš tiesų nori.

– Visuomet esi priklausomas nuo kitų. Negali savęs „išjungti" iš pasaulio.

– Kodėl tuomet tai vadinama *savi*mone?

– Ji negali atsirasti, jei nėra kitų žmonių. Savimonė visuomet į ką nors nukreipta. Be turinio, be tikslo savimonės nebūtų. Savimonė atsiranda ne individo galvoje, o per sąveiką su kitais, kyla ne iš solipsizmo, o iš socialumo.

– Regis, būsi ilgai apie tai mąstęs.

– Savimonė. Lotyniškai ji vadinama *conscientia*. Tai reiškia žinojimą *kartu*, o ne žinojimą *vienam*.

– Žinojimą kartu su kitais?

– Taip, ir daug daugiau. Tas *cons* buvo suprantamas dar ir kitaip. *Conscientia* reiškia ne tik sąmonę, savimonę, bet ir sąžinę. Savo žinojimo žinojimas ir kartu savo kaltės žinojimas.

Simonas tylėjo. Jis žvelgė į spidometro rodyklę, artėjančią prie 160. Gregoras laikė nuspaudęs greičio pedalą iki galo, važiavo taip pat greitai, kaip ir kalbėjo, kad tik nesustotų, kad tik nesustotų.

– Beje, kur turime važiuoti? – atsitokėjo Gregoras.

– Pasakysiu tau.

– Į tavo namus?

– Ne.

– Kur ją paslėpei?

– Turėk kantrybės.

– Tai nepanašu į pasitikėjimą.

– Turime važiuoti į Lybknechto gatvę, prie 57-o numerio.

– Kas ten gyvena?

– Viena mergina.

– Kuo ji vardu?

– Mirjam Haketal.

– Kas jai yra?

– Ji nelaiminga, bet to nežino.

– Ar ten paslėpei kepurę?

– Netiesiogiai.

– Bet?

– Ji gaus laišką.

– Tu jai kepurę nusiuntei paštu?

– Ne kepurę.

– Tai ką?

– Raktą.

– Tinkamą rakinamai dėžutei?

– Tai tu pasakei.

– Kur yra ta rakinama dėžutė?

– Taupomojoje kasoje, – pamelavo Simonas.

Kas nors turi pagaliau prisiimti kepurės misiją – išrinktasis, mąstė Simonas. Ir tada jį suėmė snaudulys. Snaudulys išplukdė deginamai ryškų paveikslą, jis krūptelėjo. Tai buvo apatiškasis Karstenas Gūlis, tyliai sau vegetuojantis it koks šakniastiebis, ir šitaip vegetuodamas jis staiga atsikelia, tik kartą atsistoja per pramiegotą savo gyvenimą. Tai tikriausiai bus nutikę neseniai, prieš du mėnesius Gregoro viloje. Taigi Karstenas paprasčiausiai atsikelia, bet nubunda tik kelioms sekundėms ir stojasi greta lovos, o rankos it rausiančios aklo kurmio letenos sulenda jo vidun, jis įbeda didįjį pirštą į bambą, sukiša rankas į kūną nepraliedamas nė lašo kraujo ir iš savo vidurių ištraukia sušvinkusia mėsa dvokiančią nuostabiai gražią kepurę, laiko ją rankose, žengia prie Gregoro, kuris lyg suakmenėjęs viską stebi, ir užmaukšlina kepurę jam ant galvos. Paskui krinta atgal į lovą ir į apatiją, palieka savo draugą vieną. Ten stovi jis, Gregoras, pradingsta ir sako: nebematau savęs.

24

Jie sustojo ne tiesiai priešais Haketal namą, bet kitapus gatvės, kad galėtų matyti įėjimą. Liko sėdėti automobilyje. Ilsėjosi. Kelionė buvo lyg koks ištisinis maratonas. Nors juos nešė motoras, o ne kojos, abu jautėsi kiaurai permirkę nuo prakaito ir išsekę. Simonas prisidegė cigaretę, nuleido langą ir išpūtė dūmus laukan. Dabar beliko laukti. Jis žvilgtelėjo į laikrodį: ketvirtis po septynių. Kelyje jie tik kartą buvo patekę į stringantį eismą, apie pusę septynių, tuo laiku, kai kasdien važinėjantys į darbą dar tik sėdo į savo automobilius.

– Kada atneša paštą? – paklausė Gregoras.

– Nežinau.

– Kada Haketal išeina iš namų?

– Už pusvalandžio.

– Ką čia taip ilgai veiksime?

– Lauksime.

Retsykiais į automobilį atpūsdavo dūmo sruogą, nors Simonas, atlenkęs riešą, laikė cigaretę lauke. Galiausiai

nuspriegė ją tolyn, ir nuorūka nusirito šaligatviu, dar minutėlę ruseno ir, išleidusi paskutinį dūmą, galutinai užgeso. Simonas užsimerkė. Bandė mintis nukreipti į ką kita. Kuris kompozitorius, klausė savęs, yra pasakęs, kad gera muzika praneša apie įvykius dviem sekundėm anksčiau, nei jie įvyksta? Gal Dimitris Tiomkinas[30]? Dabar Simono galvoje pasigirdo gausmas, dvi ar trys valandos iki tol, kol jis smogs ir nešinas raktu lėks į geležinkelio stotį. Bet gausmas nebuvo muzika, tai buvo ne kas kita, kaip pagrindinis garsas *C*. Simonas krapštinėjo nagus ir nepajėgė prasiblaškyti. Kad ir kiek bandė pro šalį einančius žmones įvilkti į vidinę savo muziką, sekti jų judesius, sugalvoti melodiją, temą kad ir va tam vyrui su portfeliu, kostiumuotajam, motinai, kaire ranka įsitvėrusiai vaikiško vežimėlio, dešine gniaužiančiai keturmečio kumštelį, senai poniai, kriukiu badančiai šaligatvį, trumpą sijoną seginčiai moteriai, kaukšinčiai kulniukais. Kad ir kiek Simonas bandė, jam nepavyko, tai buvo *C*, nuo tada, kai tik pirmą kartą jį išgirdo, taip ir nenutilęs, geriausiu atveju užgožtas golfo variklio; tas *C* slopino bet kokią muziką, kuri būtų galėjusi rastis Simono galvoje. „Šito nebeištversiu, turiu užsidėti kepurę, tikėkimės, paštininkas neateis vienuoliktą ar dvyliktą, tikėkimės, kad Haketal namas stovi jo maršruto pradžioje."

[30] Dimitris Tiomkinas (1894–1979) – iš Rusijos imperijos (dab. Ukrainos) kilęs JAV kino filmų muzikos kūrėjas, daug kartų pristatytas *Oskarui* už geriausią kino filmo muziką ir tris kartus jį pelnęs.

Mirjam segėjo smėlio spalvos sijoną iki kelių, plaukus, kaip visuomet, buvo susirišusi ant pakaušio. Ji įsėdo į savo reno, stovėjusį šoninėje juostoje, žvilgtelėjo į galinio vaizdo veidrodėlį, dirstelėjo pro petį ir pravažiavo pro Gregoro automobilį, o jis nežinojo, kad tai buvo Mirjam Haketal. Prie šviesoforo sutratėjo jos automobilio išmetimo vamzdis, ji palaukė žalios spalvos ir pasuko.

– Tai buvo ji, – pasakė Simonas.

– Užeisime vidun?

– Mes laukiame laiškanešio.

Simonas šito nežinojo: Gregoro kojinėje, visai žemai, prie kulkšnies, buvo įkištas pistoletas, ne didesnis už žirniais šaudantį žaislinį šautuvėlį, bet užtaisytas mirtinais šoviniais; jis ten stirksojo lyg laukdamas progos.

Pusę devynių prasidėjo veiksmas.

Gregoras jį pamatė pirmasis.

– Va! – parodė jis.

Laiškanešys pasirodė gatvės pradžioje, iš trinksinčio geltono vežimėlio traukė laiškus ir mėtė juos į lauke pakabintas dėžutes. Jei dėžutės būdavo pastato viduje, laiptinėje, tai jis turėdavo paskambinti ir laukti, kol gyventojas nuspaus mygtuką ir atidarys, arba iš kišenės išsitraukdavo raktų ryšulį, pats atsirakindavo sunkias namo duris ir minutę pradingdavo pastato viduje, palikdamas ant šaligatvio stovėti rankinį vežimėlį su laiškais. Būtų galima pribėgti ir iš vežimėlio

ištraukti laišką, svarstė Simonas. Betgi kantrybės. Tik nereikia prarasti kantrybės. Tai užtruks. Paskui vaikinas dar šnektelėjo su išeinančiu iš namo vyru, apsitaisiusiu ūkvedžio drabužiais. Jiedu kalbėjosi. Ką jie ten plepa? Dar trys namai, dar trys vargani namai, o laiškanešys stovi sau ir kalbasi. Dieve mano, dabar jis dar ir juokiasi! Ko čia juoktis? Jiedu tikriausiai plepa apie niekus, o mes čia, automobilyje, nebežinome, kaip tverti, norime pagaliau išpulti laukan; gal jie kalbasi apie futbolą, apie orą, apie politiką, apie savo kėglių klubo susitikimą. Dešimt minučių. Simonas rūkė nepavargdamas, pirmas pakelis buvo tuščias, ilgai jis šito neišvers, buvo jau beprarandąs nervus. Tie filmai, kai veiksmas be reikalo ištęsiamas, žiūrovai kankinami, kol įtampa tampa nepakeliama, vis tas pats žaidimas: muzika, atplūstanti ir sakanti žiūrovui, kad jie tuoj aptiks lavoną, bet užuot jį radę, dar varginamai ilgai apieško butą, paskui, galimas daiktas, laukia montažas, grįžimas prie buvusių įvykių. Tai ne kas kita, kaip grynas režisieriaus sadizmas. *Cut to the chase!* sušuko Simonas širdyje. Pjūvis, po kurio rodomi persekiojimai ir gaudynės. „Aš nebegaliu." Pagaliau, po dar kitų dešimties minučių laiškanešys atsisveikino su ūkvedžiu ir lėtai grįžo prie darbo: 63-ias namas, 61-as namas, 59-as namas, 57-as namas, čia, skersai kitapus gatvės. Simonas išsyk atpažino voką. Dabar jau išnyko ir paskutinė dvejonė, kad tai įvyks šiandien, apsisprendimas nebetoli. Laiškanešys paskambino. Durų niekas neatidarė.

– Prakeikimas! – šukužėjo Gregoras. – Mums reikėjo užeiti vidun.

– Aš nežinojau...

– Juk sakiau, kad turėtume užeiti.

– Iš kur galėjau žinoti, kad jis neturi rakto?

Laiškininkas darsyk paskambino į duris. Jeigu niekas jam neatidarys, laiškus jis susidės atgal į krepšį. Trečias skambutis.

– Duok man raktą! – pareikalavo Gregoras.

– Ką?

– Aš tenai nubėgsiu.

– Dar palūkėk.

– Jei jis nepateks vidun, nueis nusinešdamas laišką.

Tuomet suzirzė durų atidarymo mechanizmas. Laiškanešys į telefonspynę šūktelėjo kaip įprasta: „Paštas! Ačiū!“ ir įsmuko pro duris. Rankinis vežimėlis liko lauke. Simonas su Gregoru laukė. Minutę. Laiškanešys grįžo ir toliau ėjo savo keliu, vokas dabar gulėjo Mirjam pašto dėžutėje. Gregoras su Simonu išlipo iš automobilio, atsirakino namo duris, Simonas ėjo priekyje, pasuko už kampo, ir štai – jos, pašto dėžutės. Simonas matė kyšantį voko kampelį, neįstengė valdytis, jam nereikėjo nė rakto, paprasčiausiai išpešė voką. Tuo metu Gregoras jam už nugaros staigiai pasilenkė, iš puskojinės išsitraukė pistoletą, tačiau lygiai tą pačią minutę atsidarė aukšto pertvaros durys ir pasirodė kaimynas, nešinas dviem šiukšlių maišais. Visi trims sekundėms suakmenėjo, kur

stovėję. Gregoras prarado padėties kontrolę, o Simonas atsitokėjo pirmasis ir, pamatęs ginklą, voku su oro pūslelėmis išmušė jį Gregorui iš rankos. Pistoletas terkštelėjo ant žemės už dviejų metrų, Simonas prilėkė, pakėlė ir nukreipė į Gregorą. Šiukšlių maišai iškrito kaimynui iš rankų, per viršų pažiro maisto likučiai, kavos filtrai, plastmasė, popieriai. Paprasčiausiai nudėti Gregorą. Dabar, nedelsiant. Ir bus baigta. Tuomet turėsiu ramybę. Galėsiu ramiai pėdinti į geležinkelio stotį ir pasiimti kepurę. Nupilti. Dabar. Čia. Kaimynui matant. O paskui pirmyn. Simonas delsė. Nieko nedarė. Kaimynas dingo, tikriausiai nuskuodė į butą pranešti policijai.

– Jei žengsi bent žingsnį, nudėsiu! – pagrasino Simonas.

Jis paliko Gregorą stovėti ir išlėkė laukan neatsigręždamas, tenorėjo pasiekti kepurę, bėgo stoties kryptimi. Kairėje pusėje stovėjo šiukšliavežė, riaumojo; prabėgdamas Simonas įmetė pistoletą į šiukšliavežės žiotis, ginklas buvo prarytas, mašina riaugtelėjo, šiukšliavežiai šūktelėjo „ei!“, tačiau Simonas lėkė tolyn, jo šniokštavimas jį pralenkė, jis lėkė įkandin alsavimo, bėgdamas atplėšė voką, išėmė raktą, voką nusviedė šalin, raktą taip tvirtai sugniaužė dešinėje saujoje, kad nuo skausmo liovėsi jį jutęs, tad norėdamas įsitikinti, ar raktą tebeturi, atgniaužė saują, ir raktas barkštelėjo ant šaligatvio. Simonas sustojo. Atsigręžė. Šnopavo. Pasilenkė. Paėmė tą raktą. Vienintelį, svarbiausią savo gyvenimo raktą.

Atsitiesęs pamatė Gregorą, lekiantį iš paskos. Du šimtai metrų. Lekavo. Verčiau būčiau jį nudėjęs. Iškeltas Gregoro kumštis. Simonas nuskuodė tolyn. Liko tik galelis. Jis nepaisė kelio skausmo. O štai galvą niežėjo kaip reikiant, bėgdamas kaire ranka jis kasėsi, rovė plaukus ir barstė pakeliui, tarsi jie būtų neįveikiama kliūtis, lėkė tolyn, ausyse gaudžiant pagrindiniam garsui *C*. Įėjimas į stotį, pagaliau, durys prasivėrė, Simonas nubėgo į kairę, ir, jei išliks ramus, galės išnaudoti savo pranašumą, jam reikėjo vos kelių sekundžių durelėms atrakinti. Simonas suėmė raktą nykščiu ir smiliumi, nepataikė pirmu, nepataikė antru kartu, tik iš trečio karto raktas įsmuko ir pasisuko, durelės atšoko, ir džiaugsmingai sušukęs Simonas ištraukė maišelį. Jis užtrenkė dureles ir išsyk pamatė Gregoro snukį. Vietoj durelių – snukis. Tas šoko ant jo, tigro liuoktelėjimas, parbloškė Simoną ant grindų, maišelis iškrito, jiedu susigrūmė. Simonas sutelkė jėgas, visas jas sudėjo į vieną stiprų stūmį, nusviedė Gregorą nuo savęs, sunkiai pakilo ant kojų, čiupo maišelį. Dabar reikėjo dingti iš čia. Simonas puolė bėgti tualetų pusėn, liuoktelėjo per įėjimo atitvarą, puolė į tualetų patalpą jusdamas į pakaušį kvėpuojant Gregorą, atplėšė kabinos duris, paskui jas uždarė, užsklendė, girdėjo beldimą, šūksnius, Gregorą garsiai riktelint „ne!“ Simonas giliai kvėpavo, gėrė ramybę, dabar, kai jau traukė kepurę iš maišelio ir lietė pirštais, dabar, kai akys pildėsi ašaromis suvokus, kad pagaliau jis čia, parvykęs,

namie. Simonas užsidėjo kepurę. Šviesa aplink jo kūną sulūžo, skaidulos suiro, kūnas išsitrynė, ir jis savęs nebematė. Jis laimėjo, atsilošė, Gregoro baladojimas liovėsi. Kur tas vyrukas dingo? Simonas žvilgtelėjo aukštyn ir pamatė Gregorą, persisveriantį kūnu per kabinos sienelę ir krintantį vidun. Stačiai jam ant galvos. Smūgiuojantį į orą. Simonas čiupo Gregorui už kaklo. Užspaudė gerklę. Kepurė teikė ištvermės ir jėgos. Kas ją turi, tas nenori jos prarasti ir įstengia padvigubinti pastangas. Gregoras gynėsi, bet jo kūnas pamažu suglebo. Akys išsilydė, žvelgė į niekur. Maldavo, prašė: nedaryk to. Bet Simonas nesiliovė smaugęs, net ir tada, kai Gregoras, apimtas priešmirtinės panikos, suleido nagus Simonui į skruostus, net ir tada, kai pamatė išvirstančias Gregoro akis, mėlstančią odą, net ir tada, kai įsiręžęs kilstelėjo Gregorą nuo grindų. Pasmerktasis mirti darsyk suspurdėjo ir nurimo. Bet Simonas vis nesiliovė smaugęs jo, net ir seniai nebekvėpuojančio. Jis tai padarė, pernelyg sunku nebuvo, elektrinės gitaros šėlsmas galvoje nurimo, vis tyliau skambėjo lūpinė armonikėlė. Galop jis paleido Gregorą ir šis nuslydo ant grindų, sekundėlę kitą pajautė lyg ir ūmiai užplūdusį liūdesį. Dabar galėjo stoti tyla. Bet nestojo. Už durų kažkas beldė. „Atidarykite!“ Simonas nusižiovavo. Turėjo persikelti į saugią vietą. Spyriai, balsai, smūgiai. „Išeikite!“ Simonas kabarojosi aukštyn, nugarą atrėmęs į vieną sieną, batų padais remdamasis į kitą, paskui prisitraukė aukštyn, be garso

perlipo į kaimyninę kabiną, iš tos – į kitą, iš kitos – į trečią. Simonas išspūdino pro duris, atsistojo tualetų patalpos kampe už tolimiausio praustuvo. Antras policininkas atidarinėjo kitų kabinų duris. Melagingas pranešimas. Simonas stovėjo kuo ramiausiai ir, jei būtų buvę įmanoma, būtų norėjęs prisidegti cigaretę. Pagaliau buvo išspirtos užsklęstos kabinos durys. Ten gulėjo Gregoras. Šalimais mėtėsi tuščias maišelis. Žudiko nė pėdsako. Vienas policininkas čiuopė Gregoro pulsą, kitas kvietė greitosios pagalbos automobilį. Gregoras buvo išvilktas iš kabinos. Jis buvo nebegyvas. Stengėsi gaivinti. Pūsčiojo krūtinę, darė dirbtinį kvėpavimą. Beprasmiška. Policininkui susikėlė marškiniai. Simonas matė apatinių jo kelnių kraštą.

– *Calvin Klein*! – garsiai ištarė Simonas.

Policininkas atsigręžė į savo kolegą.

– Ką? – paklausė jis.

Bendradarbis atsiliepė:

– Aš nieko nesakiau.

25

Simonas patraukė namo, bet jo mintys dar kurį laiką sukosi apie stotį, apie Gregorą, apie ten įrengtas vaizdo kameras. Viskas buvo nufilmuota, grumtynės prie bagažo saugojimo kamerų, sprukimas į tualetą, jo veidas nufilmuotas vaizdajuostėje, stotis stebima, bus išsiaiškinta, kas yra žudikas, nuo dabar persekiojamasis. Pasiekęs namus vonioje priėjo prie veidrodžio ir nusiplėšė nuo galvos kepurę, garsiai ir ilgai šaukė, parklupo. Likus be kepurės, jo galvoje viskas sukerojo: mintys, sąžinė, liūdesys, džiaugsmas – viskas susiliejo, jausmai sau ir pasauliui sušoko į daiktą. Jis nuėjo į vonią apsitvarkyti žaizdų. Ant galvos stirksojo telikę keli kuokštai plaukų, varganos meldų salelės. Virtuvėje kažko atsigėrė, vėl siurbė savin gyvenimą, dantimis įsikandęs kvėpavimo, lyg kokio sumuštinio. Žiūrėjo į žmogžudiškas savo rankas. Neįmanoma. Įvyko kažkas, ko neturėjo nutikti, tik jau ne Simonui Blochui, kukliausiam žmogui, kasryt lanksčiusiam laikraštį ir va-

žiavusiam į darbą kaip ir milijonai kitų žmonių. Jis mechaniškai kramtė. Ką daryti? Kur dėtis? Kepurė buvo vienintelė jo priebėga. Be kepurės – jis žuvęs. Negana to: be kepurės būtų seniai įkalintas ir sėdėtų už grotų. Paėmė ją ir apžiūrėjo. Viduje buvo matyti prilipusių plaukų ir kraujo skretena. Jis atsargiai viską pašalino ir išvalė. Švelniai pešiojo ir šluostinėjo. Kepurė, regis, murkė it katė. Simonas įkrito į nuovargio skylę, pajuto, koks yra silpnas, dar kartą nuėjo į vonią, nusilengvino, pabučiavo kepurę, užsidėjo. Jis pradingo, o su juo ir skausmai, Simonas atsigulė ant lovos, užsimerkė ir išsyk užmigo. Ir vėl miegas lėkė jo sąmone lyg traukinys savo bėgiais. Šįsyk kepurė atsiuntė sapną. Tiesą sakant, tai buvo ne kas kita, kaip balsas iš kažin kur, sakantis jam: tu privalai sergėtis. Yra žinoma, ką tu padarei. Tave persekios. Turi būti budrus. Nebėra nė vieno žmogaus, kuriuo galėtum kliautis. Nuo dabar esi visiškai vienas. Prisimink *Poną Tau*[31]: paskutiniai paskutinės šio filmo serijos kadrai. Žmonės, persekiojantys poną Tau ir norintys pasisavinti jo melioną, tą melioną, kuris išpildo viską, ko trokšti, kurio padedamas gali pavirsti lėlyte. Ar dar pameni, kai verkei? Kai ponas Tau spruko nuo persekiotojų? Kai oro uoste jam nupūtė melioną nuo galvos? Kai žmonės lėkė paskui melioną? Kai ponas Tau turėjo stebėti, kaip žmonės čiumpa ir sutaršo

[31] *Pan Tau* (ček.) – populiari Vokietijos ir Čekoslovakijos televizijų sukurta televizijos filmų serija vaikams, pirmą kartą rodyta 1969–1978 m.

tai, dėl ko jis buvo tuo išskirtiniu, nekalbančiu vyru? Ar nori, kad taip nutiktų tavo kepurei? Prisimink pono Tau šaltakraujiškumą: viskam pasibaigus jis atsigręžia į kamerą, nusišypso, gūžteli pečiais, paskutinį kartą mirkteli ir kaip visuomet tiesus, išdidus išeina iš oro uosto, apie kojas besiplaikstant skėčiui ir eglutės rašto kelnių klešnėms. Ar tu taip galėtum? Be kepurės? Ne. Jei iš tavęs atimtų kepurę, pražūtum.

Suskambo skambutis. Simonas nubudo, jis tebebuvo apsirengęs ir apsiavęs, pasirengęs tam, kas vyks. Girdėjo smūgius į duris, spyrius, uniformuoti vyrai skynėsi kelią į jo namus su atkištu pistoletu. Tik dabar Simonas pažvelgė į laikrodį, buvo septynios, rytas metė saulę kambarin. Jis miegojo lygiai dvidešimt valandų. Jautėsi budrus, sveikas, stiprus, kepurėtas miegas jį sustiprino. Simonas praslinko pro vyrus, jau nuleidusius pistoletus. Laiptinėje buvo tuščia. Ką dabar daryti? Turėjo kur nors eiti. Pas ponią Kubelik? Tai buvo paprasčiausia. Jis ištraukė iš kišenės raktą, įsėlino vidun, priglaudė iš vidaus ausį prie durų, taip galėtų girdėti policininkus, jei jie laiptinėje dar ką nors kalbėtų.

Bet tuomet pajuto kažkokį gnybtelėjimą. Pirmiausia nosyje. Tai buvo nemalonus, aštrus gnybtelėjimas, jis nesuprato, kas tai galėtų būti. Paskui sukirbėjo ausyje, jis išgirdo vangų grikšėjimą, sakytum karvė kuokštais peštų žolę ir maltų ją dantimis. Koridoriumi

Simonas patraukė į virtuvę ir ją, Valtraudą Kubelik, pamatė sėdinčią nebegyvą. Simonas tai pamatė išsyk: jos galva rymojo ant išskėstų dilbių, pavirtusi stiklinė, balutė ant stalo, per mažai skysčio, kad nutekėtų ant virtuvės grindų. Sąmonės aptemimai, anąkart apie tai klausinėjo Gregoras, ar jau patyrei tuos sąmonės aptemimus? Ar jau norėjai ką nors nužudyti? Dėvėdamas kepurę. Simonas išsyk sumojo, kas nutiko. Jis įpylė nuodus ne į butelį, o į stiklinę. Jis tik *tarėsi* pylęs nuodus į butelį. Dar kartą atlėkęs į ponios Kubelik butą vandenį iš butelio išpylė į kriauklę, o stiklinę paliko stovėti, stiklinę su nuodais. Ponia Kubelik prisėdo prie virtuvės stalo, išgėrė vandenį ir savo gyvenimą. „Verčiau būčiau mirusi ir palaidota." Simonas perbraukė ranka per kepurę. Jis dėl nieko nesigailėjo. Tai padarė ne jis, o kepurė. Ne jis buvo atsakingas už savo veiksmus, o kepurė. Ji jau žinos, ko siekia, ta kepurė. Pavedu jai save. Paklūstu jai. Išpildžiau senos moteriškės norą. Kepurė jį išpildė. Du negyvėliai per vieną dieną. Drėgnu pirštu Simonas surinko paskutinius sąžinės trupinius. Tai nebuvo žmogžudystės: pirmu atveju tai buvo savigyna, antru – eutanazija. „Aš padariau, mes padarėme, ką reikėjo padaryti, aš neturiu, mes neturime ką sau prikišti."

Simonas atsigręžė į lavoną. Šnaresys kilo iš bakterijų spiečiaus. Jos šliaužė iš savo lindynių, puolė kūną, ir Simonas juto, kaip jos juda Valtraudos Kubelik kūnu ir

po jo vidų, Simonas regėjo miriadus nematomų monstrų, puntančių pilnais žandais ir tiesiog ją ardančių, matė, kaip tos bakterijos kabarojasi išsekintu kūnu, kaip manometras po manometro tiesia priekin savo žiuželius, traukia tolyn, gabalėlis po gabalėlio, niekada nepavargstančios, niekuomet nepasisotinančios, turinčios vienintelį norą viską sunaikinti. Jos dauginosi ne tik įprastiniu ląstelių dalijimosi būdu, bet ir gulėdamos greta, įsiskverbdamos viena į kitą, kai kurios užsiėmė tikru seksu, viena po kitos šliaužė viena ant kitos ir vos išsiritusios jau dalyvavo ardymo procese, nieko kita neveikė, tik dauginosi ir naikino, kūrė ir naikino, gyvenimas ir mirtis, tai buvo viskas, kas joms rūpėjo per jų varganą bakterijų būtį, jei joms apskritai galėjo kas nors rūpėti. Simonas nutempė ponią Kubelik į lovą ir apklojo. Ji atrodė kitaip nei paprastai. Todėl, kad nekvėpuoja, pamanė. Jis kilstelėjo jos rankas ir paleido; rankos drėbtelėjo ant patalo. Simonas nuėjo prie buto durų ir pastūmė. Už jų stovėjo civilis pareigūnas. Jis grįžtelėjo. Nepamatęs, kas atidarė duris, pasikvietė bendradarbį, ir jiedu drauge įžengė į ponios Kubelik butą. Netrukus pasirodė gydytojas ir du juodai apsitaisę vyrai, šie įkėlė ponios Kubelik kūną į cinko karstą. Simonas galvojo: „Aš nepaliksiu jūsų vienos, ponia Kubelik, važiuosiu drauge, noriu žinoti, ką jie su jumis darys, noriu būti ten, kai kūnas rengiamas paskutinį kartą, padarysiu tai dėl jūsų, ponia Kubelik, palyda į paskutinę kelionę."

Vyrams keliant karstą į automobilį, Simonas įsibruko ant užpakalinės automobilio sėdynės; kai mašina atvažiavo į vietą ir Simonas pamatė vyrus ruošiantis iškelti karstą, jis išlipo.

– Ar matei? – paklausė vienas iš jų.

– Ką?

– Durelės atsidarė ir užsidarė.

– Svaičioji.

– Sakau gi tau.

– Ak, liaukis tauškęs.

– Tai buvo jos siela, – pareiškė pirmasis.

Antrasis tylėjo.

Valtraudos Kubelik kūnas buvo nuplautas nuo galvos iki kojų mikroorganizmus naikinančiu tirpalu, atsiduodančiu grynu formaldehidu, o į plastmasę įvyniotas, jei dar išsiskirtų sekretai. Bet ponia Kubelik jau nebegalėjo duoti jokių mirties ženklų, pūslė ir žarnynas buvo ištuštinti. Ją sausai nušluostė ir pridengė paklode, per plona, kad būtų galėjusi sušvelninti šaldymo patalpos šaltį. Plaukai buvo palaidi, akys vis dar atmerktos. Dabar Simonas suprato, kodėl kalbama apie pomirtinį sąstingį. Taip yra dėl to, kad sustingusios mirusiojo akys nesiliauja spoksojusios. Ponios Kubelik burną susiuvo iš vidaus, kūno angas užkišo išmirkytais vatos gumuliukais, vokus pagaliau užmerkė ir reikiamai prispaudė akių užvožais. Matomas kūno vietas ištepė dažais, rankas, kaklą, pėdas ir veidą padažė odos spalva,

skruostams suteikė nedrąsios rausvos gyvybės, užvilko įkapes ir nugabeno į šarvojimo salę. Akių užvožus nuėmė. Paskui ji liko viena. Ponia Kubelik. Jums tai beveik pavyko. Mirusi – taip; palaidota – jau greitai.

26

Simonas išsiruošė į kelią. Lauke buvo tamsu. Tyras oras buvo jam į naudą. Per ilgai uostinėjo trūnėsius ir neregimas bakterijų išmatas. Jos tokios pat nematomos kaip ir aš, pamanė. Jos tirpdo, ardo, naikina. Naktis buvo šilta, Simonas norėjo nusirengti ir gatvėmis eiti nuogas. Nenusirengė, bet į galvą trynė vėsą. Tik neskubėti, ramiai, viena paskui kita. Artėjo girtas žmogus, svirdinėdamas ėjo tiesiai į Simoną. Simonas pakišo jam koją, vyras susverdėjo ir griuvo ant žemės, pakilo, palingavo galvą, nusijuokė, nusvirduliavo tolyn. Netrukus Simonas priėjo Mirjam Haketal namus. Miegamajame ji gulėjo nuoga, aukštielninka, praskėstomis kojomis. Pro atvirą langą sruvo tolima mėnulio šviesa. Simonas viską matė neaiškiai, bet užuodė jos lyties iškilumą ir švariai nuskustas kojas, užuodė truputį į šalį nusvirusias krūtis ir ant kaktos užkritusius plaukus. Jis ėmė nusirenginėti, metė nuo savęs vieną drabužį po kito, o drabužius, kurie nusivilkus tapo matomi, paspyrė po lova. Stovėjo ten

nuogas, jautėsi nepaliečiamas, labai lėtai jo nosis artėjo prie Mirjam kūno, apuostė kojų pirštus, blauzdas, šlaunis. Mirjam miegodama pasivertė ant šono. Kelias, juodas šešėlis, bamba, speneliai, kaklas, lūpos, į kurias jis pūstelėjo. Mirjam ranka kilstelėjo ir vėl nusviro ant lovos. Jos alsavimas, kurį jis kvėpė į save. Visa esybe geidė paliesti Mirjam. Jo galva vėl paniro tarp šlaunų, menkas vėjelis, paglostęs ir lengvai sušiaušęs plaukelius. Simono liežuvis lengvai palietė, paskui įsidrąsino ir pravėrė plyšį, esantį visai čia pat, o Mirjam kūnas per miegus krustelėjo. Simonas prispaudė lūpas prie miegančiosios lytinių lūpų ir prarado saiko jausmą, kol šūksnis privertė jį atsipeikėti, jos šūksnis. Mirjam delnu palietė kepurę. Tik sekundę. Simonas loštelėjo atgal, Mirjam grabaliojo ieškodama šviesos jungiklio, spoksojo į šviesą, brūkštelėjo ranka per kaktą, atsikėlė, apėjo aplink lovą, pažvelgė į tą pusę, kur buvo gulėjusi; atspaudas, tarsi ten tebegulėtų antra Mirjam. Iš Simono teliko žvėris, tupintis miegamojo kampe, nepaprastai įsiaudrinęs žvėris, nežinantis, kur dėtis su savo įsiaudrinimu, jis stebėjo Mirjam viską ryjančiomis akimis: nuogą kūną, ką tik sukurtą Dievo fabrike, paruoštą suvalgyti. Mirjam prisėdo ant lovos krašto, kyštelėjo ranką tarp kojų, nykščiu ir smiliumi patrynė drėgnumą, palaikė pirštus prie nosies uosdama, atsistojo, išėjo iš miegamojo, grįžo nešina stikline vandens. Atsistojo prie atviro lango. Ant nugaros Simonas matė prakaito lašelius. Jis būtų mielai

puolęs prie jos, bet nepuolė. Mirjam vargiai būtų tą pakėlusi. Tik jau ne nematomo žvėries puolimą iš už nugaros, tas nematomas letenas, spaudžiančias ją į patalus ir suimančias gerklę, tą nematomą kotą, perplėšiantį jos lytį. Mirjam vėl atsigulė. Šviesą paliko degti. Po kurio laiko, praėjus gal valandai, regis, užmigo. Tačiau jau po kelių minučių ji vėl pašoko, atsikėlė, atsisėdo virtuvėje ir lovon nebegrįžo. Apie penktą valandą užsidarė vonioje. Šeštą iš jos išėjo. Išsivirė kavos, suvalgė du sumuštinius, pasiėmė rankinę ir išėjo iš namų. Per anksti. Turėtų dar kurį laiką važinėti be tikslo, kol galės pasirodyti darbe.

Simonas savęs nebeatpažino. Tarp jo smilkinių buvo kažkas svetimas. Jis nesiliovė save tenkinęs, tol šitai darė, kol ėmė skaudėti. Skausmai kaip atgaila. Jis ona-nizavosi, kol nebepajėgė ir išvargęs turėjo prisėsti. Tai nesuteikė jam jokio malonumo. Tą valandėlę nekentė savo kūno ir pirmąkart pagalvojo: jei galėčiau jį nusimesti! „Nebegaliu jo, to kūno, matyti, bet galiu jį justi. Kiti negali jo matyti, bet gali jį justi. Kad taip nematomą kūną padaryčiau nepaliečiamą! Nematomą kūną nusivilkčiau kaip paltą! Galutinai. Kad galėčiau daugiau nebepaklusti varganiems poreikiams. Jį sunaikinti. Palikti praeityje. Įveikti. Alkį. Troškulį. Instinktus. Išskyrų kankynę. Ką jis mums duoda, tas kūnas? Nuo pat pradžios jis sužadėtas su pabaiga ir velka įkandin mirtį lyg kokį šleifą.“ O Mirjam? Ne, nuo šiol Simonas paliks ją ramybėje. Nebešliauš į jos lovą. Jis ilgėjosi sau lygaus

žmogaus. Sau lygaus. Nematomas žmogus, pamanė Simonas ir šūktelėjo kambario tyloje:

– Ana? Ar tu čia?

Aišku, ji buvo čia. Prisidengusi prigimtine kepure ji visuomet buvo ten, kur būdavo jis. Simonas išskėtė rankas, norėjo pagauti Aną, bėgiojo po butą, bet rankos graibstė tuštumą. „Jei negaliu tavęs paliesti, tavęs čia nėra."

Kai tąryt Simonas traukėsi kepurę, skausmas buvo beveik nepakeliamas. Jis klausė savęs, jei kada nors prireiktų – greitai, greitai, greitai, – ar būtų tiek stiprus, kad įstengtų visam laikui likti su kepure arba atiduoti kam nors kitam, kaip Gregoras atnešė kepurę jam. Greitai visi plaukai būtų išpešti, žaizdos išvagotų galvą, ir kraujas sunktųsi į smegenis. Tačiau Gregoras anaiptol nebijojo tos dienos, priešingai, norėjo priartinti apsisprendimą, be to, laikėsi įsikibęs tos savo esybės dalies, kuri atrodė seniai prapuolusi, bet dabar darsyk jame atgijo, – nesutramdomo savo polinkio į struktūrą ir rutiną. Pastarosiomis dienomis viskas vyko pagal tą pačią schemą. Kartojimasis buvo į naudą, nors jis žinojo, kad tai paskutinis pasispardymas prieš tą dieną, kai bus lemta gyventi ar mirti, matyti ar būti matomam, turėti kepurę ar neturėti.

Kasryt, kai Mirjam Haketal išeidavo iš namų, Simonas kepurę nusiimdavo. Reikdavo vis daugiau laiko skausmams numalšinti ir žaizdoms aptvarkyti. Mažumėlę užvalgydavo, kasdien vis mažiau. Ko nors atsiger-

davo, dviem valandoms sėsdavo į Mirjam krėslą ir nieko neveikdavo. Paskui pasikišdavo kepurę po marškiniais, išeidavo iš namų ir prisidėdavo prie žmonių. Matomas tarp matomų. Norėjo darsyk dalyvauti gyvenime ir visur kur, kas vos prieš kelias savaites jam reiškė pasaulį ir tikrovę. Troško akivaizdžiai justi, matyti, uosti ir girdėti, ką visi kiti akivaizdžiai junta, mato, užuodžia ir girdi. Tiksliai žinoti, ko atsisakys, jei apsispręs likti su kepure. Darsyk kvėpti saldų gyvenimo prakaitą. Jis stebėjo žmones, stebėjo atvirai, nesidrovėdamas. Nebijojo būti atpažintas; jo veidas buvo perkreiptas, jis nešiojo juodus akinius ir šiaudinę skrybėlę, o po skrybėle ryšėjo skarą, suteptą skausmą malšinančiu tepalu.

Pirmus rytus be kepurės jis stebėjo juoką, gyvenimo džiaugsmą, pasitenkinimą, laimę, jausmą, meilę, ėjo paskui sau artimus, sekdavo iš paskos. Susiėmę už rankų, sąvarža, pirštai lyg sunertos grandinės grandys; susikibę parankėmis, vieno ranka uždėta ant kito peties, vieno ranka, apkabinanti kito liemenį. Jie slampinėjo, puikiai jautėsi. Gyvūnai, šokantys vienas ant kito ir besitrinantys, o paskui, kai viskas jau baigta, tik baisiai liūdnai dėbsantys, *post coitum omne animal triste.* Juokas iškrinta jiems iš burnų ir sudužęs ten guli, juoko prieskonis, silpnas burnos kvapas. Ak, jei nebūtų tų prakeiktų pasikartojimų, piktybinių gyvenimo navikų, jei nebūtų dienų, mėnesių, metų, jei nebūtų to laikrodžio tiksėjimo, kuris kiekvieną sekundę įspraudžia į apskaičiuojamą

vietą ir neleidžia jai iškristi iš rėmų. Reikėtų sustabdyti planetų judėjimą, panaikinti dienines ir naktines saulės pamainas, viską ištrinti, naujai išrasti gamtą: saulė paprasčiausiai tegul elgiasi kaip panorėjusi, vieną kartą pasirodo trumpiau, kitą ilgiau, tesirąžo apimta bjauraus tingumo arba tiesiog tepasprunka neapibrėžtam laikui, ir niekas nežino, kada ji sugrįš ir ar apskritai grįš. Kaskart dingus saulei žmonės grąžosi rankas, meldžia vėl ją pasirodyti, ir kiekvienas naujas pasirodymas yra šventė. Neprivalu keltis, apmaudingai purtyti galvos, į sieną svaidyti žadintuvo, nereikia lankstyti laikraščio, keliauti tramvajumi, skaityti nesibaigiančių skundų, monotoniškai stebėti žmonių, ne, tik džiaugsmo šuolis, saulės šuolis, ji čia, ta saulė, ji pasirodė, šiepia dantis. Gera nieko nežinoti. Kaskart iš naujo mokytis matyti. Kaskart iš naujo ilgėtis gyvenimo. Saulė, veikianti pagal *random* funkciją, užprogramuota atsitiktinumui. Tačiau, užuot taip gyvenę, žmonės kepurnėjasi juodoje įpratimo dervoje, prilipę, visuomet mato tik tai, ką mato visuomet. Ar gyvenimas vertas gyventi? Amen, sakau jums, mirtis verta mirti. Ir kaskart, kam nors suskaudus, mirtis jau matuojasi mūsų kūną. Žmonės netinkami išgyventi, bet tinkami pražūti. Anksčiau ar vėliau pražūti. Jie jau nebe atgrasūs žiurkžinduoliai, tik atgrasūs žiurkžmogiai, galvojančios, drebančios būtybės. O aš? Tik jei įstengsiu atsispirti bailumui ir atkišiu kepurei galvą, tik tuomet būsiu kitoks nei jie.

27

Praleidęs tarp žiurkžmogių dieną Simonas prieš aštuonias įsėsdavo į Mirjam automobilį. Ant galinės sėdynės. Ji, regis, turėjo savo gyvenimo ritualą: kas vakar tarp aštuntos ir devintos valandos išvažiuodavo. Septynias dienas vyko tas pats žaidimas – Simonas laukdavo automobilyje. Per tą laiką jis įprato laukti. Daugiau nebeturėjo ką veikti. Jo gyvenimas panėšėjo į padažą, supaprastintą, paliekant tik tai, kas esmingiausia. Ištrauktas minčių kištukas – sekundės be jokių minčių. Ten, Mirjam automobilyje. Kasdien ji važiuodavo tuo pačiu maršrutu. Taip, kaip jiedu su Ana visuomet eidavo tuo pačiu keliu, dabar panašiai elgėsi ir Haketal: iš pradžių priemiesčio gatve išvairuodavo iš miesto, paskui pasukdavo į plentą, pravažiuodavo du kaimus, paskui lėkdavo greitkeliu, visą laiką tiesiai, žvilgsnį įsmeigusi į priekį, tik kartą, toje vietoje, kur atsišakoja skaldos keliukas, jos žvilgsnis pro šoninį langelį nukrypsta į dešinę. Mirjam sprandas, berankoviai

marškinėliai, pro odą besikalantys plaukeliai, jei ji neturėdavo noro išsiskusti pažastų, jos aromatas, nei per saldus, nei per stiprus, kokoso ir vanilės mišinys, jos profilis, retsykiais užsimerkiančios akys, tarp lūpų kyštelintis liežuvio galiukas jai perjungiant bėgius, judesys subraukiant už ausies plaukų sruogą. Girdėjo ją šnopuojant, gal dėl šienligės, Mirjam ant keleivio sėdynės visuomet turėdavo popierinių nosinaičių, vairuodama vieną išpešdavo iš pakelio, pavėdavusi išskleisdavo, patapšnodavo ja panosę arba išsišnypšdavo. Ant galinio vaizdo veidrodėlio tabalavo kiaulytė, kuri kartkartėmis šyptelėdavo Simonui. Ir Mirjam kartais žvilgtelėdavo į automobilio galą, tarsi būtų ką išgirdusi, bet nematydavo nei Simono rankų, nei kelių ar veido, tad vėl atsigręždavo priekin, uoli vairuotoja; ji nėsyk neužvedė variklio prieš tai neprisisegusi diržo, neišsiėmusi vairavimo akinių iš lentynėlės virš galinio vaizdo veidrodėlio ir jų neužsidėjusi.

Atėjo laikas. Laikas veikti. Laikas paskutiniam žingsniui. Laikas Simonui palikti Mirjam. Anksčiau nei planavo. Dvi dienos prieš Gregoro laidotuves. Tai paspartino to vakaro nutikimas. Ketvirtis po devintos. Mirjam važiavo tuo pačiu maršrutu. O Simonas buvo taip užliūliuotas, kad pražiūrėjo akimirką, kai Mirjam sulaužė įprastos savo kelionės ritualą. Jis jau ketino pasukti galvą dešinėn į skaldos keliuką, plytintį lygiagrečiai su greitkeliu, staiga Mirjam suktelėjo vairą ir įvai-

ravo kaip tik į tą keliuką. Staiga nuspaudė stabdžius, ratai sugrikšėjo, ji sustabdė; automobilis kaip jautis, kanopomis rausiantis žemę. Mirjam kakta pakštelėjo į vairą, pasipurtė, dabar jos judesiai išdavė kažkokį ryžtą: trūkčiojantis įsibėgėjimas, pirma pavara, antra, trečia, Mirjam važiavo skaldos keliuku. Ji nuleido ranką ant keleivio sėdynės, tačiau ne paimti nosinaitės, o tam, kad, paglosčiusi sėdynę, vienu judesiu, kurio Simonas iš galo negalėjo dorai matyti, nuspaustų mygtuką, ir diržas dūgzdamas susitrauktų. Dabar ji buvo laisva, važiavo dar greičiau. Ratai gremžė žvirgždukus nuo tako ir kėlė dulkių debesis. Mirjam išsuko iš keliuko į milžinišką pievą. Ūkininkas buvo neseniai ją nušienavęs, pro atvirus langus vidun veržėsi žiedadulkių ir šieno kvapas. Pieva nepastebimai perėjo į mišką. Tarsi koks sargybinis pamiškėje dunksojo labai senas ąžuolas, vainiką įrėmęs į dangų ir teikiantis prieglobstį paukščiams, kurie dabar trūkčiodami gręžė kaklus į automobilį, skriejantį į juos, o ąžuolas laukė, kada seną jo žievę pragręš plienas, palei kojas pažirs stiklai, kada kūnas, žmogaus kūnas, per stiklą puls jam į glėbį. Simonas būtų galėjęs šaukti, plėštis nuo galvos kepurę, čiupti Mirjam, griebti vairą arba šokti pro šonines dureles. Tačiau nieko nedarė. Jo viduje išliko kažkokia ramuma. Kažkas buvo išsikvėpę. Jis gūžtelėjo pečiais ir tarė sau: tebūnie. Akies mirksnį vylėsi, kad tuoj viskas baigsis. Bet paskutinę sekundę Mirjam Haketal visu svoriu

užgulė stabdžių pedalą. Jai neteko išgirsti, kaip traška kaulai, pajusti, kaip sproginėja odos apvalkas, suspaudžiami viduriai, ji išvengė skausmo, kuris, kaip gimdymo skausmas, būtų paskelbęs negyvenimo pradžią; tai pasirinkti ji pristigo jėgų. Automobilis sustojo dešimt metrų iki ąžuolo. Jis išsikvėpė. Kai šokama nuo tilto, kelio atgal nebūna, tereikia vienos vienintelės savęs pergalėjimo akimirkos. Paskui viskas vyksta tarsi savaime: akys krinta iš akiduobių žemėn penkiasdešimt metrų, iš anksto, dar prieš atsitrenkiant kūnui, jos mato galą, sugrįžti nebegalima, stabdyti nebegalima, krinta gyvis, skrieja oru ir ištykšta. Dar dejonė. Ir viskas baigta. Kraujas sunkiasi skruzdėlės linkui, dabar jai teks daryti lankstą. Mirjam neverkė. Atrodė išblyškusi. Simonas, kuris turėdavo ten sėdėti neprisisegęs diržo, stabdant tvirtai laikėsi, kad nesusikruvintų nosies, būtų norėjęs uždėti Mirjam ant peties nematomą ranką ir pasakyti: „Aš su tavimi. Galiu tau padėti. Galiu tau nematant stabdžių vamzdelyje pragręžti skylę. Esu stipresnis už tave. Esu neregima jėga, kurios tu neturėjai ir niekada neturėsi. Gali manimi pasitikėti, Mirjam, aš čia. Galiu tave paguosti, galiu nužudyti.“ Mirjam parvažiavo namo, o Simonas liko sėdėti automobilyje.

– Iki greito, – tarė tyliai.

Paskui per sėdynių tarpą perlipo į priekį, užvedė automobilį ir nuvažiavo. Pasak laikraščio pranešimo, Gregoras turėtų būti laidojamas poryt. Nužudytojo

lavonas artimiesiems buvo atiduotas negreit. Posūkio juostoje greta Simono stovėjo mersedesas. Tik iš paklaikusių vairuotojo akių Simonas suprato, kad tebedėvi kepurę.

28

Laidotuvės buvo kuklios. Simonas artėjo prie laidotuvininkų būrelio. Keturiasdešimt žmonių. Kiek jų atėjus laikui stovės prie jo paties kapo? Jis to nežinojo. Dar nežinojo. Simonas vaikystėje dažnai privalėdavo su tėvais lankyti šeimos kapą: Visų Šventųjų dieną, per mirties metines. Ten ilsėjosi net ir protėviai, prie kapo visi privalėdavo stovėti, tylėti ir liūdnai dėbsoti, nuotaika būdavo išdalijama tarsi lapeliai su išspausdintu liūdesiu. Jie kas sau patylėdavo, paskui aptaisydavo kapą, kaip tatai buvo vadinama: pakeičiama amžinoji šviesa – kaip galima pakeisti amžinąją šviesą? – išravimos piktžolės. Simonas, būdamas vaikas, klausdavo savęs, kaip ten gali tilpti tiek daug vienas ant kito sukrautų karstų, kaip giliai reikia kasti, kad užtektų vietos visiems karstams, kiek tie karstai ir ne tik karstai, bet ir jų turinys, jau yra sutrūniję, o protėviai tręšia žemę, toje žemėje auga piktžolės, kurias jo tėvai rauna ir išmeta, taip pešiodami ir išmesdami savo protėvius. Ir visa tai buvo vadinama

kapo priežiūra. Taigi Gregoras dabar čia. Atrodė, kad karstas kybojo ore, padėtas ant purios žemės krūvelės ir laukdamas, kada jį nuleis į gilumą. Plikas medžio karstas, karste po įkapėmis plikas Gregoras. Nuo duobės krašto Simonas stryktelėjo ant karsto dangčio ir žvelgė virš laidotuvininkų būrio galvų. Karalius virš mirties sosto. Jis išskėtė rankas, bet niekas jo nematė. Karstą palengva nuleido duobėn. Jis virpčiojo. Kai karstas pasiekė duobės dugną, Simono viršugalvis siekė velėną. Jis žvelgė pro kraštą ir matė juodus laidotuvininkų batus. Paskui pritūpė galvūgalyje. Uostinėjo. Atsidavė rūsiu. Duobės kraštai buvo apkarstyti žaliais guminiais patiesalais. Simonas pajuto lašą ir ištiesė delną, bet tai nebuvo lietus, ne, tai kunigas šlakstė kapą švęstu vandeniu. Dabar žemė krito į žemę, dulkės į dulkes. Aukštai virš duobės pasirodė žemę beriančiojo veidas, Simonas matė apatinę semtuvo pusę ir žemę, metant pažyrančią į šalis. Kelios smiltelės dangtį pasiekė anksčiau nei sunkūs grumstai, sukeldamos garsą, girdimą tik jam. Kartais į tarpą tarp karsto ir duobės krašto imdavo byrėti žemė. Ten buvo tamsu. Vieni mėtė ant mirusiojo žemę, kiti – gėles. Rožes, lelijas, gvazdikus. Tarsi tam, kad mirusysis čia, apačioje, vystų ne vienas. Kunigas palaimino, ir Simonas išgirdo nučežant jo žingsnius, o duobkasys ėmėsi darbo, vertė vieną semtuvą po kito. Simonas atsigulė aukštielninkas, pakaušį padėjo ten, kur po dangčiu turėjo būti Gregoro galva. Iš tokios padėties galėjo matyti

skurdų pasaulio fragmentą. Štai kodėl guldoma į kapą: kad čia gulėdamas mirusysis – menka paguoda – matytų dangų. Tą sekundę Simonas pajuto šmėstelint mintį: paprasčiausiai likti gulėti. Labai nejauku čia nėra. Žemė atstos antklodę. Paskui miegas. Užmigti visam laikui. Miegoti. Simonas užsimerkė ir leidosi užpilamas žeme. Kartu su Gregoru. Jei duobkasys būtų pažvelgęs į duobę, būtų pamatęs žemę, kuri, regis, laisva ir besvorė kybojo ore; bet duobkasys stovėjo iš krašto ir nežiūrėjo į krintančią žemę, matė tik gretimais riogsančią krūvą, tik tai, ką dar reikėjo padaryti, o ne tai, kas jau buvo padaryta. Vienas sluoksnis po kito gulė Simonui ant kūno. Žemė buvo sunki ir mygo prie karsto. Protarpiais, kad įstengtų kvėpuoti, turėjo nusibraukti ją nuo burnos ir nosies. Greitai nebegalėjo ir šito. Žemė prislėgė rankas, uždengė veidą. Dabar kvėpuoti darėsi sunku, o krisdama žemė bumbsėjo vis tyliau, sakytum Simonas būtų gulėjęs Gregoro karste. Ramiau tapo ne tik iš lauko, rimo ir Simono vidus. Dingo siekis ką nors daryti, neliko valios, Simonas gulėjo ten, kape, tuščias ir be paskatų, kartu tarėsi juntąs perėjimą į aukštesnę būseną, tarsi būtų palipęs vienu laipteliu aukščiau ir matytų kažką, ko anksčiau niekada nebuvo matęs, būseną, tikresnę už tikrovę, tarsi alpinistas, pasiekęs viršukalnę. Nes tai, ką dabar darė, darė neturėdamas jokių užmačių, buvo kažkas, ką paprasčiausiai privalėjo daryti, kažkas, kas jam buvo liepta, o ne jo sumanyta. Tai buvo kepurės dar-

bas. Ne jo. Simonas jutо, kaip jis rausiasi iš po žemių, veržiasi laukan, purto nuo savęs žemę, įkvėpė, garsiai atsikrenkštė, garsas, pritraukęs duobkasio makaulę; jis dirstelėjo pro duobės kraštą ir kasė toliau. Karsto galvūgalyje Simonas išsiropštė į pasaulį. Jo judesiai buvo praradę natūralų miklumą. Viskas vyko kaip sulėtintame kino filmo kadre. Kurį laiką stebėjo duobkasį, triūsiantį rimta mina. Ne iš liūdesio, o todėl, kad darbas buvo toks varginamas. Paskui Simonas nusigręžė ir nuėjo. Nežinojo, kur einąs, kiekvienas žingsnis – staigmena, bet tai jo ir nedomino. Jis tiesiog abejingai ir nesistebėdamas lydėjo pavienius žingsnius, nešančius jo, Simono, kūną. Jis pasiekė Gregoro vilą, į duris neskambino, laukė valandą, dvi, tris valandas, stovėjo ten nejudėdamas kaip ledo luitas, negalėdamas ištirpti, nes buvo pernelyg šalta, laukė tuščia galva, kol pagaliau juodai apsirengusi Sandra išėjo iš namo, palikdama duris pačias užsitrenkti, ir Simonas pralindo vidun kiek per arti jos, Sandra sutrikusi grįžtelėjo, Simonas jos nepaisė ir užlipo laiptais į Karsteno kambarį. Jis nesipriešino tam, ką darė, arba tam, kas su juo buvo daroma, nebūtų ir galėjęs, nes jau seniai viskam vadovavo nebe jis.

Jis iš vidaus užsklendė Karsteno kambario duris ir prisėdo ant kėdės. Kambario viduryje. Simono rankos nušliaužė kūnu aukštyn, kilstelėjo kepurę lyg tvirtai įaugusį erškėčių vainiką, sukeldamos atgrasų garsą. Tarytum Simono kiaušo viršus būtų likęs prie kepu-

rės prilipęs ir dabar matytųsi nepridengti jo smegenys. Skausmas, regis, užklupo jį kaip visa ko ir jo paties pabaiga. Arba visa ko pradžia. Galva nepridengta, kepurė sugniaužta pirštų, akys užmerktos, burna sučiaupta, jokio riksmo, nes skausmas buvo viską apimantis. Simonas išvalė kepurę, valė mašinaliai, nosinaite sugėrė kraują, nurinko odos skutus, paskutinius plaukus, bet skausmas nesiliovė. O jei jis prieitų prie Karsteno lovos? Užmaukšlintų ant galvos kepurę? Karstenas netektų pavidalo ir pradingtų jo akyse. Simonas matytų tik tuščią lovą su Karsteno kūno įspaudu. Bet ir tada Simonui nesiliautų skaudėję. Net ir tuomet, jei Karstenas Gūlis pagaliau nubustų ir paklaustų: kur aš esu?

O Simonas atsakytų: tu, drauguži, viską pamiršai. Viską, ką patyrei. Ir viską, ko nepatyrei. Tu iš anksto pamiršai savo gyvenimą.

O Karstenas paklaustų: ar išlaikiau drąsos išbandymą?

Simonas atsakytų: išlaikei, Karstenai, išlaikei.

Simonas padėjo kepurę ant kėdės. Priėjo prie Karsteno lovos, nedelsdamas kilstelėjo jo galvą ir ištraukė pagalvę. Paskui nuleido ant lygaus čiužinio. Tai, ką dabar Simonas darė, truko vos porą minučių. Paskui, nuėmęs pagalvę Karstenui nuo veido ir įsitikinęs, kad jis nebegyvas, pagalvę pakišo po galva, pasvarstė, ar nepatapšnojus draugui per skruostą, atsisakė šios minties, nusižiovavo, apsigręžė, paėmė nuo kėdės kepurę, atsistojo priešais veidrodį ir nužvelgė save, Simoną Blochą: tas

kruvinas pakaušis, tas purvinas veidas, aplipęs Gregoro kapo žeme, tos akys, dėbsančios iš akiduobių lyg pasalūniški žvėrys, tie skruostikauliai, tas išsekintas kūnas, tos skeleto rankos, įsikibusios į kepurę, kaip ir jis visas į ją įsikirtęs, į tą paskutinę priebėgą. Ne Gregoro, ne Karsteno, jo ta kepurė. Simonas Blochas akies kamputyje pamatė nerimstančią ašarą, tačiau jos nepaisė ir sunkiai trūktelėjęs iškėlė kepurę. Ji kybojo jam virš galvos. Tarsi du magnetai jie traukė vienas kitą – atviras Simono pakaušis ir atvira kepurė. Dabar čia, šalia visiems laikams nutildyto Karsteno Gūlio lovos, kepurė paskutinį kartą išsikerojo jam ant galvos, įsikuždėjo į jo galvą, įgavo jo kiaušo formą; ji buvo pagijimas ir kartu išgelbėjimas – žaizdos užsitraukė, skausmai išsyk dingo, o su skausmais išnyko ir Simonas. Daugiau savęs nebematė. Daugiau niekada savęs nebematys. O kai pirštais braukė per kepurę, jos nebeužčiuopė – nei kepurės krašto, nei odos, nei šiurkštaus rudo paviršiaus, kepurė įsismelkė į jį, vietoj kepurės liko tik sava oda, nuoga plikė, nenudraskyta galva. Negana to: Simonas girdėjo kepurę vagojant jo sielą ir juto, kaip ji rengiasi sunaikinti net ir likučius to, kas kadaise buvo vadintas Simonu Blochu.

Nematomas jo kūnas žengė prie pianino, derėjo sugroti paskutinę Bronislavo Kaperio[32] melodiją, bet Simonas nebeįstengė, ranka tik grabinėjo klavišus, jis at-

[32] Bronisławas Kaperis (1902–1983) – garsus lenkų kilmės JAV kino filmų muzikos ir šlagerių kūrėjas.

sistojo, užtrenkė dangtį, paliko Karsteną gulėti daugiau į jį nė nežvilgtelėjęs, nuėjo į geležinkelio stotį, atvažiavo į Haketal namus, ten pamiegojo, pasistiprino, įsimaišė tarp žmonių, nematomas nuogas, koks jis ir buvo. „Tie žmonės, – galvojo kepurė jo viduje, – cimpina lyg asilai po pasaulį. Kas žingsnis trypia kilimą po kojomis. Po kiekvieno kvėptelėjimo, sukramtomo ant lūpų, tų kvėptelėjimų jiems lieka vis mažiau. Kiekviena sekundė, kurią praleidžia su savo kūnais, yra įranta į jų celės sieną. Jie purvini, prakaituoja, dvokia, velkasi per gyvenimą, prilituoti prie kūnų. Klebena šonkaulių grotas. Jei jie galop pajėgtų ištrūkti iš savo kūnų kaip iš kalėjimo. Liktų gryna siela, laisva siela, kuriai nebereikėtų tampytis balasto. Bet šito jie negali, jie gimę gyventi su apvalku. Jo apgobti – apgauti. Reikia jiems padėti."

Ir Simonas imasi veikti.

Išsyk.

Niekuo nebūdamas bastosi po pasaulį. Yra nematomas. Bet gali jį justi, jo buvimą. Kartais išgirsti arba užuosti. Jis atsiduoda svylančia mėsa. Jis girdimas tarsi nuryjama baimė. Jis neturi ko prarasti. Gali tik suteikti. Suteikti mirtį. Gali žmonėms dalyti mirtį lyg dovaną. Jau yra taip daręs. Ponia Kubelik. Gregoras. Karstenas. *Verčiau būčiau mirusi ir palaidota.* Jis išlaisvina žmones nuo kūnų. Juk jie virpa. Stengiasi tą virpulį nuslėpti, bet dreba visą gyvenimą. Nes būti žmogumi – vadinasi, drebėti. Jis ginkluotas, lankosi jų namuose, jis jau ten,

o jei jo ten nėra, galėtų ten būti. Bet tai tas pats. Jis gerai žino, ką daro. Stebi jų gyvenimus. Jie sėdi ten, prie savo stalų, ant savo sofų, guli ten, savo lovose, eina per kambarius ir atmintinai mokosi gyvenimo dialogų, kad nepražiopsotų savo žodžių laiko, pranyksta visai neesminiuose reikaluose, gyvena kaip prikniedyti. Pykšteli durys, baksteli langas, vėjo gūsis, sugirgžda parketas, atodūsis, kažkas glosto jiems rankas, jie pašoka iš miegų naktį, uždega šviesą, jie negali jo matyti, bet junta ant kaktos ledinę jo ranką.

Jų yra per daug.

Smarkiai per daug.

Jis niekada neįstengs nužudyti visų žmonių.

Tačiau, keletą savaičių, mėnesių ar metų pagyvenęs nematomas, vieną nuostabią tamsią dieną Simonas panoro paimti į ranką stiklinę, paprastą stiklinę vandens ir atsigerti. Bet kadangi jo ranka jau seniausiai nebegalėjo nieko „matyti“, ji nėra tikra, kad ji, ta ranka, iš tikrųjų čia yra. Ji pranyra pro stiklinę negalėdama jos paimti. Stiklinė išlieka stiklinė, bet ranka ištirpsta, praranda savo substanciją, savo materiją. Tai išsilaisvinimas. Simonas išskečia rankas, stovi ten, bet stovi nebe Simonas, niekas nebestovi, nėra rankų, nėra kojų, nėra kūno, tėra kūno formą užpildantis oras. Simonas suyra, jo ląstelės išsisklaido, jis atiduoda save pasauliui, iškrinka, pasklinda po kvėpavimo takus, plinta vis plačiau, vis toliau; viena jo dalis srūva pro lango plyšius, truputis

Blocho sėlina laiptine į kaimynų, sėdinčių prie stalo ir valgančių, butus, kita jo dalis nesulaikomai nuplevena į miestą, įsimaišo į pasaulio orą – negirdima kino filmo muzika, stelbiama gyvenimo triukšmo, kelionė į žmones, į visus žmones, į mus. Jis nebėra kūnas, nebėra siela, tėra tik pojūtis, kad čia kažin kas negerai. Jis nebėra kūnas, nebėra siela, tėra įsitikinimas, kad visi mirsime. Jo nebėra erdvėje ir laike. Seniai jį sukvėpavome. Jis nebeužklups mūsų iš šalies. Jau seniai nešiojame jį savyje. Jis mumyse. Ir niekada jo nebeatsikratysime. Nė vienas iš mūsų.

Orths, Markus
Or91
Magiška kepurė: romanas / Markus Orths;
iš vokiečių kalbos vertė Regina Ivanauskienė. – Vilnius:
Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2014. – 205 p.
ISBN 978-9986-39-806-6
Bėgdamas nuo gyvenimo poblemų, muzikantas Simonas prisiriša prie magiškos kepurės. Kas yra žmogus, kai jo nemato kiti, kai jis pats nemato ir negirdi kitų? Žaisdamas su savastimi, ją vis labiau prarasdamas, Simonas degraduoja, tampa monstru. Psichologinis trileris su metafiziniais, nuotykiniais ir fantastiniais elementais artimas F. Kafkos „Metamorfozėms“. Šiuolaikinis vokiečių rašytojas Markusas Ortsas (g. 1961) lietuvių skaitytojams žinomas romanais „Mokytojų kambarys“, „Katalina“, „Kambarinė“.
UDK 821.112.2-31

Markus Orths

MAGIŠKA KEPURĖ

romanas

Redaktorė Jonė Juškaitė
Dailininkė Deimantė Rybakovienė
Korektorė Virginija Savickienė
Maketavo Dalia Kavaliūnaitė

2014 06 17. 6,1 leidyb. apsk. l. 945-oji leidyklos knyga.
Tiražas 1500. Išleido Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla,
K. Sirvydo 6, LT-01101 Vilnius.
www.rsleidykla.lt / info@rsleidykla.lt
Spausdino UAB „Petro ofsetas“, Savanorių pr. 174D,
LT-03153 Vilnius.

MARKUSAS ORTHSAS (g. 1961), šiuolaikinis vokiečių rašytojas, studijavo filosofiją, prancūzų ir anglų literatūrą. Mokytojavo, išgarsėjęs romanu „Mokytojų kambarys“, atsidėjo kūrybai. Išleido per dešimtį knygų; pagal romaną „Kambarinė“ pastatytas kino filmas.

Muzikantas Simonas suvokia, kad jis – vidutinybė, netaps kompozitoriumi. Jam apsuka galvą magiška kepurė, leidžianti daryti viską, ką nori. Rašytojas atskleidžia anonimišką šiuolaikinio žmogaus egzistavimą, galios ir gyvenimo pramės problemas. Kas yra žmogus, kai jo nemato kiti, kai jis pats nemato ir negirdi kitų? Žaisdamas su savastimi, ją vis labiau prarasdamas, Simonas nori kontroliuoti kitus, tampa monstru, skleidžia destruktyvų užkratą. Psichologinis trileris su metafiziniais, nuotykiniais ir fantastiniais elementais artimas F. Kafkos „Metamorfozėms“.

9 789986 398066